

Europakurs

Velkommen
til
Fremskrittspartiets Studieforbund (FrS)

Innhold

Studieplan	side 3
Forord	side 4
1. Fra 1945 til i dag	side 5
2. EUs oppbygging – institusjoner og organer	side 9
3. EU og demokrati	side 14
4. EU og innvandring	side 17
5. Forsvars- og sikkerhetspolitikk	side 22
6. EU og energipolitikk	side 27
7. EU og fiskeri	side 35
8. EU og havbruk	side 38
9. EU og landbruk	side 41
10. EU og bistand	side 45
11. EU og økonomisk samarbeid	side 47
12. EU og forskning	side 51
13. EU og handel, del 1 – EØS, indre marked	side 53
14. EU og handel, del 2 – EFTA, WTO	side 58
15. EU og miljø	side 63
16. EU og næringspolitikk	side 68
17. EU og distriktspolitikk	side 71
18. EU, skatter og avgifter	side 73
19. EU og sosialpolitikk	side 77
20. EU og utdanning	side 80
21. EØS-avtalen	side 83
22. ”Sveitsisk løsning”	side 86
23. Lisboa-traktaten	side 91

Studieplan

1.1 Antall studietimer: Minimum 12 timer a 60 min. Kurset kan om det er ønskelig vare lengre enn 12 timer.	1.2 Antall samlinger/ møter: Helgesamlinger, evt kveldskurs	1.3 Antall deltagere: Min. 5 stk
2.0 Mål for kurset: Gi deltagerne en innføring i hensyn for/mot forskjellige samarbeidsformer med utgangspunkt i Fremskrittspartiets program. Etter endt kurs skal deltagerne bedre kunne vurdere de forskjellige europeiske samarbeidsformer med utgangspunkt i Fremskrittspartiets program.		
2.1 Kompetanse: Kurset skal gi deltagerne den nødvendige grunnkompetansen om europeiske samarbeidsløsninger for å kunne delta i diskusjoner. Deltagerne vil gjennom prosessen få en kjennskap til forskjellige Europeiske samarbeidsformer og fordeler/ulempes ved deltakelse med utgangspunkt i Fremskrittspartiets program.		
3.0 Målgrupper: Tillits – og folkevalgte i Fremskrittspartiet. Medlemmer av kommunestyre, styremedlemmer samt andre interesserte.		
4.0 Læremidler: <ul style="list-style-type: none">• Kurshefte.• Foilserier.• Div tidsaktuelt tilleggsmateriell (kursansvarlig ansvar)		
5.0 Arbeidsform Alt. 1 (inntil 6 deltagere). Studiering med leder/instruktør. Alt 2 (flere enn 6 deltagere). Innledning/ foredrag i plenum med påfølgende gruppearbeid.		
6.0 Krav til leder / instruktør: Må helst ha erfaring fra politisk virksomhet.		
7.0 Egnet sted / lokale: Møterom med tavle og projektor. Fordel også om man har separate grupperom		
Oslo april 2009		
Ulf Meyer Skoleringsleder		Hårek Hansen Skoleringsrådgiver

Forord

Fremskrittspartiet vil gjennom dette Europapolitiske kurset tilby våre medlemmer en mulighet til å få økt sine kunnskaper om EU, EØS, og andre mulige tilknytningsformer til Europa.

Dette kurset bygger i stor grad på kurset som Espen Espeset, på vegne av Europautvalget, satte sammen i 2004. Siden den gang har det imidlertid skjedd mye i EU, og det har derfor vært nødvendig med en grundig oppdatering og omarbeiding av kurset.

Fremskrittspartiets prinsipp- og handlingsprogram 2005-2009 sier at det først skal avholdes folkeavstemning om hvorvidt Norge skal søke om medlemskap i EU før eventuelle forhandlinger innledes. Ved en eventuell ny søknad om EU-medlemskap vil Fremskrittspartiet stemme samlet for den avgjørelsen som folket gjennom en eventuell ny folkeavstemning vil foreta.

Europaspørsmålet er for mange et følelsesmessig engasjerende tema, som skaper høy temperatur. Av den grunn har vi også forsøkt å holde en nøytral tone i teksten. Målet er å gi økt kunnskap om EU og Europa-relaterte spørsmål, ikke å påvirke i ”Ja-” eller ”Nei”-retning.

1. Fra 1945 til i dag

- 1951: De seks opprinnelige medlemsstater oppretter Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap
- 1957: Roma-traktaten oppretter et felles marked
- 1973: Fellesskapet utvides til ni medlemsstater og utvikler sine felles politikker
- 1979: De første direkte valg til Europa-Parlamentet
- 1981: Den første utvidelse i Middelhavsområdet
- 1993: Det indre marked gjennomføres
- 1993: Med Maastricht-traktaten etableres Den Europeiske Union (EU)
- 1995: EU utvides og teller nå femten EU-land
- 2002: Eurosedler og -mynter kommer i omløp
- 2004: Ti nye land blir medlemmer i EU
- 2007: Bulgaria og Romania blir medlemmer i EU

Etter den annen verdenskrig oppstod det et naturlig ønske om at man måtte samarbeide for å få kontroll med våpenproduksjonen i Europa, for å hindre en ny tragedie på europeisk jord. Dette kunne best gjøres ved å kontrollere kull- og stålproduksjonen, mente franskmannen Jean Monnet som betraktes som EUs grunnlegger. Kull og stål var selvsagt de råvarene som var viktigst i våpenproduksjonen på den tiden. Jean Monnet hadde fra 1943 og resten av 40-tallet arbeidet med planer om å etablere et formelt europeisk samarbeide som skulle sikre at tidligere fiender samarbeidet, og dermed fjerne mulighetene for en ny krig. Helt fra starten av har EU vært noe mer enn et felles marked. Det har også hatt klare politiske mål

Schuman-planen

Den 9. mai 1950 la Frankrikes utenriksminister, Robert Schuman, frem Schuman-planen som førte til opprettelsen av Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap (EKSF). Denne planen ble opptakten til EU slik vi kjenner organisasjonen i dag. De seks landene som undertegnet Paris-traktaten om EKSF i 1951 var Frankrike, Vest-Tyskland, Italia, Belgia, Nederland og Luxembourg. Det europeiske kull- og stålfellesskap fikk styringsretten over denne produksjonen.

Romatraktaten

Utenriksministermøtet på Sicilia i juni 1955 besluttet å danne Det europeiske økonomiske fellesskap (EØF) og samarbeidsorganisasjonen for fredelig utnyttelse av atomkraft (EURATOM). Den belgiske utenriksminister Paul-Henri Spaak ledet arbeidet med Romatraktaten og regnes som Romatraktatens "far".

Romatraktaten ble undertegnet i mars 1957, og trådte i kraft fra 1. januar 1958. Det var fortsatt de seks opprinnelige landene som var medlem. Den opprinnelige traktaten inneholder målene om det indre marked med de fire friheter; fri bevegelse av; varer, arbeidskraft, kapital og tjenester. Allerede fra begynnelsen inneholdt det også et formål om å bedre de sosiale forhold i EU.

Videreutviklingen fortsatte med den felles landbrukspolitikken som var klar i 1964. Tollunionen for industri- og landbruksprodukter var et faktum i 1968. Storbritannia søkte om medlemskap i 1961, og ble etterfulgt av Danmark, Irland og Norge. Presidenten i Frankrike,

Charles de Gaulle, hadde imidlertid ingen interesse av at Storbritannia skulle bli medlem. Derfor ble det ingen utvidelse av EU i denne omgang.

I 1967 søkte Storbritannia igjen om medlemskap, igjen etterfulgt av Danmark, Irland og Norge. Charles de Gaulle hadde imidlertid ikke forandret sitt syn på Storbritannias inntreden. I juni 1969 overtok Georges Pompidou det franske presidentembetet, noe som skapte en helt ny situasjon. I desember 1969 hevet han Frankrikes veto mot britisk medlemskap.

I 1970 begynte forhandlingene med de fire landene som hadde søkt om medlemskap for tredje gang. Danmark, Irland og Storbritannia ble i 1973 tatt opp som medlemmer i EF. Norge ble ikke med etter at folket hadde sagt nei ved folkeavstemningen i 1972. Norge og de andre EFTA-landene organiserte sitt økonomiske forhold til EF med frihandelsavtaler som trådte i kraft fra 1973.

Med Danmark, Storbritannia og Irlands medlemskap var nå medlemstallet i EF blitt ni. Hellas ble medlem i 1981 og Portugal og Spania kom med i 1986. EF fikk både areal og innbyggertall betydelig utvidet i 1990 ved at Tyskland ble samlet.

I 1989 ble det enighet mellom EU og EFTA om å starte forhandlinger om opprettelsen av et felles økonomisk samarbeidsområde: EØS. Forhandlingene innledes i 1990 og avsluttes i 1992. EØS-avtalen trer i kraft i 1994.

1993 er et viktig år i EUs historie da EUs indre marked trer i kraft. Det samme gjør Maastricht-traktaten om det indre marked

Antall medlemmer i EU øker utover 1990-tallet, Sverige, Finland og Østerrike blir medlemmer i 1995. Utvidelsesforhandlinger med nye land starter i 1998 og 2000. I 2002 blir ti søkerland invitert til å delta i EU-samarbeidet fra og med 1. mai 2004. Dette er Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia og Slovenia. Det ble avholdt folkeavstemninger i landene i løpet av 2003.

I 1999 trer Den europeiske økonomiske og monetære union i kraft. Myntenheten Euro blir satt i omløp i 2002. Euro er nå i bruk i 16 EU-land. Disse utgjør Eurosone-landene, og har en felles monetær politikk.

Konventet for Europas fremtid, under ledelse av Giscard d'Estaings starter også sitt arbeid i 2002. Dette er et arbeid med å forberede en ny regjeringsskonferanse om en eventuell ny grunnlov for EU. Konventet fikk i oppgave å utarbeide en konstitusjonell traktat som skal gjøre EUs prinsipper, beslutningssystem og saksområder mer oversiktlige, tilgjengelige og forståelige. I tillegg er det et mål å gjøre EU mer handlekraftig og effektivt. Sommeren 2003 la Konventet frem sitt forslag til grunnlovsforslag. Dette prosjektet ble skrinlagt etter at befolkningen i både Frankrike og Nederland stemte «nei» til den i 2005. EU-grunnloven er blitt erstattet av Lisboa-traktaten. Den ble undertegnet av EUs statsledere i Lisboa desember 2007, men må godkjennes av alle medlemslandene før den trer i kraft. Innholdet i denne redegjøres nærmere for til sist i dette kurset.

I mai 2004 ble Estland, Latvia, Litauen, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Kypros og Malta innlemmet som fullverdige EU medlemmer.

Tjenstedirektivet ble vedtatt i EU i desember 2006, etter flere års prosess. Målet med tjenstedirektivet er å forenkle tjenestehandelen i EØS-området, slik at det vil selges mer av tjenester over landegrensene.

Den foreløpig siste utvidelsen skjedde i 2007, da Bulgaria og Romania ble fullverdige medlemmer. EU har p.t. 27 medlemsland.

Fakta om Norges forbindelser med EU:

1960 Medlem av Den europeiske frihandelsorganisasjonen (EFTA)

1962 Søker om medlemskap i EF

1967 Andre søknad om medlemskap i EF

1972 Signerer avtale for medlemskap i EF

1972 Sier nei til medlemskap etter folkeavstemning

1973 Inngår frihandelsavtale med EF

1992 Signerer EØS-avtalen

1994 EØS-avtalen trer i kraft

1994 Signerer avtale om medlemskap i EU

1994 Sier nei til medlemskap etter ny folkeavstemning

1996 Signerer Schengen-avtalen

2001 Schengen-avtalen trer i kraft

2004 EØS utvides med ti nye EU-land

2007 EØS utvides med to nye EU-land

Nye kandidatland

Vilkårene for medlemskap i EU: Før et land kan vurdere muligheten av å bli medlem av EU må det kunne bevises at landet oppfyller tre basale medlemskapskrav som ble vedtatt på toppmøtet i København i juni 1993. Disse er:

- stabile institusjoner som sikrer demokrati, at lovverket følges, at menneskerettigheter tas hensyn til, samt respekt og beskyttelse av minoriteter
- en fungerende markedsøkonomi som takler konkurransepress og markedskrefter internt i EU
- evne til å kunne påta seg forpliktelsene som følger med et medlemskap og å kunne slutte seg til målsettingene for en politisk, økonomisk og monetær union.

Kroatia og Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia har søkt om medlemskap i henholdsvis 2003 og 2004 og planen er at alle landene i Vest-Balkan (Albania, Kosovo, Kroatia, Bosnia-Hercegovina, Serbia Montenegro, Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia) skal bli med i EU. Derfor har EU inngått partnerskapsavtaler med disse landene, med tanke på å forberede landene på medlemskap; de har foreløpig status som potensielle kandidatland. EU innledet forhandlinger med både Tyrkia og Kroatia oktober 2005, men har ennå ikke begynt å forhandle med Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia.

Det kanskje mest kontroversielle kandidatlandet er utvilsomt Tyrkia, med sin befolkning på nesten 77 millioner. Tyrkias formelle forbindelser med unionen går tilbake til tilslutningsavtalen fra 1963. Tyrkia var først ut av landene i den daværende søkerlandsgruppen fra 1987 til å søke om medlemskap. Pga. en hel rekke politiske, økonomiske og humanitære årsaker, kom ikke søknaden særlig langt mot innvilgelse i løpet av årene før Helsinki- toppmøtet i desember 1999. På møtet anerkjente EUs regjeringer

formelt landets status ved å enes om at "Tyrkia er et kandidatland som har som mål å innlemmes i unionen på basis av samme kriterier som gjelder for andre kandidatland." Før medlemskapsforhandlingene kunne starte, krevde EU at Tyrkia beviser sin respekt for menneskerettigheter og restrukturerer flere elementer i landets økonomi. EU har også oppfordret til fredelige løsninger på grensetvister og andre konflikter, som striden om Kypros.

I desember 2004 konkluderte imidlertid Det europeiske råd med at Tyrkia oppfyller København-kriteriene tilstrekkelig til at medlemskapsforhandlinger kunne starte. Forhandlinger ble innledet i oktober 2005. I november 2006 anbefalte Europakommisjonen å suspendere forhandlingene med Tyrkia på enkelte områder på grunn av manglende fremgang i Kypros-spørsmålet. I desember samme år besluttet EUs utenriksministere å følge Kommisjonens anbefaling, og dermed ble forhandlingene med Tyrkia suspendert på åtte områder. Det vil trolig ta lang tid før Tyrkia kan bli medlem av EU; man regner med at forhandlingene vil ta 10-15 år. I tillegg har flere europeiske statsledere signalisert overfor sine velgere at spørsmålet om tyrkisk medlemskap vil bli lagt ut til folkeavstemming når den tid kommer. Blant annet gjelder dette Frankrike og Østerrike.

Spørsmålet om tyrkisk EU-medlemskap har vært vanskelig av flere årsaker. En årsak er brudd på menneskerettighetene. En annen årsak er striden rundt den delte øya Kypros. Tyrkia nekter kypriotiske fly og skip adgang til tyrkiske flyplasser og havner og krever samtidig slutt på isolasjonen av Nord-Kypros. Kypros på sin side krever at Tyrkia anerkjenner landet fullt ut og forlanger adgang til tyrkiske flyplasser og havner.

Parallelt med Tyrkias ambisjoner om medlemskap finnes allerede en tollunion med et budsjett på 15 millioner euro som knytter de to landene sammen, og unionen bidrar med ytterligere 135 millioner euro for å fremme landets sosiale og økonomiske utvikling.

2. EUs oppbygning – institusjoner og organer

Den Europeiske Union har et institusjonelt system der medlemsstatene har avgitt deler av sin suverenitet til felles institusjoner. Det er traktatene som fastlegger forholdet mellom institusjoner og medlemsland. Traktatene kan endres ved at forslag til endring utarbeides av regjeringskonferanser og at traktatendringen senere ratifiseres av det enkelte medlemsland.

De viktigste EU-institusjonene er Europaparlamentet, Det europeiske råd, Ministerrådet, Europakommisjonen og EF-domstolen.

Europaparlamentet

Europaparlamentet (EP) har de siste årene gradvis fått meget betydelig lovgivningsmyndighet (sammen med Rådet), særlig når det gjelder det indre marked. For hver ny traktat som har vært vedtatt i EUs historie har parlamentet fått flere oppgaver og styrket sin rolle som et demokratisk innslag i EUs beslutningsprosess. Europaparlamentet er den eneste overnasjonale institusjon som velges ved alminnelige direkte valg. Parlamentsmedlemmene (MEP'ene) er blitt direkte valgt siden 1979, og det holdes valg hvert femte år i hvert enkelt medlemsland. På denne måten ivaretar Parlamentet interessene til nesten 500 millioner innbyggere. Dagens parlament ble valgt i juni 2004 og har etter siste utvidelse 785 representanter fra alle 27 EU-land. Omtrent en tredjedel av representantene er kvinner.

Mye av regelverket under EØS-avtalen er derfor medbesluttet av EP. Dette har gjort EP til en stadig viktigere EU-institusjon å holde kontakt med for norske myndigheter.

EP og Rådet deler også myndigheten over EUs budsjett. Videre fører EP kontroll med Kommisjonen gjennom spørretimer, debatter mv. En ny Kommisjon må godkjennes av EP, og EP kan fremme mistillitsforslag overfor Kommisjonen.

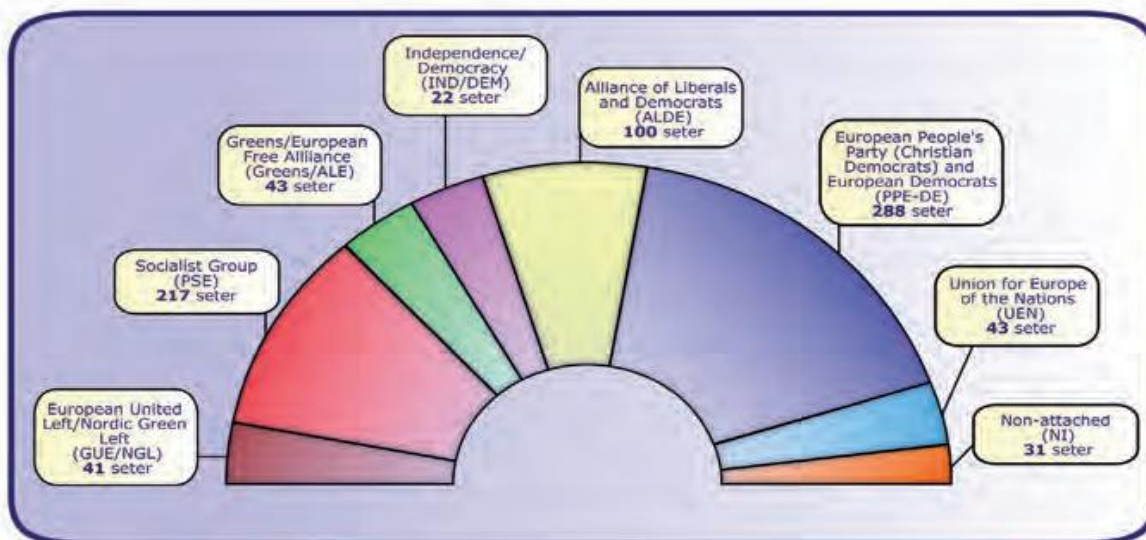
I møtesalen sitter ikke representantene i henhold til nasjonalitet, men politisk gruppering. Europaparlamentet er den eneste EU-institusjonen som har åpne møter. EU-parlamentet består av syv politiske grupper samt noen enkeltrepresentanter. I disse gruppene er det folk fra mer enn 100 nasjonale politiske partier. Det er valg til Europaparlamentet i 2009.

Grupperinger:

Betegnelser	Politiske grupper
PPE/DE	Gruppen for det europeiske folkeparti (kristeligdemokrater) og de europeiske demokrater
PSE	De europeiske sosialdemokraters gruppe
ELDR	Det europeiske liberale og demokratiske partis gruppe
Verts/ALE	Gruppen de grønne/ Den europeiske friallianse
GUE/NGL	Den europeiske venstrefløys fellesgruppe/nordisk grønne venstre
UEN	Gruppen Union for nasjonenes Europa
EDD	Gruppen for demokratiens og mangfoldighetens Europa

Oppgaver:

- Deler lovgivningsmyndighet med Ministerrådet
- Sammen med Ministerrådet vedtar Parlamentet EUs budsjett
- Fører demokratisk kontroll med kommisjonen
- Fører løpende kontroll gjennom spørretime og debatter
- Må godkjenne Kommisjonen
- Kan fremme mistillit overfor Kommisjonen
- Kan fremme mistillitsforslag overfor enkeltkommisærere

Det europeiske råd

Det europeiske råd (DER) er EUs viktigste politiske organ, men har ikke lovgivende funksjoner. DER består av stats- og regjeringssjefene i medlemslandene. Møtene kalles uformelt for EUs toppmøter. DER fastsetter de overordnede politiske mål og retningslinjer for EU, og blir ledet av det land som innehar EU-formannskapet

Arbeidsformen er å drøfte seg frem til enighet mellom alle land. Resultatene nedfelles i form av en konklusjonstekst fra formannskapet. Disse konklusjonene legges til grunn for det videre arbeid i Rådets regi, og har stor politisk og praktisk betydning.

Formannskapet skifter mellom medlemslandene hvert halvår. Fra 1. januar 2007 har tre etterfølgende formannskap (trio-formannskap) samarbeidet om oppgavene. DER møtes to ganger under hvert formannskap.

Oppgaver:

- Lovgivende myndighet sammen med Europaparlamentet
- Samordner medlemslandenes økonomiske politikk
- Inngår internasjonale avtaler på vegne av EU
- Deler budsjettmyndighet med Europaparlamentet
- Eneste besluttsende organ på områder som ikke er fellesskapelig som utenriks- og sikkerhetspolitikk, justis- og politisamarbeidet.

Rådet for den europeiske union - Ministerrådet

Rådet for Den europeiske union (Ministerrådet) er EUs viktigste lovgivende organ. Det samordner blant annet medlemslandenes økonomiske politikk og inngår internasjonale avtaler på vegne av EU.

Rådet møter i en rekke sammensetninger, avhengig av saksområde, og kan således være sammensatt av medlemslandenes utenriksministre eller de forskjellige fagministre. Formannskapet i Rådet skifter også mellom medlemslandene hvert halvår.

Europakommisjonen

Europakommisjonen har enerett til å foreslå EU-lovgivning. Før forslag fremmes vil Kommisjonen ha konsultert bredt med berørte instanser og parter. Kommisjonen har ansvaret for gjennomføring av rettsakter, budsjett og program som EP og Rådet har vedtatt.

Kommisjonen skal overvåke at EUs traktater og regelverket ellers blir etterlevd. Kommisjonens funksjonstid er fem år. Det er i dag 27 kommissærer, det vil si en per medlemsland, men fra og med neste Kommisjon (november 2009) skal det være færre kommissærer enn medlemsland – uten at dette er nærmere presisert.

Kommisjonen har delegasjoner i en rekke tredjeland, dvs. ikke-medlemsland, deriblant i Norge. Kommisjonens delegasjon i Oslo gir blant annet ut et nyhetsbrev om hva som skjer i EU.

Oppgaver:

- Enerett på å foreslå lovgivning på fellesskapsområdet
- EUs utøvende organ som sørger for at rettsakter og budsjett gjennomføres
- Har sammen med domstolen ansvaret for at EUs traktater etterleves
- Representerer EU på internasjonalt nivå

EF- domstolen

EF-domstolen skal påse at EUs lovverk blir etterlevd på en enhetlig måte i medlemslandene. I tvister om hvordan EU-lovverket skal tolkes, vil Domstolens kjennelse være bindende for medlemslandene.

I tillegg kan foretak og enkeltpersoner klage et medlemslands myndigheter inn for Domstolen, dersom de anser at EUs lover ikke blir fulgt. Domstolen består av en dommer fra hvert medlemsland, som utpekes for seks år av gangen.

Oppgaver:

- Skal sikre at EF-retten blir tolket likt i medlemsstatene
- Kan dømme i alle saker som dekkes av felles lover og regler
- Kan dømme enkeltpersoner, bedrifter og land

Revisjonsretten

Den Europeiske revisjonsretten har som oppgave å foreta en uavhengig revisjon av innbetalinger og bruk av EUs midler. Gjennom dette skal revisjonsretten vurdere hvordan de europeiske institusjoner ivaretar sine oppgaver. Retten undersøker om de finansielle

transaksjonene er foretatt lovlig og formelt riktig og om de har blitt forvaltet etter prinsippene om produktivitet og effektivitet. Formålet med rettens arbeid er å bidra til å forbedre økonomiforvaltningen av unionens midler. Retten fremlegger resultatene av sitt arbeid ved å offentliggjøre relevante og objektive beretninger.

EU-organer

Den europeiske sentralbanken

Den europeiske sentralbanken fastlegger og gjennomfører EUs pengepolitikk, foretar valutatransaksjoner og sørger for at betalingssystemet innenfor Euro-området fungerer effektivt. Banken ble opprettet den 1. juni 1998. Sammen med de nasjonale sentralbanker i Euro-området arbeider sentralbanken for en mest mulig stabil pengepolitikk.

Det europeiske system av sentralbanker utgjøres av den europeiske sentralbanken og de nasjonale sentralbankene i EUs medlemsstater.

Den europeiske sentralbanken har hovedsete i Frankfurt, Tyskland. De ansatte er rekruttert fra ulike medlemsland og utarbeider og gjennomfører de beslutninger som gjøres av den europeiske sentralbankens besluttende organer, - i nært samarbeid med de ansatte i de nasjonale sentralbanker.

Den europeiske sentralbanksjefen utpekes av Det europeiske råd for en periode på åtte år. Wim Duisenberg var den første europeiske sentralbanksjef. Nåværende sjef for banken er Jean-Claude Trichet.

Den europeiske investeringsbanken

Den europeiske investeringsbanken er EUs langsiktige finansieringsinstitusjon. Banken finansierer investeringsprosjekter som skal bidra til stabil og positiv økonomisk utvikling i EU.

I tillegg til investeringsbanken ble Det europeiske investeringsfondet etablert i 1994 for å stille risikokapital til rådighet, særlig for små- og mellomstore bedrifter i EU og i søkerlandene. Investeringsfondet er et samarbeid mellom Investeringsbanken, Kommisjonen og en rekke private banker og finansieringsinstitusjoner.

Den økonomiske og sosiale komité (ECOSOC)

ECOSOC ivaretar interessene til de sosiale parter, det vil si arbeidsgivernes og arbeidstakernes organisasjoner, overfor EUs institusjoner. ECOSOC skal høres om økonomiske, arbeidsmarkedsmessige og sosiale saker, men kan avgi uttalelse om et hvilket som helst spørsmål.

Regionskomiteen

Regionskomiteen består av representanter fra lokale og regionale myndigheter og uttaler seg blant annet i kommunal- og regionalpolitiske spørsmål. Komiteen ble opprettet i 1994 og har som mål å få de lokale og regionale representantene til å spille en større rolle i utarbeidelsen av ny EU-lovgivning. Omtrent tre fjerdedeler av lovgivningen gjennomføres på lokalt eller regionalt nivå.

Den europeiske ombudsmannen

Den europeiske ombudsmannen behandler klager fra fysiske personer og juridiske personer som har bopel eller hjemsted i EU og som mener de har blitt offer for "feil eller forsømmelser" i forbindelse med handlinger foretatt av noen av EUs institusjoner.

Ombudsmannen utnevnes av Europaparlamentet og hans oppnevningsperiode følger parlamentets valgperioder. Den Europeiske Ombudsmannsinstitusjonen ble opprettet ved Maastricht-traktaten i 1992. Europa-Parlamentet utnevnte den første Ombudsmann i 1995.

Oppgaver:

- Undersøker og rapporterer om tilfeller av feil og forsømmelser i forbindelse med handlinger foretatt av EUs institusjoner.
- Ombudsmannen foretar som regel undersøkelser på bakgrunn av klager.
- Kan også iverksette undersøkelser på eget initiativ.

EUs budsjett

Mesteparten av midlene i EU-budsjettet går til landbruks og regionalpolitikken. Inntektssiden til EU er en dragkamp mellom medlemsstatene som ønsker å bidra med minst mulig ressurser, og de overnasjonale organer som raskt ønsker å iverksette nye tiltak.

Til å begynne med ble EU finansiert ved direkte bidrag fra medlemsstatene. I dag består finansieringen av en rekke egne ressurser som tollinntekter og avgifter i tillegg til betaling fra medlemsstatene.

3. EU og demokrati

EUs ansvar

I alle EUs bærende traktater og overenskomster blir det lagt vekt på den demokratiske basis som ansees som fundamentalt viktig. På samme måte ble det fremhevet i Laeken-erklæringen fra desember 2001 et behov for å øke den demokratiske legitimitet og gjennomsiktighet i EUs institusjoner. Konventet har siden begynnelsen ansett det som åpenbart at borgerne har store forventninger til gjennomsiktighet og innsyn i den statsrettslige utviklingen. Konventet har også ønsket å bringe EU nærmere sine borgere, dels gjennom aktiv dialog med sine institusjoner om EUs aktiviteter, samt gjennom ikke-statlige fora og debattarenaer. Konventet avsluttet sitt arbeid i 2003.

EUs politikk og mål for fremtiden

Politikken i EU er preget av at det tidligere ikke har vært vesentlig direktekontakt med borgere, men dette er i ferd med å endre seg. Demokratiske verdier skal sikres gjennom størst mulig deltagelse og innsikt. Samtidig har det lenge vært et bærende prinsipp om subsidiaritet (nærhet/hensiktsmessighet) og proporsjonalitet i beslutningsprosesser.

Det skal sikre at beslutninger tas på et nivå nærmest mulig dem som beslutningen påvirker, uten at det går på bekostning av beslutningens kvalitet. For å sikre en riktig implementering av disse prinsippene har det hittil vært opp til nasjonale styrende myndigheter å vedta beslutningsprosessene – selvsagt koordinert (av EU) med andre nasjonale myndigheter. For fremtiden tenker Konventet seg at nasjonale parlamenter i første rekke skal fungere som kontrollerende instanser i forhold til de vedtak EU gjør om beslutningsprosesser og i hvilken grad prinsippene om subsidiaritet og proporsjonalitet blir etterlevd.

For å sikre demokratiske verdier – deltagelse i beslutninger samt innsikt og muligheten til vurdering av beslutningsprosesser - i det fremtidige EU, foreslår Konventet en videreutvikling av flere virkemidler:

- den Europeiske ombudsmann
- politiske parti på et europeisk nivå
- gjennomsiktighet og innsikt i EUs virksomhet
- beskyttelse av personopplysninger
- respekt for og dialog med religion- og livssynsorganisasjoner

Samtidig ønsker også Konventet å sikre de demokratiske verdier gjennom innføringen av nye virkemiddel:

- demokratisk likhet (mellom borgere, i forhold til EU institusjoner)
- deltagende demokrati (tilrettelegge rammeverk og innhold for den dialog som allerede eksisterer mellom EUs institusjoner og samfunnet slik at borgere får en mulighet til å tilkjenne sine synspunkter).

Nasjonal norsk politikk på området

Norge har en lang demokratisk tradisjon og det er mange sider av den som det bør være unødvendig å nevne i denne sammenheng.

Viktige sider ved forståelsen av demokratiske utfordringer er de offentlige norske virksomheters forhold til åpenhet og offentlighetens informasjonstilgang; tiltak for å øke den demokratiske deltagelse; tiltak for å minske avstanden mellom styrende organer og borgerne, samt demokratisk likhet.

Norsk politikk for å styrke offentlige organers åpenhet og offentlighetens informasjonstilgang har til tider vært kritisert i mediene og politiske fora. Spesielt mediene, men også den til enhver tid politiske opposisjon, har vært kritiske til opplevd lav velvilje til innsyn i offentlig saksgang. Samtidig har det vært tverrpolitisk enighet om at en stor grad av åpenhet i offentlig saksgang er et viktig demokratisk virkemiddel.

Offentlige norske virksomheter har i liten grad vært ledende i å gjennomføre tiltak for å øke den demokratiske deltagelse. Spesielt har dette blitt synlig i den senere tid, siden tilgangen til elektroniske kommunikasjonskanaler har blitt sterkt utbredt. Samtidig har private virksomheter i økende grad tatt i bruk nye elektroniske kanaler for å forsterke og effektivisere dialogen med sine kunder og andre forbindelser.

Norske offentlige virksomheter har i moderat grad gjennomført tiltak for å minske avstanden mellom styrende organer og borgerne. Enkelttiltak som er gjennomført er publikasjon av offentlig informasjon i større grad enn tidligere, tilgjengeliggjøring av offentlig informasjon i nye elektroniske kanaler og en viss åpning for kontakt fra borgere til offentlige virksomheter gjennom nye elektroniske kanaler. Mye av ansvaret for dette ligger i satsingen eNorge, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/Tema/it-politikk_enorge/eNorge-2009.html?id=439499

Selv om prinsippet om demokratisk likhet i mange år har blitt fremhevet som bærende i norsk statsrett er det fortsatt ett felt hvor likhet ikke er gjennomført. Ved Stortingsvalg er det fortsatt slik at det skal ulike antall stemmer til i de forskjellige fylker for hvert stortingsmandat.

FrPs politikk på området

I FrPs partiprogram står det under overskriften *Demokrati og ansvar*:

”Fremskrittspartiets politikk bygger på folkestyre, med desentralisert politisk makt og avgjørelse i folkevalgte organer. Fremskrittspartiet går inn for å lovfeste bindende folkeavstemninger som en del av vårt konstitusjonelle system. Folkevalgte representanter og offentlig ansatte i ledende stillinger, må i større grad gjøres ansvarlige for sine handlinger.

”Fremskrittspartiet vil at enhver avgitt stemme ved valg og folkeavstemninger skal telle likt uavhengig av hvor i landet den avgis. ”

Vurderinger og konsekvenser

Med de lange demokratiske tradisjoner som norsk statsforfatning bygger på, er det vanskelig å argumentere for at det eksisterer et demokratisk underskudd. Samtidig bør det være en erkjennelse at de demokratiske prosesser ikke kan sees som endelig utviklet og dermed innta en statisk holdning.

Med sine prinsipp om subsidiaritet og proporsjonalitet er EU i stor grad i tråd med Fremskrittspartiets program. Vår politikk vektlegger desentralisert politisk makt, noe som må sies å være parallelt med subsidiaritet.

Det står i Fremskrittspartiets program at vår politikk ”bygger på folkestyre ... og avgjørelse i folkevalgte organer”. Dette er tydeligvis en integrert del av vår demokratiforståelse. EU forutsetter ikke nødvendigvis at det er direkte folkevalgte organer som skal ta avgjørelsene, samtidig som det demokratiske behov ansees dekket gjennom en annen type demokratisk deltagelse i beslutningsprosessene. Det er derfor en forskjell mellom Fremskrittspartiets og EUs forståelse av demokrati. EU beskyldes ofte, med rette og urette å være antidemokratisk. Dette er en for sterk betegnelse, men det er likevel viktig å følge med på EUs prosesser. EUs forsøk på å ”presse gjennom” vedtak har flere ganger slått tilbake på dem selv, jfr for eksempel Irland og Lisboa-traktaten.

4. EU og innvandring

EUs ansvar

Et stort antall innvandrere forsøker å ta seg inn i EU ulovlig, noe som har blitt et betydelig problem for unionen. Man anslår at det i dag er rundt 8 millioner ulovlige innvandrere i EU. EU-parlamentet vedtok i juni 2006 en ny lov som åpner for å holde ulovlige innvandrere anholdt i inntil 18 måneder. Den nye loven vil tre i kraft i 2010.

Hittil har hver enkelt stat hatt sin egen praksis, men enkelte fellesskapsløsninger er iverksatt. Det er blitt utarbeidet minimumsregler og egne prosedyrer for asylsøknader. Fellesskapsløsningene på asylområdet skal benyttes til å bestemme hvor og hvordan søknader skal behandles, hvilken status personer har som er tildelt asyl og trekke opp retningslinjer for de nasjonale myndigheters rolle i den forbindelse.

De ytre grenser skal forsterkes, især mot sør og øst. Dette medfører at det pålegges et stort ansvar særlig på de nye EU medlemmene, som på grunn av de geografiske forhold skal føre kontroll ved disse grensene. For at de nye medlemslandene skal kunne gjennomføre grensekontroll på en ordentlig måte, gir EU økonomisk støtte til et økt samarbeid mellom grensevakter, politi og tollere, samt til innførsel av moderne teknikker. Eksempler på dette er EDB basert fingeravtrykk og data for personlig identifikasjon.

EU har fellesskapsbestemmelser for hjemsendelse av de innvandrere som har kommet ulovlig inn i EU, slik at de kan tilbakesendes til sitt hjemland etter avtale med deres respektive regjeringer.

Avtaler som regulerer unionens felles asyl- og innvandringspolitikk

Schengen-avtalen: Første gang fremforhandlet i 1985. Schengen-konvensjonen er fra 1990. Norge har deltatt i denne siden 25.mars 2001. Den omfatter i dag 26 europeiske land. Dette samarbeidet innebærer blant annet at det ikke skal gjennomføres personkontroll ved reise over grensene i Schengen-landene. I tillegg er det en samordning av visumarbeidet og et styrket politisamarbeid som skal bekjempe internasjonal kriminalitet, herunder menneskesmugling.

Amsterdam-traktaten: Ble undertegnet 2.oktober 1997. Dette innebærer et nytt avsnitt i Traktaten om opprettelse av det Europeiske Fellesskap vedrørende visum, asyl, innvandring og annet i forbindelse med fri bevegelse for personer.

Dublin-konvensjonen: Inngått i 1990 og trådte i kraft i 1997 mellom stater i EU. Norge ble med i samarbeidet fra 1.april 2001. Konvensjonen fastsetter hvilken stat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad som fremlegges i en medlemsstat. I tillegg er Eurodac opprettet gjennom denne konvensjonen.

Dublin II-konvensjonen: Innført som forordning for behandling av asylsøknader fremlagt fra og med 1. september 2003. Dette er en videreutvikling av Dublin-konvensjonen som den erstatter med noen justeringer.

EUs politikk og mål for fremtiden

På sikt vil EU vil ha én felles asyl- og innvandringspolitikk for hele sitt område, som ligger an til å bli vesentlig strengere enn dagens praksis. På det Europeiske Råds møte i Tammerfors i 1999 forpliktet medlemsstatene seg til å bekjempe den ulovlige innvandringen ved å etablere en mer effektiv styring. Dette skal de gjøre ved å få i stand et mer effektivt samarbeid med asylsøkernes opprinnelsesland og transittland. EU-landene har en felles avtalemotell som forhandlingsgrunnlag, der en medlemsstat ønsker å inngå en tilbakesendelsesavtale med tredjeland. Det er et mål for EU å koordinere medlemslandenes innvandringspolitikk gradvis for å nå dette målet. Med Amsterdam-traktaten fikk EU juridisk kompetanse på asyl- og innvandringsområdet. Det ble rundt tusenårsskiftet fremmet en rekke forslag og vedtatt rettsakter med henblikk på å få til en felles asylpolitikk. Utviklingen av den felles politikken på asyl- og innvandringsområdet skal bygge på felles rettslige rammer og utviklingen av en åpen koordinasjonsmetode.

Rådet har vedtatt en rekke direktiver om gjensidig anerkjennelse av avgjørelser om utsendelse av tredjelands statsborgere og om harmonisering av økonomiske sanksjoner for transportvirksomheter som frakter tredjelands borgere uten de nødvendige papirer inn på fellesskapets områder.

For å hindre at tredjelands borgere misbruker EU-landenes asylregler, så medlemsstatene allerede tidlig på 90-tallet det nødvendig å fastsette en rekke felles prinsipper for å lette behandlingen av asylsøknader. Videre skulle dette lette den byrde som det store antallet grunnløse asylsøknader utgjorde for de nasjonale myndigheter. Det ble derfor i 1992 vedtatt en rekke resolusjoner knyttet til behandling av åpenbart grunnløse asylsøknader.

Hva som menes med åpenbart grunnløse asylsøknader:

- Søknader som ikke oppfyller kriteriene i Genève-konvensjonen fra 1951
- Når frykt for å bli forfulgt i eget hjemland er grunnløs
- Dersom det er tale om bevisst bedrageri eller misbruk i forbindelse med asylsøknaden

Ved slike søknader er det mulig å anvende en hurtigprosedyre for behandling av asylsøknader.

I 1997 trådte Dublin konvensjonen i kraft innenfor EU-området. Begrunnelsen for konvensjonen var å forebygge det misbruket av asylregler som oppstår når samme person søker om asyl i flere medlemsstater. Formålet med konvensjonen er å motvirke at asylsøkere blir henvist frem og tilbake mellom medlemsstater uten å få asylsøknaden behandlet. En asylsøker får rett til å få søknaden behandlet i en stat, og det gis regler for hvilken stat som har plikt til å behandle saken. Konvensjonen skal også motvirke at asylsøknader som blir fremmet i flere medlemsstater, må behandles av mer enn én stats myndigheter. Når en asylsøker har fått endelig avslag i én stat og søker asyl i en ny medlemsstat, kan den siste staten sende asylsøkeren tilbake til førstestaten uten å behandle asylspørsmålet. En medlemsstat står fritt til å behandle asylsøknaden selv om den ikke har plikt til det etter Dublin- konvensjonen. Vilkårene for å få innvilget asyl reguleres ikke av konvensjonen.

Dublin II-konvensjonen ble innført i 2003, og erstatter Dublin-konvensjonen med noen endringer. Dublin II -konvensjonen innebærer at tidsfristene for behandling av asylsøknader er kortet ned. Saksbehandlingstiden er nå redusert, og dette skal gi redusert oppholdstid i mottak for asylsøkeren, samt en innsparing i statens utgifter. Å ikke overholde en tidsfrist er nå likestilt med aksept av ansvar. Dette bidrar til at man raskere kommer i gang med realitetsbehandling av søknadene, hvilket innebærer at asylsøkernes stilling er styrket. Videre

sikres en sammenføring av familiemedlemmer under saksbehandling og enslige mindreårige asylsøkeres stilling. Dersom søkeren er enslig mindreårig, er den staten ansvarlig for søknaden hvor et familiemedlem har lovlig opphold, forutsatt at søkeren selv ønsker overføring.

På midten av 1990-tallet ble det innenfor unionen gjennomført samordnende kontrolltiltak for bekjempelse av ulovlig innvandring.

Unionen ønsker å etablere minstestandarder på innvandringsområdet. Blant annet vilkår for mottakelse av asylsøkere, for å sikre dem en verdig levestandard. Reglene skal gjelde for alle tredjelandstatsborgere, samt statsløse personer som har levert inn asylsøknad til en medlemsstat

Proforma ekteskap og familiegjening

EU har som mål å bekjempe fenomenet proforma ekteskap mellom en unionsborger og en tredjelandstatsborger, der formålet er å omgå reglene om tredjelandstatsborgeres innreise og opphold. Når det er momenter som støtter opp om mistanke om proforma ekteskap, utsteder medlemsstatene normalt ikke oppholdstillatelse før dette er kontrollert av kompetente myndigheter nasjonalt. EU har definert ulike kriterier som inngår i en helhetsvurdering av om det foreligger et proforma ekteskap. Det er ikke et formål å føre systematisk kontroll med alle ekteskap som inngås med tredjelandstats borgere.

EU har som mål å innføre en rett til familiegjening som følger de samme kriterier i alle medlemsland.

Eurodac

For å lette anvendelsen av Dublin-konvensjonen, har EU hatt som mål å opprette et system for sammenligning av asylsøkeres og illegale innvandreres fingeravtrykk. Dette er knyttet til bestemmelser om fastsettelse av hvilken medlemsstat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Ved hjelp av Eurodac-systemet kan medlemsstatene fastslå asylsøkers identitet, og identiteten til personer som ulovlig har tatt seg innenfor EUs grenser. Ved sammenligning av fingeravtrykk kan medlemsstatene kontrollere om en person som oppholder seg ulovlig på deres område har søkt om asyl i en annen medlemsstat. Både nasjonale og uavhengige felles kontrollmyndigheter er med i ordningen. Eurodac-systemet trådte i kraft januar 2003.

Norsk politikk på området

Norge har hatt en formell innvandringsstopp siden 1975. Imidlertid har myndighetene gitt oppholdstillatelse til et stort antall flyktninger og asylsøkere. Asylinstituttet er av Norge utvannet til det ugjenkjennelige ved å gi opphold på humanitært grunnlag til personer som ikke oppfyller vilkår for asylstatus. Grunnlaget for behandlingen av asylsøknader i Norge er FNs flyktningekonvensjon fra 1951. Utlendingsloven av 1988 regulerer blant annet hvem som har krav på vern i Norge. Stortinget fastslo i Stortingsmelding nr.39 (1987/88): "Det som kjennetegner avgrensningen av flyktningbegrepet etter konvensjonen (51/67) og Fremmedlovens § 2 kan kort og noe unøyaktig sammenfattes slik: Det er de som risikerer forfølgelse av mer alvorlig karakter som vernes. Personer som er utsatt for overgrep eller diskriminering av mer lempelig karakter, omfattes ikke."

Alle som søker om asyl i Norge har krav på å få behandlet søknaden med mindre en har en asylsøknad til behandling i et annet land eller en kunne ha søkt om asyl i andre land før en kom til Norge. Det er UDI som har formell kompetanse til å gjøre vedtak i første instans, mens klagesakene behandles av Utlendingsnemden.

De siste årene har tallet på flyktninger og asylsøkere som har kommet til Norge økt dramatisk.. Bare i 2008 fikk 23.818 lovlig opphold grunnet enten asyl- eller familiegjenforening. Dette har medført en situasjon med uholdbart lange ventetider på å få behandlet asylsøknader. Dette skaper videre store problemer i forhold til å integrere de som får opphold, da de tilbringer årevis av livet i asylmottak. Regjeringen har de siste år lagt et økt press på kommunene for å få disse til å bosette og integrere flere flyktninger og asylsøkere.

Regjeringen har lagt opp til en hurtigbehandling av asylsøknader som åpenbart er grunnløse. Imidlertid er adgangen til å påklage disse vedtakene uansett til stede, noe som forsinker utsendelsesprosessen. I tillegg er alle mottak åpne og asylsøkerne har full bevegelsesfrihet i samfunnet, selv om kriminell aktivitet kan påvises. Dette har medført sterke reaksjoner i mange små norske lokalsamfunn, som har opplevd problemer knyttet til å ha asylmottak i lokalmiljøet.

Regelverket knyttet til familiegjenforening og muligheten for å hente ektefelle til Norge er svært liberal og har medført fokus på problemer knyttet til tvangsekteskap og undertrykking av kvinner.

Til tross for den store tilstrømningen av asylsøkere som vi opplever til Norge i dag, har Regjeringen ikke lyktes med sine målsettinger i Soria Moria-erklæringen om hurtigbehandling og rask retur.

FRPs innvandringspolitikk

Program

Vår politikk går ut på en sterk begrensning av innvandringen og en strengere fortolkning av asylinstituttet. Ideelt sett bør flyktningene hjelpes i nærområdene til sine hjemland. For å avhjelpe sosiale spenninger vil FrP legge hovedvekt på integreringsarbeidet.

FrP på Stortinget

Generelt sett kan man si at når det gjelder asyl og innvandring har vår fraksjon i komiteen arbeidet for en reduksjon av innvandringen og en skjerpelse av regelverket for innvilgelse av opphold i Norge, på linje med de innstramminger man har kunnet observere i Europa, kanskje særlig Danmark. FrP har forsøkt, delvis med hell, å få de andre partiene med seg. Forslagene som FrP har fremmet de siste årene, har for en stor del vært basert på tiltak som er gjennomført i Danmark. Dette er forslag som strammer inn dagens praksis knyttet til asyl- og innvandring, får ned saksbehandlingstiden, reduserer muligheten for familiegjenforening og stiller krav til den enkelte innvandrer med hensyn til integrering. Dette har vært en suksess i Danmark da man har opplevd at antall asylsøkere der har gått dramatisk ned. FrP har ikke fått gjennomslag for dette, selv om de andre partiene har kommet etter FrP i innvandringspolitikken de siste årene.

Vurderinger og konsekvenser

Det jobbes innenfor EU-systemet med gjennomføring av en felles asyl- og innvandringspolitikk. Dette er et område hvor det er problematisk å gjennomføre fellesregler, da de ulike land ønsker ulik grad av praksis og sliter med forskjellige problemer og utfordringer knyttet til innvandringen.

Danmark er et eksempel på et EU-land som står utenfor samarbeidet om en felles innvandringspolitikk, gjennom deres unntak. Grunnen er at Danmark ønsker å føre en mer restriktiv praksis enn det EUs regelverk vil medføre, og de ønsker frihet til å gjennomføre egne målrettede tiltak for å begrense antallet asylsøkere og bedre integreringen.

For Norges del vil et EU-medlemskap innebære at vi må innrette oss etter de regler som unionen bestemmer, da det ikke lenger er mulig å få unntak fra enkelte områder av samarbeidet. Konsekvensen av dette er at Norge ikke vil ha mulighet til å føre en selvstendig og like restriktiv politikk på dette samfunnsområdet som vårt naboland Danmark, men må innrette oss etter et felles regelverk.

Gjennom EØS-avtalen kan vi likevel delta på viktige områder som Eurodac og felles grensekontroll. I tillegg sikrer Dublin-konvensjonen at vi slipper å behandle søknader fra mennesker som har oppsøkt EU land og søkt om oppholdstillatelse før ankomst til Norge.

5. Forsvars- og sikkerhetspolitikk

EUs ansvar

Etter jernteppets fall i 1992 kom de ti landene i VEU-samarbeidet sammen og vedtok de såkalte Petersberg-oppgavene som mål. Siden VEU bare fantes på papiret, ble Petersberg-oppgavene overført til EU, i Maastricht-traktatens artikkel 17. Med Maastricht-traktaten som ble implementert i 1993 skjedde det altså en grunnleggende endring i EUs struktur og handlingsrom; for første gang åpnet EU-landene for muligheten til å samarbeide innenfor sikkerhets- og utenrikspolitikk. Med bakgrunn i erfaringene fra Balkankrigene, utarbeidet EU i 1999 en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk (ESDP), som del av den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken (FUSP). På toppmøtet i Helsinki i desember 1999 ble medlemslandene enige om å etablere en militær styrke til krisehåndtering som skulle bestå av 60 000 soldater.

I 2000 ble ESDP traktatfestet i Nice-traktaten. Nye institusjoner ble opprettet under Rådet og FUSP; en utenriks- og sikkerhetspolitisk komité, en militærkomité, en militær stab og en komité for sivil krisehåndtering. I 2001 ble også ESDP erklært for operativt. Det innebar at EU skulle kunne stille styrker til krisehåndteringssituasjoner.

Den nye sikkerhetspolitiske strategien, "Et sikkert Europa i en bedre verden", ble vedtatt som et tillegg til grunnlovstraktaten i 2003. Den definerer fem hovedtrusler: terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen, regionale konflikter, stater i oppløsning, organisert kriminalitet. I 2004 opprettet medlemslandene 13 hurtigutrykningsstyrker (Battle groups) som hver består av 1500 personer fra en eller flere medlemsstater. Disse skal i samarbeid med FN kunne sendes på oppdrag i kriserammede områder over hele verden. De er uavhengige av NATO, men har tilgang til NATOs ressurser. Fra 2008 skal også 150 norske soldater være med, sammen med soldater fra Sverige, Estland, Finland og Irland. I 2004 vedtok EU dessuten å opprette et forsvarsmateriellbyrå (European Defence Agency - EDA).

På det sikkerhetspolitiske feltet er EU formelt en mellomstatlig internasjonal organisasjon, ikke overstatlig. Både FUSP og politi- og justissamarbeidet er mellomstatlig og styrt av de enkelte medlemslandenes interesser. Kommisjonen har ansvar for mange av de "myke" virkemidlene i EU-samarbeidet, mens de militære instrumentene er Rådets ansvar.

Deltakelse i EU-samarbeidets fredsoppdrag er frivillig. Ingen regjering kan tvinges til å bidra med soldater eller andre ressurser. Dessuten krever alle vedtak angående militæroperasjonene enstemmighet i Rådet

USA bruker ca 4 % av sitt BNP til forsvarsutgifter. Gjennomsnittet i Europa er 1.78 % (2006).

Hva er EUs politikk på området, og hva er målene for fremtiden?

EU er ingen enhetlig forsvars- og sikkerhetspolitisk aktør; ESDP er foreløpig et rent mellomstatlig samarbeid som per i dag er irrelevant som militært krisehåndteringsverktøy uten tilgang til NATOs planleggingsstrukturer og materiell. EUs evne til enhetlig opptreden og aktiv krisehåndtering vil derfor kun være effektiv i mindre, sterkt begrensede kriser. Det har siden Kosovo-krigen vært et ønske, også fra USA, at EU i større grad skal kunne være mer aktiv i sitt nærrområde.

Siden 1998/99 har EU-landene klart å forankre ESDP i EUs traktatverk, man har etablert politiske og militære institusjoner i Brussel og utformet en beslutningsstruktur for militære og sivile aksjoner i kriseområder.

Mål for fremtiden iht. Nice-traktaten (2000)

- En felles utenriks- og sikkerhetspolitikk som dekker alle områder innenfor EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk.
- Iverksettelsen av en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, herunder en gradvis utforming av en felles utenrikspolitikk på lengre sikt, som ”vil kunne føre til et felles forsvar”. EU overtar Petersberg-oppgaver (humanitære- og redningsoppgaver, fredsbevarende oppgaver, militære kampoppgaver i krisestyring, herunder fredsskaping), som nå er blitt en traktatmessig integrert del av ESDP (FUSP).
- En utrykningsstyrke settes opp på bakgrunn av militære og sivile behov.
- Inngåelse av avtaler med tredjeland.

Fremtidige mål

Lisboa-traktaten går inn for en felles plattform - Permanent Structured Cooperation (PSC) – en samkjøring av politikk og forsvarsoperasjon som vil styrke ESDP. Det er foreløpig usikkert hvor dette ender, etter at Irland sa nei til Lisboa-traktaten i juni 2008.

I 2010 Headline Goal slås det fast at EU er en global aktør, som bør ta større ansvar for global sikkerhet. Foreløpig er man et stykke unna disse ambisjonene. Eksempelvis bruker USA ca 4 % av BNP på forsvarsutgifter, mens det for de aktuelle EU-landene ligger på gjennomsnittelig 1.78 %.

Hva er norsk politikk på området og hva er de langsiktige målsettinger? Er det felles målsettinger eller ligger det an til konflikt?

Utdrag fra langtidsplanen for Forsvaret 2009-2012, St.prp. nr. 48 (2007-2008) om norsk samarbeid om militære kapasiteter i NATO og EU:

EU og framveksten av et stadig sterkere europeisk sikkerhets- og forsvarssamarbeid vil bli en viktig faktor i årene fremover, med konsekvenser også for utformingen av norsk sikkerhetspolitikk. Norge har – innenfor rammene av vårt ikke-medlemskap – en interesse av å knytte seg så nært opp til EU på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området som mulig.

Norges formelle innflytelse overfor EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området er begrenset til de deltakerrettigheter vi har som alliert ikke-EU land i EU-ledede operasjoner. Praktiseringen av deltakerrettighetene er derfor viktig. En sentral måte for Norge å få innflytelse på, er nettopp gjennom synlig deltakelse i EU-ledede operasjoner.

Deltakelsen i den nordiske innsatsstyrken blir derfor i denne sammenheng et viktig instrument i årene fremover. Vi må samtidig utnytte muligheten for deltakelse i

konkrete materiellprosjekter gjennom samarbeidsavtalen med European Defence Agency (EDA). Norge har grunnleggende interesse av at forholdet EU-NATO fungerer etter sin hensikt, og de siste års stillstand i samarbeidet spesielt på politisk-strategisk nivå er i denne sammenheng bekymringsfullt, jf. også samarbeid om militære kapasiteter i NATO og EU.

NATO-landene har de siste ti årene gjennomført til dels radikale omstillinger av egne forsvarsstrukturer for å tilpasse seg dagens utfordringer og behov. Arbeidet med å omforme alliansens militære kapasiteter har blitt utvidet til stadig flere områder. Det er oppnådd til dels betydelige resultater, blant annet gjennom etableringen av NATO Response Force (NRF), og flernasjonale samarbeidsprosjekter innenfor blant annet strategisk luft- og sjøtransport. Dette arbeidet er både utfordrende og krevende. Alliansens samlede utfordringer inkludert operasjonene i Afghanistan, Kosovo og spørsmålet om videre utvidelse av alliansen, krever både oppmerksomhet og ressurser. Evnen og viljen til å igangsette nye transformasjonsinitiativ blir dermed satt under press.

På en rekke kritiske områder er fremdriften fortsatt begrenset, inkludert luft-til-luft tanking og luftbåren bakkeovervåking (AGS). NRF, som utgjør NATOs hurtigreaksjonskapasitet, har også vist seg vanskelig å realisere i henhold til opprinnelig ambisjon. Dagens praktisering av konseptet bidrar til å binde opp styrker som kunne vært brukt i pågående operasjoner. Dette bidrar til et betydelig sprik mellom fastsatte styrkebehov og de bidrag som faktisk gjøres tilgjengelig fra medlemslandene, både i NRF-sammenheng og i pågående operasjoner. Det arbeides med å videreutvikle NRF for å skape et bedre samsvar mellom ambisjoner og ressurser. Norge støtter aktivt opp om dette arbeidet.

For Norge vil den kapasitetsutviklingen som foregår i NATO fortsatt være av stor betydning. Utformingen av det norske forsvaret vil i stor grad være basert på de standarder som også NATO og våre allierte legger til grunn. Samtidig finner det i økende grad sted en utvikling der to eller flere allierte går sammen for å fremskaffe militære kapasiteter eller løse konkrete operative oppdrag. Samarbeidet med blant annet Storbritannia, Tyskland, Nederland og Danmark danner i denne sammenheng en viktig ramme for flernasjonalt samarbeid. Dette knytter oss til de mest nærliggende og viktigste europeiske allierte. Et annet eksempel er det forsterkede forsvarssamarbeidet med Sverige, som vil bli utviklet videre i tiden fremover.

Innenfor EU-rammen er det EDA som i dag er den sentrale pådriver for utviklingen av militære kapasiteter i EUs medlemsland. Arbeidet i EDA preges fortsatt av at dette er en ny organisasjon, og det tar tid å igangsette de planlagte prosjektene. Utviklingen i de senere år tyder likevel på at EU vil få en mer fremtredende plass i den europeiske utviklingen av militære kapasiteter.

Det reelle samarbeid mellom NATO og EU innenfor dette området er i dag beskjedent, utover informasjonsutveksling. Dette er bekymringsfullt også sett fra norsk side. Norge har stor interesse av at det strategiske samarbeidet mellom NATO og EU finner sin form så raskt som mulig, og at dette blir et komplementært og gjensidig forsterkende forhold også hva gjelder utviklingen av militære kapasiteter.

ESDP skal ikke ivareta klassiske forsvarsoppgaver (territorialforsvar) slik NATOs artikkel 5 og den gamle Vestunionens (VEU) artikkel V gjør. ESDP har derfor ingen relevans for Norge som en alternativ forsvarsallianse til NATO.

De fremste utfordringene for Norge når det gjelder ESDP

- De politiske konsekvenser av ESDP for EU-landenes opptreden i NATO.
- Tredjelandts deltakelse, politiske medbestemmelse og innflytelse over EU-ledede militære operasjoner med, så vel som uten, NATO-ressurser.
- Tredjelandts bidrag og medbestemmelse i EUs sivile krisestyring.
- Samarbeid vedrørende utvikling av militært utstyr, felles innkjøp og logistikk.

Når det gjelder de politiske konsekvenser, er Norges utfordring at ESDP i økende grad vil kunne fungere som et "formøte" før ethvert NATO-møte, hvor EUs medlemsland har drøftet sine posisjoner innen rammene av ESDP og hvor de forhandler samlet overfor USA. Innen et mer bilateralt NATO vil Norge kunne bli stående alene og/eller tvinges til å støtte en av partene der det er uenighet.

Hva er Fremskrittspartiets politikk på området?

Fremskrittspartiet vil ha en sikkerhetspolitikk hvor Norge har sin alliansetilknypning gjennom NATO med USA som vår næreste og viktigste allierte. Norge skal være klar til å delta i koalisjoner også på tvers av forsvars allianser dersom dette er en hensiktsmessig måte å løse en krise på. Disse koalisjonene må ha en sterk tilknytning til USA/NATO. Fremskrittspartiet anser det som svært viktig å arbeide for at USA og Canada fortsatt skal være sterkt knyttet til sine europeiske NATO-partnere.

Forsvaret må være troverdig og effektivt. Forsvaret må ha en struktur og utrustning som er tidsmessig og hensiktsmessig, og som setter Norge i stand til å reagere raskt og effektivt i krisesituasjoner. Øvelser må være realistiske slik at soldatene er best mulig forberedt på en eventuell krig eller krigslignende situasjon. Forsvaret må fortsette å delta i utenlandsoperasjoner der det er forenlig med norsk sikkerhetspolitikk. Utenlandsoperasjoner er viktige for å hente erfaring, og for å vise at vi er villige til å bidra med ressurser til felles beste for våre allierte.

Fremskrittspartiet ser det som naturlig at utviklingen av egne EU-styrker skjer i nær tilknytning til og i samarbeid med NATOs allerede etablerte kapasiteter. Fremskrittspartiet ønsker at Norge skal få en sterkest mulig innflytelse på EUs forsvarspolitiske samarbeid, samtidig som Norge styrker kontakten med de europeiske land som i dag holdes utenfor.

Fremskrittspartiet er bekymret for en utvikling der EU ønsker å spille en stadig sterkere forsvars- og sikkerhetspolitisk rolle. Vi ser for oss at det kan oppstå situasjoner der enkelte EU-land vil ha divergerende interesser i forhold til for eksempel USA. Dette er situasjoner som kan være med på å svekke NATO som allianse. I denne sammenheng er det viktig at man gjennom NATO fokuserer på de utfordringer Europa står ovenfor og at det synliggjøres at USA vil ha fordeler av en fortsatt sterk allianse med Europa. NATO er for Norges og Europas del en garanti for fred og demokrati bare så lenge USA finner det hensiktsmessig å opprettholde et sterkt NATO.

Fremskrittspartiet mener at Norge må bidra aktivt til at NATO tilpasser seg et nytt og mer sammensatt sikkerhetspolitisk bilde. NATOs rolle vil i fremtiden også være avgjørende for demokratiutvikling og krigen mot terror også i andre deler av verden enn våre tradisjonelle interesseområder. En slik tilpasning vil medføre store omveltninger også i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk.

Vurderinger og konsekvenser

Det vil være den til enhver tid gjeldende sikkerhets- og forsvarspolitiske situasjon som vil avgjøre hvilke behov Norge har for et sikkerhetspolitisk samarbeid. Det har vært, og er fortsatt NATO som er vår største garantist for fred, frihet og sikkerhet. NATO er i dag den eneste sikkerhets- og forsvarspolitiske organisasjon med en troverdig og effektiv militær kapasitet.

Ulempen med et norsk EU-medlemskap i denne forbindelse kan være, som tidligere nevnt, situasjoner hvor EU blir en forhandlingspart mot USA i NATO når det gjelder sikkerhetspolitiske spørsmål. Vi har sett tendenser til dette i den senere tid i forbindelse med militæraksjonen i Irak hvor to mektige EU-land, Tyskland og Frankrike, valgte å gå imot USA og Storbritannia. Kommer vi i en situasjon hvor Norge som selvstendig NATO-land blir overstyrt av forhandlinger mellom EU-land og andre NATO-land, er dette sikkerhetspolitisk uheldig for Norge og vil selvsagt minske vår innflytelse i NATO.

Dersom vi blir stående utenfor vil vårt nåværende samarbeid med EUs NATO-land om materiellsamarbeid og innkjøp ikke kunne videreføres. Norge er nå i likhet med Tyrkia satt utenfor fremtidige samarbeid på disse områder og innenfor andre strategiske og taktiske områder.

Fordelen med å stå innenfor EU i ESDP-sammenheng, er at man faktisk kan være med på å påvirke i forhold til å fremme Norges og NATOs interesser. Dessuten kan man ikke komme utenom det faktum at Europas sikkerhetspolitiske interesser også er Norges interesser.

Videre vil det være store og åpenbare fordeler knyttet til et EU-medlemskap i forbindelse med forsvarssamarbeid i form av felles logistikk ved felles operasjoner. Felles materiellutvikling, felles innkjøp og felles utdanning av spesialister er klare fordeler ved medlemskap. I forbindelse med taktiske og operative operasjoner vil det være store fordeler ved et medlemskap gjennom da etablerte strukturer og felles øvelser og erfaringer.

Konklusjon er at ESDP er et svært viktig punkt i forbindelse med vårt valg i forhold til EU. Det er ingen tvil om at NATO er vår hoved-allianse og at USA er vår næreste og viktigste allierte. Men gjennom et EU-medlemskap kan vi være med på å påvirke europeisk sikkerhetspolitikk. Videre vil vi kunne utvikle vårt samarbeid med EU-land innen forsvarsområder. Dette vil ikke være svekkende for verken NATO eller Norges situasjon ovenfor USA, så lenge vi også gjennom EU gir klare signaler om at USA er vår viktigste allierte.

6. EU og energipolitikk

EUs Energipolitikk

Den overordnede målsettingen med EUs energipolitikk er å sikre EUs energitilførsel til konkurransedyktige priser og på en miljøvennlig måte. Bruken av ulike typer energi – kull-, olje-, gass-, vind-, vann-, atomkraft mm. varierer sterkt mellom EUs medlemsland. Til tross for mange uavklarte energipolitiske problemstillinger, vil EU likevel jobbe for å etablere et indre energimarked.

Hovedmålsettinger:

- Forsyningssikkerhet
- Et velfungerende indre energimarked
- Miljøbeskyttelse og satsing på fornybare energiressurser

Bruken av ulike typer energi - kullkraft, olje, gass, vannkraft, atomkraft - varierer sterkt mellom EUs medlemsland. Etableringen av et indre energimarked har vært en prioritert oppgave for EU og dette er en viktig del av det indre marked. Den overordnede målsettingen med Fellesskapets energipolitikk er å sikre EUs energitilførsel til konkurransedyktige priser og på en miljøvennlig måte. EU satser også på en integrert energi- og klimapolitikk, fordi høyt energiforbruk er en viktig årsak til klimaendringer. I januar 2007 la Europakommisjonen frem en kombinert energi- og klimapakke med ambisiøse målsettinger om å redusere utslipp av klimagasser og øke bruken av fornybar energi. Andre viktige målsettinger i denne pakken er å skape et indre energimarked, økt energieffektivitet og en energipolitikk der EU taler med en stemme utad.

Forsyningssikkerhet

I dag får EU omtrent halvparten av sin energi fra land utenfor EU. Ettersom energiforbruket øker, er den ytre avhengigheten forventet å øke kraftig, til 70 % for gass og 90 % for olje i år 2020. Det vil dermed bli stadig viktigere å minske den ytre avhengigheten for å sikre framtidige energiforsyninger. Ikke minst i forholdet til Russland er dette viktig.

Geir Flikke, NUPI, om energi i forholdet EU-Russland:

Forsyningssikkerhet på energiområdet har lenge vært et høyt prioritert tema for EU. I 2006 ble om lag 50 % av energiforbruket i EU-landene dekket fra kilder utenfor unionen. Noen anslag går ut på at så mye som 80 % av energiforbruket i 2030 vil komme fra land som ikke er EU-medlemmer.

Enkelte EU-medlemmer, som Italia og Polen, er særlig avhengige av import fra Russland. Italia vil ventelig importere 80 % av sin gass fra Russland i 2010, mens Polen importerer 60 % av sin gass fra naboen i øst. EU er allerede verdens største importør av gass og vil ventelig fortsatt være det i 2030. Det er imidlertid ikke gitt at det meste av gassen vil komme fra Russland.

Russlands energistrategi mot 2020 viser at dersom importbehovet i EU fortsetter å vokse, vil den russiske dekingen av dette også synke. EU trenger med andre ord å redusere sin avhengighet av Russland for å sikre sin energiforsyning. I Russland har

stadig flere energiselskaper blitt lagt under statlig kontroll (nasjonalisert). Utenlandske investorer har lenge sett denne utviklingen komme.

Prosessene på russisk side er ikke nevneverdig åpne (transparente), og tidvis også overraskende, slik som arrestasjonen av oljemagnaten Mikhail Khodorkovskij i 2003 og etterfølgende oppsplitting av oljeselskapet Yukos. Det er tydelig at russisk energiekspport i stadig større grad benyttes av Kreml som et utenrikspolitisk virkemiddel, og til dels et svært kraftig et. Dette sammen med en mer autoritær utvikling i Russlands innenrikspolitikk gjør EU-landene usikre på hvorvidt Russland vil være en pålitelig energieksporthør i framtiden.

Om EU tidligere har appellert til russerne og vist til internasjonale avtaler, normer og demokratisering, synes mange av disse appellene nå å falle for døve ører i et stadig mer selvbevisst Kreml. EUs påvirkningskraft er med andre ord begrenset. Russland viser evne og vilje til å sette sterkere krav bak sin mektige posisjon som energileverandør til Europa. Samtidig har Russland stort behov for investeringer i energisektoren for å sikre utvinning av nye felter og vedlikehold av infrastruktur og rørledninger. Spørsmålet er om Putin-administrasjonen ønsker å holde et fokus på behovet for investeringer, eller å bruke Russlands energimakt som en brekkstang for å skaffe seg større gjennomslagskraft i utenrikspolitikken. Noen har sågar spurt seg om Russland er i ferd med å forlate Vesten. Russisk utenrikspolitikk synes i stadig større omfang å være orientert mot nasjonale interesser.

Samtidig har mye luft gått ut av Russlands strategi om å gjøre EU til en foretrukket partner i de viktigste regionale utenrikspolitiske spørsmålene.

Flikke mener at EU står foran store utfordringer i forhold til Russland. Det gjør også Norge, ikke minst i forhold til energiresurser i Nordområdene. Det er mulig at Norge i en slik sammenheng vil ha nytte av å være medlem i EU, for å få større tyngde bak seg i forhandlinger med Russland.

Liberalisering

Energi utgjør et fundamentalt aspekt av dagliglivet, og en økt grad av offentlig nasjonal og europeisk el-forsyningssikkerhet er et meget sentralt og viktig mål for EU. Dette ønsker EU å gjøre samtidig som kraftmarkedet liberaliseres. Den enkelte stats distribusjons- og transportmonopol skal avvikles, mens forsyningssikkerheten skal sikres ved hjelp av de sektorbestemte (nasjonale) lovgivningsmyndigheter på grunnlag av objektive normer. I tillegg skal EU-kommisjonen kunne fastsette mål, overvåke og sammenligne de nasjonale nettselskaperes prestasjoner i forbindelse med EUs energipolitiske mål for å sikre bestemte bestemmelser.

Et velfungerende indre energimarked

EU arbeider med å integrere europeiske energimarkeder for å øke konkurransevnen og sysselsettingen. Europeisk industri betaler langt mer for energi sammenliknet med USA. Mer konkurransedyktige priser er grunnleggende for europeisk industri når økonomiene globaliseres. Bedrifter skal kunne kjøpe energi fra andre land og få denne overført på de gass-, olje- og elektrisitetslinjene som finnes mellom landene. Dette vil senke prisene for forbrukerne ved at konkurransen økes og det vil bidra til en mer effektiv utnyttelse av energien. Et annet viktig moment er at det kun finnes ett rørrnettverk i Europa. Et felles gassmarked vil sikre en effektiv og rimelig utnyttelse av dette nettverket.

En viktig grunn for EUs arbeid med å integrere europeiske energimarkeder er å øke konkurranseevnen og sysselsettingen. I dag preges energimarkedene av store nasjonale aktører, ofte med monopollignende tilstander innenfor det enkelte land. Europeisk industri betaler i mange tilfeller langt mer for energien sammenliknet med USA, noe som medfører redusert lønnsomhet i internasjonal konkurranse. Mer konkurransedyktige priser er grunnleggende for europeisk industri når økonomiene globaliseres. Med et integrert energimarked ser man for seg at bedrifter skal kunne kjøpe energi fra andre land og få denne overført på de gass-, olje- og elektrisitetslinjene som finnes mellom landene. Dette vil senke prisene for forbrukerne ved at konkurransen økes og det vil bidra til en mer effektiv utnyttelse av energien.

Miljøbeskyttelse og satsing på fornybare energiresurser

Energipolitikken skal samsvare med miljøpolitiske målsettinger. Det rettes økt oppmerksomhet mot miljøkonsekvensene av energiproduksjon og bruken av energi. EU har forpliktet seg til å redusere utslippene av drivhusgasser og medlemslandene er enige om den interne byrdefordelingen seg imellom. Tiltak i energisektoren er viktig for å oppfylle Kyotoavtalen og bidra til mindre forurensing. EU finansierer også store forskningsprosjekter for å finne fram til nye, mer effektive og fornybare energikilder.

EU har vedtatt å:

- spare 20 % av energiforbruket i forhold til prosjekteringer for 2020 ved å forbedre energieffektiviteten.
- øke andelen fornybar energi til 20 % av det totale energiforbruket og på denne måten nærme seg et nivå som er tre ganger så høyt som i dag.
- tidoble – til minst 10 % - andelen biodrivstoff av det totale bensin- og dieselforbruket innen 2020. Her tas det forbehold om at bærekraftig andre generasjons biodrivstoff fra ikke-spiselige avlinger blir kommersielt tilgjengelige.
- utvikle og fremme lav- og nullutslippsteknologi, inkludert karbonfangst og -lagring
- forbedre integreringen av EUs energimarkeder, det vil si bevege seg mot mer konkurransedyktige elektrisitets- og gassmarkeder som spenner over hele Europa.
- forbedre integreringen av EUs energipolitikk med andre politikkområder
- øke internasjonalt samarbeid.

EU vil jobbe for økt energieffektivitet samt finansiere store forskningsprosjekter for å finne fram til nye, mer effektive og fornybare energikilder. Eksempler er byggeforskrifter, økt energieffektivitet i transportsektoren, mer energigivennlige husholdningsprodukter, utvikling av biodrivstoff etc.

Selv om hovedmålene er klare, så gjenstår det mange vanskelige problemstillinger som må løses. For tiden gjelder det spesielt arbeidet med et felles kraft- og gassmarked. I tillegg ser man på rollen til kullkraft og atomkraft i fremtidens energimarked. Kullkraft er regnet som særdeles miljøforurensende (i henhold til Klimapolitikken) og kullutvinning i Europa blir stadig mindre lønnsomt. Samtidig forskes det iherdig på CO₂-rensing fra kullkraftverk, og man må vurdere hvordan den tekniske kullekspertisen best kan ivaretas. Atomkraft står for 1/3 av el-produksjonen i EU, og er bortimot fri for CO₂ utslipp. Samtidig er det andre risikomomenter ved atomkraft som gjør at dens fremtid er usikker. Finland har planer om å bygge ny kapasitet. Også den svenske regjeringen vil åpne for bygging av nye atomkraftverk. Enkelte andre land har planer om å stenge ned atomkraftanlegg. Det forskes dog stadig på atomkraft, og det anses som vesentlig for europeisk industri at man klarer å videreutvikle både atomkraftverkene og håndteringen av ”restavfallet”.

Et indre marked

Arbeidet med et integrert kraftmarked har pågått i over ti år allerede, og er trolig den viktigste og mest omfattende oppgaven innen EUs energipolitikk.. I følge ”elektrisitetsdirektivet” 96/92/EØF og ”gassdirektivet” 98/30/EF skal man skape et enkelt energimarked, som er integrert, og som sikrer Den Europeiske Union et konkurransedyktig marked samt energiforsyningsikkerhet. Dette arbeidet kan på mange måter sammenlignes med det som allerede er gjort for å skape et nordisk kraftmarked.

Ved Europarådets møte i Lisboa 23/24 mars 2000 ble det fremmet ønske om å effektivisere arbeidet med gjennomførelsen av det indre elektrisitets- og gassmarked. Kommisjonen fulgte dette opp ovenfor Rådet og Europaparlamentet den 13. mars 2001 med en ”meddelelse” om gjennomførelsen av det indre marked for energi. Meddelelsen gav en beskrivelse av status quo, hva som er gjort så langt og hva som bør gjøres for å oppnå et fullintegrert marked i henhold til den uttalte målsettingen. Dette inkluderte forslag om videreutvikling av elektrisitetsdirektivet og gassdirektivet. I juni 2003 ble det vedtatt et nytt elektrisitetsdirektiv (2003/54/EC) samt en Regulering av grenseoverskridende handel med elektrisitet (1228/2003). Direktivet ble implementert av medlemslandene 1. juli 2004. Her er åpnet for et felles kraft- og gassmarked for næringslivet og offentlig sektor. Husholdninger ble inkludert i juli 2007.

Det understrekes at effektiv konkurranse krever at alle skal ha lik adgang til strømmettet, og man legger stor vekt på arbeidet med regulering av betingelsene for bruk av strømmettet ved grenseoverskridende elektrisitetsutveksling.

Norges energipolitikk og de langsiktige målsettinger

Norges forhold til EUs energipolitikk er hovedsakelig regulert gjennom EØS-avtalen. Både gassdirektivet og elektrisitetsdirektivet er i dag gjort gjeldende i Norge gjennom denne avtalen. Gassmarkedsdirektivet fastsetter felles bestemmelser om transport, distribusjon, levering og lagring av naturgass. Elektrisitetsdirektivet omhandler felles regler for det indre elektrisitetsmarked; produksjon av elektrisitet, overføring og distribusjon gjennom ledningsnett. Norge tar også inn over seg EUs lovgivning om energieffektivisering og fornybar energibruk. I tillegg deltar Norge i en rekke energirelaterte programmer, f. eks Intelligent energi for Europa. Målsettingene er i hovedsak på linje med EU.

Norge er en del av det indre energimarkedet gjennom EØS-avtalen og samarbeider med EU i en rekke energipolitiske spørsmål. 80 prosent av den norske oljeproduksjonen blir solgt til EU-markedet og nesten all norsk gass blir levert gjennom gassrørledninger til Europa. Samtidig er Norge en integrert del av det europeiske og nordiske kraftmarkedet gjennom de vedtak som er tatt om åpning av energimarkedene i EU.

Norge leverer i dag naturgass til en lang rekke land i EU. Dette inkluderer Tyskland, Frankrike, Nederland, Belgia, Spania, Østerrike, Tsjekkia, Italia, Polen, Danmark og Storbritannia. Norge er for øyeblikket verdens tredje største eksportør av naturgass og verdens 8. største oljeproducent. Det alt vesentligste eksporteres og som oljeeksportør rangerer Norge som nr. 3 i verden.

Tabellen under viser prognosen for produksjon fordelt på de ulike produktene for de neste fem årene:

	2009	2010	2011	2012	2013
Olje/Oil (mill. Sm ³)	110,8	104,4	98,5	95,0	94,4
NGL/NGL (mill. Sm ³ o.e.)	17,5	17,3	17,4	17,5	16,7
Kondensat/Condensate (mill. Sm ³)	4,4	4,6	5,3	5,3	5,5
Væske/Liquid (mill Sm ³ o.e.)	132,7	126,3	121,2	117,8	116,6
Væske/Liquid (mill.fat o.e. per dag)	2,3	2,2	2,1	2,0	2,0
Gass/Gas (mrd. Sm ³) / (bill. Sm ³)	102,9	106,7	112,0	111,6	111,9

Norge er en del av det nordiske kraftmarkedet og samtidig et større indre marked for kraft i EØS. Et felles nordisk marked for kraft har en lang historie og en nordisk kraftbørs (Nord Pool) er etablert. Overføringsnett og undersjøiske kabler binder det nordiske kraftmarkedet sammen. Kraftproduksjon i Norge i et normalår er anslått til om lag 121 TWh. Det kan være store svingninger fra år til år i kraftproduksjon på grunn av varierende tilsigsforhold, og kraftutvekslingen med de andre nordiske landene er viktig. Produksjonen i Norge er unik i det den er 99 prosent basert på fornybar energi (vannkraft). Dette er i underkant av 1/3 av den totale produksjon av fornybar elektrisitet i EU-25. Siden Norge er en del av det nordiske og videre EU/EØS-markedet for kraft, er det av stor betydning å følge den videre regelverksutvikling innen EU/EØS.

En viktig del av norsk energipolitikk er å fremme energiomlegging og en aktiv politikk innen energieffektivisering, fornybar energi og videre utvikling av energiteknologier. Samarbeid på europeisk nivå innen EU/EØS gir viktige samarbeidsmuligheter og impulser til formulering av nasjonal politikk på disse områdene. Norge følger utviklingen på EU-nivå når det gjelder EØS-relevante direktiver og programmer innen energieffektivisering, fornybar energi og nye energiteknologier.

EU/EØS-spørsmål på energiområdet – organisering

- EØS-gruppen, på departementsnivå, hvor aktuelle EØS-relaterte spørsmål drøftes og arbeidet koordineres. I EØS-gruppen er det deltagelse på avdelings- og seksjonsnivå. I utgangspunktet møtes EØS-gruppen hver uke.
- Energiråden i Brussel, kontaktpunkt i Brussel for oppfølging av aktuelle EU/EØS-spørsmål på energiområdet.
- Spesialutvalget for energi (EU/EØS), hvor enkelte fagdepartement er representert og hvor aktuelle rettsakter på området blir drøftet og eventuelt foreslått innlemmet i EØS-avtalen.
- Koordineringsutvalget for EU/EØS, hvor samtlige departementer er representert.

- EFTAs arbeidsgruppe for energispørsmål, herunder tilhørende møter med Kommissjonen.
- Kontaktutvalget for EU/EØS-spørsmål, hvor energiindustrien og interesseorganisasjoner deltar. I tillegg til faste møter anvendes kontaktutvalget ofte som høringsinstans på området.
- Energidialogen mellom Norge og EU-Kommissjonen. I denne kontekst avholdes det møter mellom energiministeren og Kommissjonens visepresident.
- Annet, bl.a. deltagelse i Interdepartemental arbeidsgruppe for Lisboa-prosessen (ledes av NHD).

I motsetning til EU, som i stor grad dekker sitt kraftbehov fra termiske kraftverk (varmekraftverk), så preges det norske fokuset på kraftforsyningen i stor grad av den store usikkerheten om hva vannkraften kan produsere i det enkelte år. Også i årene framover vil det komme perioder med betydelig nedbørssvikt, slik Norge opplevde vinteren 2002/03. Det er viktig å arbeide for å unngå at dette gir alvorlige konsekvenser for næringslivet, for private husholdninger og for offentlig forvaltning. Det er derfor nødvendig med en økt innsats for en mer robust kraftforsyning.

Kraftutvekslingen i det nordiske kraftmarkedet er viktig for en effektiv bruk av norske kraftressurser, og FrP stiller seg meget positivt til dette. Blant annet utnyttes fordelene med å kunne samkjøre norsk vannkraft og utenlandsk varmekraft. Det er viktig å ytterligere forsterke samarbeidet med de andre nordiske landene om energispørsmål for å få til hensiktsmessige løsninger om utformingen av reguleringene, utøvingen av systemansvaret og investeringene i overføringsnett. Det er i tillegg viktig å få til en felles innsats for å øke produksjonskapasiteten.

På samme måte som i EU, ønsker myndighetene å satse sterkere på en miljøvennlig energiomlegging. Tilgangen på fornybare energikilder byr på mange muligheter til omlegging av energiproduksjon og -forbruk. Høyere elektrisitetspriser enn det som har vært vanlig i de senere årene vil støtte opp under en slik omlegging av energibruk og -produksjon.

Er det felles målsettinger eller ligger det an til konflikt?

Norge prioriterer i stor grad likt som EU innen forsyningsikkerhet, miljø og kraftproduksjon, og vi står foran de samme utfordringene med økt kraftprodukt som tilhører et moderne samfunn.

Både Norge og EU er pådrivere i arbeidet med internasjonal kvotehandel av klimagasser, og Norge ble tilsluttet EUs kvotesystem i 2008.

Det samme gjelder ved innføring av ”grønne sertifikater”. I et slikt system vil miljøvennlig kraftproduksjon tildeles grønne sertifikater som kan selges i et sertifikatmarked. Man tenker seg at kraftleverandører pålegges å bruke en viss andel ”grønn strøm”, som gjør at de må kjøpe grønne sertifikater i henhold til strømleveranser. Dermed har man etablert et kjøper/selger-marked for grønne sertifikater. Produsenter av ”grønn strøm” vil da både få inntekter fra kraftproduksjon og sertifikatsalg, noe som øker lønnsomheten for fornybar

kraftproduksjon, med bruk av tradisjonelle markedsmekanismer. Både norske og EUs myndigheter er positive til et grønt sertifikatmarked, men Norge er avhengig av at det norske sertifikatmarkedet er kompatibelt med EUs marked for at det skal fungere. Et norsk sertifikatmarked alene blir for lite til å fungere. I Norge var innføringen av grønne sertifikater under planlegging i mange år, inntil Regjeringen Stoltenberg II skrinla prosjektet i 2006.

Potensielle konfliktområder:

Kraftpriser

Norge er, sammen med de øvrige europeiske landene, i forkant vedrørende liberalisering av kraftmarkedene. En integrasjon med et europeisk kraftmarked vil over tid trolig medføre at prisene kommer opp mot et europeisk nivå (men hvor det europeiske prisnivået reduseres som følge av liberaliseringen). Samtidig vil en integrasjon redusere faren for store prissvingninger, pga den europeiske kraftbalansen er langt mer robust enn den norske.

En proteksjonistisk energipolitikk i Norge vil trolig ikke gi et bedre resultat i form av lave priser, siden Norge i dag har et betydelig kraftunderskudd. På sikt må man anta dette kraftunderskuddet vil øke og presse kraftprisene for forbrukerne ytterligere oppover i forhold til de lave prisene norske forbrukere er vant til. En alternativ politikk for økt utbygging av gasskraft, vannkraftprosjekt og vindkraft for å dekke kraftunderskuddet, vil trolig medføre dyre investeringer. Dette kan også bety at prisene over tid vil bli høyere enn det som tidligere var normalt, men en slik politikk vil, på samme måte som en integrering med EU, gi en betydelig økning i forsyningsikkerheten.

Den mest fordelaktige situasjonen for Norge vil trolig være økt utbygging innenlands koblet med økt integrasjon mot Europa. Geografiske avstander og høye nettatariffer vil alltid gjøre at prisen i Europa ikke vil være lik i alle geografiske områder. Norge kan således bli en nettoeksportør av kraft, som gir gode eksportinntekter, samtidig tariffsystemet og sterk konkurranse blant kraftprodusentene i Norge gjør at vi kan nyte godt av relativt lave kraftpriser.

Gasspriser

Gassmarkedsdirektivet fastsetter felles bestemmelser om transport, distribusjon, levering og lagring av naturgass. Elektrisitetsdirektivet omhandler felles regler for det indre elektrisitetsmarked; produksjon av elektrisitet, overføring og distribusjon gjennom ledningsnett. På dette området er Norge allerede påvirket gjennom EØS-avtalen, og innordner seg utviklingen i EU. EU og Norge vil samtidig ha motstridende interesser vedr gasspriser i forhold til EU, selv om også Norge er tjent med en viss prisstabilitet. EU forventer selv at gassprisene vil øke med ca 20 % innen 2010, og Norge kan risikere at EU derfor forsøker å spille norske gassleveranser opp mot tilsvarende fra Russland og Algerie, i forsøk på å presse priser og sikre flere forsyningskilder.

Nasjonal kontroll over ressursene

En særdeles viktig utfordring ved EU, men som foreløpig ikke har gitt utslag i konkret politikk, er EUs ønske om å "overadministrere" en del nasjonale ressurser. Grunnlaget for dette ønsket er muligheten til å respondere raskt og ensrettet på en energikrise. Med tanke på Norges betydelige olje- og gassressurser vil dette kunne bety en betydelig formuesoverføring fra Norge til EU. Det er foreløpig lite konkret i forbindelse denne potensielle problemstillingen, og det er usikkert om det vil være forskjell på EU-medlemskap og EØS-tilknytning vedrørende konsekvensene av en slik politikk fra EUs side. Skulle EU dog ønske å

føre en slik politikk, vil denne problemstillingen i seg selv være tungtveiende nok til å foreta en grundig vurdering av EU-medlemskap, ja, sågar EØS-avtalen.

Hva er FrPs politikk på området?

FrP har en betydelig mer aktiv energipolitikk hva gjelder utbygging av ny kraftproduksjon, spesielt innen gasskraft og vannkraft, inkludert småkraftanlegg. FrPs fokus på kostnadseffektive løsninger gjør at partiet er mer restriktiv enn stortingsflertallet i viljen til å finansiere utallige ”symbolprosjekt” innen vindkraft, solenergi og tilsvarende. Slike prosjekt gir som regel marginale bidrag til kraftbalansen, og er ulønnsomme i forhold til den kraftprisen vi har i dag.

FrP er tilhengere av en ordning med grønne sertifikater.

Vurderinger og konsekvenser

Ut fra den realpolitiske situasjonen vil et EU-medlemskap ikke være negativt for norsk energipolitikk. På de fleste energi- og miljøområder er stortingsflertallet (med og uten FrP) på linje eller i forkant av utviklingen i EU. Et EU medlemskap ville sikret at norske politikere ikke utviklet nasjonale kvote/sertifikat system som ikke var kompatible med EU. Det kunne også redusere norsk næringslivs ulempe ved særnorske miljøregler (for eks HFK avgiften). EU har et sterkere fokus på symbolske miljøvernstandpunkt enn det FrP liker, men sett i forhold til Norges situasjon, vil ikke det være hemmende for norsk næringsliv.

Den viktigste ulempen ved tilknytning til EU er faren for å miste nasjonal kontroll over ressursene, enten gjennom ”europeisering” av råvarene (olje og gass), eller ved EUs press på råvareprisene ved å fremstå som en solid kunde, og dermed spille leverandørene opp mot hverandre.

7. EU og fiskeri

EUs ansvar

EUs ansvar er i hovedsak å legge til rette for en felles fiskeripolitikk og sørge for en bærekraftig økonomisk ressursutnytting.

Ministerrådet og Europaparlamentet er EUs lovgivende organer. I Ministerrådet er det én minister fra hvert medlemsland. Når man diskuterer forslag til reform av den felles fiskeripolitikken, er det dermed fiskeriministrene som møtes. Ministerrådet mottar forslag til lovgivning fra Kommisjonen, og fatter vedtak om forslag sammen med Europaparlamentet.

I den nye felles fiskeripolitikken har EU ansvaret for en ny flåtepolitikk, bedre håndheving av reglene og aktiv deltakelse av alle berørte gjennom regionale rådgivende organer.

EUs rådgivende komité for fiskeri og akvakultur (Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture) har ansvar for å utarbeide et regelverk for forsvarlig fiske i Europa.

Hovedmålsettingene for den felles fiskeripolitikken:

- Sikre langsiktig rasjonell bruk av fiskeressursene i havet.
- Sørge for tilgang av ferske og sunne fiskeriprodukter på markedene i EU
- Sikre en anstendig inntekt for dem som har sitt levebrød i fiskerisektoren
- Beskytte dyre- og plantelivet i havet og langs kysten

EUs fiskeripolitikk og mål for fremtiden

For å bedre forvaltningsregimet, gjenoppbygge og styrke fiskesbestander vedtok EU i desember 2002 en omfattende reform av den felles fiskeripolitikken (CFP). Det innebar blant annet at kontrollsamarbeidet mellom medlemslandene ble styrket, samt at det ble innført nye tiltak for å redusere kapasiteten i fiskeflåten. I tillegg har Europakommisjonen fått mulighet til å iverksette forebyggende tiltak dersom et medlemslands fiske utgjør en trussel mot forvaltningen av de marine ressurser. Kommisjonen er i ferd med å gjennomføre en evaluering av reformen i CFP, og et arbeid med å revidere og reformere CFP vil bli satt i gang. Den neste store reformen av CFP skal være klar i 2012.

Et hovedelement i reformen er at det skal fastsettes forvaltningsplaner for bestander som er innenfor sikre biologiske grenser, og gjenoppbyggingsplaner for bestander som er utenfor sikre biologiske grenser.

Reformen innebærer også en styrking av kontrollsamarbeidet mellom medlemslandene, og Kommisjonen har fått adgang til å iverksette preventive tiltak hvis et medlemslands fiske utgjør en alvorlig trussel mot forvaltningen av de marine ressurser.

Satelittsporing av fiskefartøyer ble innført for båter over 18 meter fra 1.1.2004 og for båter over 15 meter fra 1.1.2005.

Den nye grunnforordningen viderefører medlemslandenes adgang til å opprette nasjonale soner på 6-12 nautiske mil og prinsippet om relativ stabilitet (dvs. at de enkelte medlemsland hvert år tildeles samme relative andel av fellesskapets fiskekvoter).

Fra 1.1.2003 opphørte Spanias, Portugals og Finlands adgangsbegrensninger til Nordsjøen. Fartøyer fra disse landene kan nå fiske i Nordsjøen, men bare på uregulerte fiskeslag.

Dumpingproblem

EUs fiskedumping har hatt ødeleggende konsekvenser for fiskebestandene i Nordsjøen, mens for eksempel torskebestandene er sterkere i norsk og islandsk sone. Årsaken til den utstrakte dumping er at EU-landene fordeler strenge kvoter for ulike arter mellom seg. Når et fartøy fisker etter torsk dumper de da ofte sei og andre arter som de ikke har kvoter for. Ifølge Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) i København dumpes i enkelte fiskerier over 80 prosent av fisken som tas opp av havet. - I Norge er det forbudt å dumpe fisk på havet, så vi har i motsetning til EU mindre sikre tall på dette. Men norske myndigheter har innført mange tiltak for å hindre slik dumping, sier fiskeriråd ved EU-delegasjonen, Paul Oma.

Samtidig endres og utvikles CFP kontinuerlig, og Kommisjonen, med støtte fra Rådet og Europaparlamentet, arbeider nå for å redusere/fjerne utkast av fisk og uønsket bifangst. Planen til EU er å innføre utkastforbudet gradvis. Utkastforbudet vil bli ledsaget av andre tekniske tiltak, som for eksempel stenging av felt med småfisk og nye krav til utforming av redskaper. Hvis dette blir gjennomført vil EUs politikk på dette området være ganske lik den norske på dette området. De første utkastforbudene vil kunne tre i kraft i 2009.

Forholdet til Norge

EUs forhold til Norge reguleres av flere bilaterale avtaler. I tillegg deler Norge og EU flere bestander som oppholder seg både i norsk og EU-farvann. Dette innebærer at Norge og EU hvert år forhandler om fangstmengde (Total Allowable Catch). Den bilaterale avtalen med Norge regnes for å være den viktigste EU har med tredjeland. I tillegg inneholder EØS avtalen en særskilt protokoll om handel med fiskeriprodukter, Protokoll 9.

Norske fiskeressurser

Forvaltningen av de norske fiskeressursene er ikke en del av EØS-avtalen. Fiskerisamarbeidet mellom Norge og EU er basert på den bilaterale fiskeriatvaten av 27. februar 1980 (og senere brevveksling av 1992), avtalen av 1966 mellom Norge, Sverige og Danmark om fisket i Skagerrak og Kattegat (Skagerrakavtalen) samt nabolandsavtalen av 1976 mellom Norge og Sverige om svensk fiske i Norges økonomiske sone (NØS) sør for 62 grader N (med senere brevveksling av 1996).

EØS-forhandlingene førte til at EFTA-landene Island og Norge utvidet fiskerisamarbeidet med EU på ressursiden. For Norges vedkommende ble det ført separate forhandlinger om utvikling av det bilaterale fiskerisamarbeidet, basert på den bilaterale fiskeriatvaten av 1980. En ny avtale ble inngått ved brevveksling av 2. mai 1992.

På grunnlag av den bilaterale fiskeriatvaten inngår Norge og EU årlige kvoteavtaler om Norges og EUs fiske på fellesbestandene i Nordsjøen, norsk fiske vest for De britiske øyer og ved Grønland, samt EUs fiske i Norges økonomiske sone i Barentshavet.

I tillegg til kvotefastsettelse og fordeling drøftes også andre reguleringstiltak og forvaltningsspørsmål.

Norge og EU har i løpet av de siste 20 årene hatt et nært samarbeid om ressursforvaltning, som gradvis er blitt utvidet til nye områder. Fiskerisamarbeidet mellom Norge og EU på ressurssektoren har gitt resultater, men det gjenstår en del uløste problemer.

Fremskrittspartiets politikk på området

Fremskrittspartiet vil ivareta Norges utvidede ansvar for forvaltningen av fiskeriressursene, gjennom internasjonale avtaler.

For å sørge for en god ressursforvaltning er det Fremskrittspartiets mening at dette forvaltes best gjennom omsettelige kvoter. De årlige kvoter bør bestemmes gjennom et beregningsutvalg. Et system hvor staten auksjonerer fiskekvotene sørger og for at konsesjonslovgivningen er unødvendig og bortfaller.

Fremskrittspartiet vil også fjerne alle restriksjoner på hvem som skal ha adgang til å kjøpe fisk av fiskerne, ved å oppheve råfiskloven.

Konkurransen mellom kjøperne vil styrke fiskernes posisjon for å oppnå en bedre pris. Det er et mål at deltakerloven skal oppheves og at fiskerinæringen skal fremstå som en konkurransedyktig næring som står på egne ben uten subsidier.

Vurderinger og konsekvenser

Det er et stort behov for en fornyelse ettersom den felles fiskeripolitikken, Common Fisheries Policy (CFP) som bare er 20 år gammel, ikke har fungert som forutsatt.

Bakgrunnen for problemet er overfiske, som har ført til for lite fisk i havet, noe som igjen har ført til problemer med gjenoppbygging av bestanden. I dag er viktige fiskebestander som torsk i ferd med å forsvinne. Resultatet blir en negativ sirkel med negative følger for fiskerne, balansen i økosystemet og sist men ikke minst forsyning av fisk til EUs marked.

Ny lovgivning på området blir utarbeidet av Kommisjonen som sender forslaget ut til åpen høring og formelt fremmer forslagene for de lovgivende organer.

For oss i Norge er det viktig å vite at det er EU som skal forvalte medlemslandenes havområder og fiskeressurser. Hvordan forvaltningen og kontrollen med våre naturressurser vil bli ivaretatt ved et eventuelt medlemskap, er derved avgjørende for svært manges holdning til EU.

Det er kjent at forvaltningen av fiskeriressursene var det store stridsspørsmålet langs kysten og blant kystbefolkningen ved EU avstemmingen i 1972 og i 1994. Bakgrunnen var, og er, at en avståing av suverenitet ved forvaltning av naturressursene ikke kunne aksepteres. I etterpåklokskapens lys ser vi at dette var fornuftig og har sikret en levedyktig fiskeriressurs gjennom fremtidsrettet forvaltning.

Medlemskap i EU kan føre til at Norge ikke selv kan avgjøre hvordan fiskeressursene i havområdene rundt landet skal forvaltes. Med medlemskap ville det sannsynligvis være EU som avgjør kvotene og forhandler med tredjeland om kvotefordeling.

8. EU og havbruk

EU's ansvar

Ved handelspolitiske virkemidler sørger EU for å ivareta egne produsenter og eneste mulighet for eksport til EU er gjennom særskilte avtaler og vilkår.

Norge er i dag i verdenstoppen når det gjelder eksport av sjømat, og norsk havbruks- og fiskerinæring har utviklet seg til å bli en strategisk viktig sektor i norsk økonomi.

Det er en uttalt målsetting at denne næringen skal bli en av bærebjelkene i norsk økonomi når de store oljeinntektene begynner å avta.

EU er det viktigste markedet for norsk fiskeeksport. Handelen med fisk og fiskeprodukter mellom Norge og EU reguleres gjennom en egen protokoll til EØS-avtalen (Protokoll 9), samt andre bilaterale avtaler mellom Norge og EU.

Protokoll 9 innebærer tollfrihet for flere hvitfiskeprodukter og tollreduksjoner for andre fiskeprodukter og bearbejdede fiskevarer. Viktige norske produkter som sild, makrell, laks, reker, kamskjell og sjøkreps er ikke omfattet av tollreduksjoner. Protokoll 9 avklarer ikke spørsmålene omkring statsstøtte og det er heller ikke funnet løsninger som sikrer at antidumpingtiltak ikke vil bli brukt mot fiskeprodukter fra EFTA-landene.

”Laksesaken”, hvor EU truet med å innføre antidumpingtiltak mot norske foretak, illustrerer hvilken stor betydning dette spørsmålet har for norsk fiskerinæring. Denne saken har imidlertid funnet sin løsning nå: Det siste antidumpingtiltaket mot norsk laks ble iverksatt 21. januar 2006 og avløste midlertidige tiltak som var iverksatt våren 2005 i påvente av at undersøkelsen skulle ferdigstilles. Det permanente tiltaket innebar en minste importpris på 2,80 euro/kg på hel fersk og frossen oppdrettslaks fra Norge. For ulike foredlingsgrader av fersk og frossen laks er minsteprisen høyere. Regjeringen brakte EUs vedtak inn for tvisteløsning i WTO. Panelets rapport ble offentliggjort 16. november 2007. Den innebar etter Norges oppfatning at EU må oppheve tiltakene. Ankefristen løp ut 15. januar 2008 og ingen av partene valgte å anke. Rapporten ble samme dag vedtatt av WTO. Dermed var neste steg EUs implementering av rapportens konklusjoner.

Samtidig iverksatte EU 21. april 2007 en ”fornytt gjennomgang” av anti-dumpingtiltakene mot norsk laks. Perioden for undersøkelsen var 1. januar 2006 til 31. desember 2006. Kommisjonen konkluderte med at det ikke foregikk dumping i denne perioden og at det heller ikke er påvist fare for ny dumping. 17. juli 2008 vedtok EUs ministerråd på dette grunnlag å oppheve antidumpingtiltaket. Vedtaket fikk virkning fra 20. juli.

For Norge betyr dette at normale handelsvilkår igjen er opprettet for vårt viktigste marked. For EU innebærer det at man slipper å gjennomføre implementeringen av WTO-panelets rapport i og med at det ikke lenger foreligger noe å implementere. Formelt må imidlertid EU oppheve den iverksatte implementeringsprosessen. Dette vil skje ved publisering i Official Journal et stykke ut i september 2008. Konklusjonene i rapporten vil uansett stå fast og inneholder en rekke avklaringer med hensyn til hva som er tillatt og hva som ikke er tillatte fremgangsmåter i slike saker. Dette er av vesentlig betydning for norsk eksport. Samtidig vil Kommisjonen fortsette å overvåke markedssituasjonen.

Inntil nylig forelå det også antidumpingtiltak mot norsk oppdrettsørret. EU innførte med

virkning fra 12. mars 2004 straffetoll på 19,9 %. På samme måte som for laksen iverksatte Kommisjonen en fornyet gjennomgang av tiltaket. Denne ble iverksatt 15. mai 2007 og tok for seg perioden 1. april 2006 til 31. mars 2007. Kommisjonen tilrådte at tiltaket burde oppheves. Det endelige vedtaket fra EUs ministerråd innebar at tiltaket ble opphevet.

EU er vårt største marked for laks og ørret. Innad i EU er Danmark det land som vi eksporterer mest laks til. Det skyldes i hovedsak at Danmark driver videreforedling i stor skala. Andre store markeder i EU er Frankrike, Tyskland og Storbritannia. Japan er også storimportører av norsk fisk.

Fisk og sjømat er populært, ikke minst på grunn av det økende fokuset på helse og sunnhet, og etterspørres av stadig flere verden over. Også norsk laks erobrer stadig flere markeder. Laksen spises rå som sushi i Japan, utgjør lykkefisker hos kineserne og festmaten hos russerne. I land som Polen og Singapore blir det også stadig mer vanlig å servere norsk laks. Etter at oppdrettsnæringen i Chile fikk vanskeligheter etter finanskrisen i 2008-2009 er også USA et voksende marked for Norge.

Særlig forbrukerne i Østen er "krevende" og kvalitetsbevisste kunder. Derfor er kvalitet, kontroll og dokumentasjon av hele produksjonsprosessen en selvfølgelig del av handelen med norsk sjømat. All fisk som eksporteres fra Norge merkes med opphav. Det skal også merkes om den er oppdrettet eller fisket. Dette er i tråd med gjeldende EU-regelverk.

Norsk politikk på området

Oppdrettsnæringen - verdens raskest voksende næring innen matproduksjon.

Norge er i dag i verdenstoppen når det gjelder eksport av sjømat, og norsk havbruks- og fiskerinæring har utviklet seg til å bli en strategisk viktig sektor i norsk økonomi. I løpet av de siste 30 år har norsk havbruksnæring utviklet seg fra en attåttnæring til at vi i dag er en av verdens største eksportører av laks og ørret. Norsk havbruksnæring eksporterer nå fisk til 132 land, og man regner med at næringens samlede verdiskaping er på ca 39 milliarder kroner. Næringen solgte i alt fisk for 20 milliarder kroner i 2008. (Sagt på en annen måte: næringen sørger for ca 27 millioner måltider hver dag.)

EØS-avtalen har siden 1994 utgjort rammeverket for Norges relasjon til EU. Hensikten med EØS-avtalen er å sikre Norge adgang til EUs indre marked. Dette innebærer at Norge i stor grad må harmonisere sin lovgiving med EUs, slik at like handelsvilkår gjør seg gjeldende i EØS-området. EØS-avtalen omfatter imidlertid ikke bare spørsmål knyttet til handel. Miljø ble også inkludert i avtalen, siden EFTA-landene og EU ønsket at samarbeidet skulle gå ut over det rent handelsmessige. Det må i denne sammenheng vises til at Chile har oppnådd frihandelsavtale med EU

Sammen med etableringen av norsk oppdrettsnæring har norske myndigheter etablert ordninger for å kontrollere næringen. Havbruksnæringen er regulert gjennom en rekke lover som for eksempel:

- Plan og bygningsloven
- Forurensingsloven
- Dyrevernloven
- Arbeidsmiljøloven
- Oppdrettsloven

- Fiskesjukdomsloven
- Lov om kvalitetskontroll med fisk og fiskevarer
- Lov om tilsyn med fôrvarer
- Lov om havner og farvann

I tillegg følger en mengde ulike forskrifter. Fiskeridirektoratet fører kontroll med produksjonen av fisk i merder, mens Mattilsynet (fra 1.1.2004) fører kontroll med kvaliteten på fisken med fokus på fisk som matvare.

Fremskrittspartiets politikk på området

Fremskrittspartiet vil gi fri adgang til oppdrett av fisk og skalldyr uten andre restriksjoner enn de som følger av veterinær- og forurensingshensyn. De strenge konsesjonsvilkårene for oppretting av havbruk virker negativt og er med på å øke næringens kostnader. Dette fører til etableringer som ikke har vært tilpasset markedet. Vi mener derfor primært at konsesjonsordningen skal fjernes. Subsidiært bør konsesjonsvilkårene liberaliseres og konsesjonsmyndighetene overføres til kommunene.

Vurderinger og konsekvenser

EU har som institusjon en proteksjonistisk næringspolitikk med formål å gi egne næringsdrivende forutsigbare rammevilkår.

I løpet av dette tiåret antas det at havbruk - oppdrett av fisk og skalldyr - vil passere kjøttproduksjon i omsetning. Næringen produserer allerede over en tredel av verdens totale konsum av sjømat. Det er i dette lys en må se de selvpålagte restriksjonene norske politikere har pålagt den norske oppdrettsnæringen, noe som fører til tapte markedsandeler.

Naturressursforvaltning, landbruks- og fiskeripolitikk er ikke en del av EØS-avtalen. Bedre rammebetingelser gjennom WTO-forhandlingene synes også å være veien å gå når det gjelder muligheten for forbedringer i rammebetingelsene til EU-markedet. Gitt Norges forhold til EU er det EØS-avtalens protokoll 9 vi forholder oss til når det gjelder fiskerinæringen.

Det blir fra næringen gitt klart uttrykk for at næringen ønsker fullt medlemskap i EU. EØS avtalen har klare mangler og er en lite tjenlig avtale for havbruk og oppdrettsnæring.

9. EU og landbruk

EU's ansvar

EU har en felles landbrukspolitikk (CAP – Common Agricultural Policy) som er det mest regulerte politikkområdet i EU. Det er samtidig den største posten på EUs budsjett (CAP omfatter omlag 44 % av EUs totale budsjett, 55,1 milliarder euro for 2007). EUs landbrukspolitikk regulerer produksjonen, salget og forarbeidet av landbruksvarer i EU samt distriktpolitiske mål. Landbrukspolitikken er en del av EUs overstatlige samarbeid.

EUs felles landbrukspolitikk ble opprettet i begynnelsen av 1960-årene og var et av de første områdene der tiltak i felles EU-regi ble gjennomført. Hensikten med å overføre markedsdelen av landbrukspolitikken fra nasjonalt nivå til EU var å sørge for sikker matforsyning til rimelige og stabile priser.

Historisk har tre grunnleggende prinsipper vært lagt til grunn for EUs felles landbrukspolitikk: et felles marked, felleskkelig preferanse og ”finansiell solidaritet”. Dette innebærer et felles indre marked uten handelshindringer mellom medlemslandene, samt et felles grensevern omkring dette markedet. Finansiell solidaritet innebærer at EU skal finansiere alle tiltak i sektoren uavhengig av hvilke medlemsland som yter godt av tiltakene. Dette har resultert i at noen land er netto mottakere av CAP-støtte, mens andre er netto bidragsyttere.

EU ønsker å beskytte sin landbruksproduksjon mot svingninger i prisene på verdensmarkedet. Dette gjøres ved hjelp av:

- Markedsreguleringer
- Tollunion
- Garanterte minstepriser

Ytelsene til landbruket legger beslag på rundt halvparten av EUs årlige budsjett. Til tross for at disse prinsippene har stått uforandret siden fellesskapets første dager, har landbrukspolitikken blitt reformert ved en rekke anledninger. I 1992 ønsket man å angripe problemer med overproduksjon og de store utgiftene ved å opprettholde prisene til bøndene. Reformen tok sikte på å redusere produksjonen og å basere mer av støtten til bøndene på arealtilskudd i stedet for direkte produksjonsstøtte. Dette har bidratt til at de store overskuddslagrene av jordbruksvarer er så godt som forsvunnet.

Reformen fra 1992 ble videreført i forbindelse med forberedelsene til EUs utvidelse østover. Gjennom Agenda 2000 ble politikken endret for å styrke markedsorienteringen og konkurransekraften til landbruket og for å forberede Unionen på innlemmelsen av østeuropeiske land hvor landbrukssektoren utgjør en mye større del av næringslivet og sysselsetter en større del av befolkningen enn i EU-landene ellers. Agenda 2000 gir retningslinjene for dagens CAP og legger større vekt på de distriktpolitiske sidene ved landbruket enn før. En viktig del av landbrukspolitikken er å bevare flest mulig gårder i distriktene for å opprettholde driften og å hjelpe små bruk.

Midtveisgjennomgangen (Mid-term Review) av Den felles landbrukspolitikken

Med EU utvidelsen og en ny WTO-runde i bakhodet gjennomgikk EU i juni 2003 en ny reform – den såkalte ”Mid-Term Review” - av CAP. Reformen innebærer at støtten til EUs landbruk endres helt og rettes mot forbrukere og skattebetalere. Målet er å gi bonden i EU

frihet til å produsere det markedet ønsker. Dette innebærer i utgangspunktet at støtte utbetales uavhengig av produksjonens størrelse, men her kan medlemslandene velge forskjellige framgangsmåter. Det nye systemet med ”enkeltbetalinger pr. bedrift” skal knyttes til sterke krav til miljø, dyrevelferd, og matvaretrygghet. Reformen trådte i kraft 1. januar 2005.

Bygdeutvikling i sentrum

Som en del av CAP-reformen skal Kommisjonen forberede en ny politikk for bygdeutvikling. Dette vil innebære tilleggsbevilgninger for bygdeutvikling og tiltak for å promotere matsikkerhet, kvalitet og dyrevelferd.

Norge og EUs landbrukspolitikk

Norge er ikke med i EUs felles landbrukspolitikk, men har likevel regulert sin handel med EU gjennom EØS-avtalens Artikkel 19 (basis landbruksprodukter) og Protokoll 3 (bearbeidede landbruksprodukter). Artikkel 19-avtalen innebærer at EU vil få redusert toll på flere varer som eksporteres til det norske markedet, blant annet planter, frukt og grønnsaker, samt større tollkvoter på f. eks ost. Omvendt har norske produsenter fått bedret tilgang til det indre markedet for blant annet blomkål, brokkoli, kinakål, kirsebær, plommer og jordbær. Gjennom en egen veterinæravtale i EØS-regi samarbeider veterinærmyndighetene i EU og Norge om å holde en høy standard for plante- og dyrehelse.

Ulike begreper som blir brukt i EU sammenheng:

- Enhetsmarked betyr at landbruksvarer fritt og uten hindringer skal kunne utveksles mellom EU landene
- Fellesskapsbeskyttelse betyr at landbruksvarer som er produsert i EU har fortrinnsrett framfor varer innført fra andre land. EUs landbruksvarer skal beskyttes mot dumping av varer på verdensmarkedet og lavprisprodukter innført fra andre land
- Finansiell solidaritet vil si at alle utgifter til den felles landbrukspolitikken skal finansieres gjennom EUs medlemsland.

For å nå målene om en felles landbrukspolitikk, som fastsatt i artikkel 33 i EF-traktaten, skal det opprettes felles ordninger for markedene for landbruksvarer, basert på:

- felles konkurranseregler
- en tvungen samordning av de forskjellige nasjoners markedsordninger
- en europeisk markedsordning

Norsk landbrukspolitikk

Når det gjelder klimatiske og arealmessige forhold har EU-land minst like store variasjoner som Norge. Norge har gjennom mange års EØS-medlemskap harmonisert sitt regelbruk med EU på flere måter. Derfor er dagens forskjeller hovedsakelig innen lovgivning, pengeoverføringer og avgifter. Selv om det altså har vært en tilnærming på mange områder, så fører Norge fremdeles en mer proteksjonistisk politikk enn EU, og vi har høyere overføringer til landbruket enn i EU.

Problem for norsk landbruk i dag:

- lite marked
- høye kostnader
- små enheter
- store avstander
- manglende markedstillegg
- kostbart byråkrati
- kostbar forvaltning
- bare delvis politisk handlefrihet
- kostbare innsatsfaktorer

Faktorer der Norge står sterkt:

- rene produkter
- god helsetilstand på dyr og jord
- god bygnings- og maskinmessig standard

Fremskrittspartiets politikk på området

Fremskrittspartiet ønsker en landbrukspolitikk der man går fra politisk styring og over til å anse bonden som en selvstendig næringsdrivende. En landbrukspolitikk hvor dette skal kunne realiseres, krever en radikal endring på flere områder.

Fremskrittspartiet ønsker et fritt landbruk som gir den enkelte produsent et reelt valg til produksjon innenfor de rammer som markedet, egeninteresser og økonomi setter. Fremskrittspartiet ønsker at norske produsenter skal kunne utnytte de naturgitte fortrinn, og derved skaffe norske og utenlandske forbrukere tilgang på ulike norske landbruksprodukter med særlige kvaliteter og til konkurransedyktige priser. En slik politikk øker konkurransen i stedet for å motvirke den.

Fremskrittspartiets landbrukspolitikk reflekterer stor og velbegrunnet tillit til norske bønders evne til å erobre eksportmarkedet med nisjeprodukter, dersom internasjonal matvarehandel liberaliseres ytterligere via EØS og WTO (World Trade Organisation).

Vurderinger og konsekvenser

Norsk landbrukspolitikk har hatt basis i skjerming og internt marked med historisk begrunnelse, og har av denne grunn på mange måter vært annerledes enn andre land i EU. Dette er politiske grep som er gjort opp gjennom årene, uavhengig av regjering.

En vurdering av kriteriene for norsk landbruk ved et eventuelt EU-medlemskap bør ta høyde for at EUs landbrukspolitikk gjennomgår forandringer. At Norge kan få unntak og særbehandling i enkelte problemstillinger, vil i tilfelle bare være for en kortere periode. Vi må analysere et fullverdig medlemskap med alle sine fordeler og ulemper.

Det som er mest særegent ved norsk jordbrukspolitikk er kornordningen, men den ville vi kunne kvitte oss med ved egne vedtak.

Når det gjelder norsk distriktspolitikk bør andre forvaltningsorgan enn landbruksdepartementet ta større ansvar enn i dag, enten vi er med i EU eller ikke.

Landbruket vil få større markedsøkonomisk ansvar uten kamuflering eller fordekning av kunstige tollavgifter eller subsidieringer, men vil også måtte konkurrere med varer fra andre EU land. Norge må derfor ha en fullstendig gjennomgang av hele landbrukspolitikken. Dette gjelder både innenfor administrasjon, forvaltning, lovgivning og produksjon. Det er viktig for å redusere/fjerne alle fordyrende og konkurransehemmende elementer.

Mulige fordeler med medlemskap:

- felles valuta
- medbestemmelse
- sterkere i forhandlinger med andre land og nasjoner
- felles konkurranseforhold
- tilgang til markedet
- muligheter for nisjeproduksjon
- felles lovverk
- felles arbeidsmarked
- redusert kostnadsnivå

Mulige ulemper med medlemskap:

- miste politisk selvråderett
- problem med bosettingsmønster
- problem med særnorske forhold som er konstante, eller som vi ønsker å beskytte
- overføring av smittsomme sykdommer på husdyr som vi er frie for i dag
- dårligere nasjonal kontroll av kvaliteten på matvarer

10. EU og bistand

EUs ansvar

EU gjennomfører en selvstendig satsing på bistand og utvikling. I tillegg til dette har hvert enkelt medlemsland sin egen selvstendige bistandspolitik. Humanitær bistand er ikke uttrykkelig nevnt i EU-traktatene, men rettsgrunnlaget er definert i artikkel 179 i EF-traktaten.

EU har utviklet seg til å bli verdens største bidragsyter av utviklingshjelp. og Europakommisjonen og medlemslandene står i dag for totalt 56 % av den samlede offentlige bistanden i verden. Mye av midlene kanaliseres gjennom FN og ulike bistandsorganisasjoner. EU er største bidragsyter til FNs budsjett, med ca 38 %. EUs utviklingshjelp retter seg mot tradisjonelle oppgaver som å sikre tilgang til vann og bedre skole- og utdanningsmuligheter.

EU har samarbeidet med 77 land i Afrika, Stillehavet og Karibia - de såkalte ACP-landene (African, Caribbean and Pacific countries) siden 1963. I dag er man i ferd med å kombinere handel og bistand på en ny måte med helt nye ”økonomiske partnerskapsavtaler” med ACP-landene. Disse skal erstatte Cotonou-avtalen. Tanken er å øke integrasjon mellom disse landene og naboregioner for å stryke institusjonelle kapasiteter og sikre gode styringsformer, såkalt ”good governance”. Samtidig vil EU fortsette å åpne sitt marked for varer fra ACP-landene og andre utviklingsland, blant annet gjennom ”Alt unntatt våpen”-initiativet, som gir 49 av de minst utviklede landene i verden fri tilgang til å eksportere varer til EU.

Det er opprettet et omfattende politisk samarbeid med mottakerlandene, og bistanden ytes i form av direkte bistand, lån på særlige vilkår, ulike former for eksport og handelsbistand og tollfri adgang til EU-markedet for nesten alle typer varer fra disse 77 landene. I tillegg til Cotonou-avtalen med ACP-landene, har EU en lang rekke avtaler med landene i Middelhavsregionen, Asia og Latin-Amerika.

EUs humanitære arbeid har fått en stadig viktigere posisjon i løpet av de siste tiårene og utgjør nå et viktig aspekt ved politikken utad. Det humanitære arbeidet koordineres og tilrettelegges av EUs kontor for humanitær bistand (ECHO). Formålet er å skaffe til veie effektiv humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer og væpnede konflikter. ECHO er i dag den største bidragsyteren av humanitær bistand på verdensbasis. Nødhjelp kan ikke sees separat fra den mer langsiktige gjenoppbygging, og ECHOs politikk er derfor å minske de aktuelle lands sårbarhet og stimulere de land som mottar humanitær bistand til å bli mer selvforsynte, slik at de ikke blir avhengige av hjelp utenfra. Til dette formålet hjelper ECHO til med å utarbeide egnede langsiktige strategier.

Norge og EUs bistandspolitik

Norge samarbeider ikke formelt med EU i bistandsspørsmål, men målene og metodene er stort sett de samme og det er blitt uttrykt ønske om en større koordinering fra begge side.

Norsk politikk på området

Regjeringens innsats i kampen mot fattigdom bygger på Soria Moria erklæringen, Regjeringens tiltredelseserklæring og de utviklingspolitiske redegjørelser i Stortinget i mai 2006 og juni 2007. Videre er Stortingets behandling av St.meld.nr.35 (2003-2004) «Felles kamp mot fattigdom», lagt til grunn.

FN anbefaler at alle medlemslandene gir 1 % av landets brutto nasjonalprodukt (BNP) til u-hjelp hvert år. BNP er den totale inntekten i Norges økonomi. Bistanden i Norge utgjør 22,3 mrd. kroner og vil tilsvare 0,98 % av BNP i 2008.

FrPs bistandspolitikk

Fremskrittspartiet mener at U-hjelpen må opphøre som en statlig tvungen ordning. Imidlertid støtter partiet nød- og katastrofehjelp gjennom nasjonale og internasjonale organisasjoner i forbindelse med naturkatastrofer og krigshandlinger, men forutsetter at hjelpen går direkte til de nødlidende. FrP mener at ordningen med tvungne bidrag til statlig U-hjelp gjennom beskatningen bidrar til å svekke den enkeltes ansvarsfølelse og giverglede. Partiet er av den oppfatning at U-hjelpen er lite effektiv og kostbar å administrere, samt at den bidrar til å holde diktatoriske regimer ved makten. Skal u-hjelp ha noen virkning, må den gis til land som er beredt til å arbeide aktivt for å redusere egen befolkningsvekst, åpne for frihandel, oppheve prisreguleringer og er villige til å balansere sine offentlige budsjetter.

Vurderinger og konsekvenser

EUs holdning til bistand er ganske identisk til det norske myndigheter forfekter. EU er imidlertid mer positiv til begrepet "trade not aid", og på dette punktet er det en tilnærming til FrPs politikk.

Den sjenerøse bistandspolitikken som EU fører harmonerer ikke med det synet FrP har på dette området.

Det vil ikke bli noen spesielle konsekvenser av å bli med i EU når det gjelder bistand.

11. EU og økonomisk samarbeid

EUs ansvar

Første etappe i etableringen av den økonomiske og monetære union var i 1990 ved at EUs medlemsland vedtok å arbeide for å fjerne hindringer for fri flyt av kapital. Den andre etappen kom med Maastricht-traktaten i 1992 hvor man vedtok å legge til rette for å kunne inngå i en valutaunion, særlig i forhold til samordning av økonomisk politikk, kontroll med offentlige budsjetter og inngåelse av sentralbanksamarbeidet. Den tredje etappen begynte i 1999 med etablering av selve valutaunionen; felles penge- og valutapolitikk, felles sentralbank og etterhvert euroseddell og -mynt til erstatning for nasjonale valutaer.

Betegnelsen “euro” blev vedtatt i desember 1995 på Det Europeiske Råds møte i Madrid. Den Europeiske Sentralbank (ECB) ble opprettet 1. juni 1998 og holder til i Frankfurt, Tyskland.

Den økonomiske og monetære union består av EU-medlemsland som har gått sammen i et felles valutaområde, med felles sentralbank, felles pengepolitikk og felles valuta – euro.

Følgende 16 land er med i EUs valutaunion:

Belgia, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Kypros, Luxembourg, Malta, Nederland, Portugal, Slovakia, Slovenia, Spania, Tyskland og Østerrike.

Danmark har sagt nei i folkeavstemning til å delta i ØMU-samarbeidet. Skepsisen er stor i Storbritannia, og Sverige kvalifiserer formelt ikke til å delta. Dette skyldes i første rekke en beslutning om ikke å knytte den svenske kronen til ERM (*Exchange Rate Mechanism II*), som er en av forutsetningene for å delta i valutaunionen. I tillegg har svenskene gjennom folkeavstemning sagt nei til å være med i ØMU. Dog har finanskrisen som satte inn høsten 2008 ført til en noe mer positiv holdning til euro enn tidligere, både i Storbritannia, Danmark og Sverige.

EUs politikk og mål for fremtiden

For å få delta i valutaunionen, må et medlemsland oppfylle visse økonomiske krav; kalt konvergenskriteriene. Et land som ikke oppfyller kriteriene, bevilges automatisk unntak i den tredje etappen av ØMU.

Det er fire konvergenskriterier:

- **Prisstabilitet:** Inflasjonen året før vurdering for euro-medlemsskap skal ikke overstige inflasjonen i de tre EU-land med lavest inflasjon med mer enn 1,5 %.
- **Sunne finanser:** Underskuddet på statsbudsjettet får ikke være mer enn 3 % av BNP, og statsgjelden får ikke være større enn 60 % av BNP. Det er likevel et visst rom for politiske hensyn.
- **Stabil vekslingskurs:** kriteriet innebærer at landets valuta skal ha holdt seg innen den normale fluktuasjonen for kursmekanismen ERM (ERM2 +/-15 prosent).
- **Lav rente:** Den langsiktige renten må året før granskningen ha vært mindre enn 2 % høyere enn den gjennomsnittlige renten i de tre land med lavest inflasjon.

Alle EU-land skal i prinsippet være med i unionen, men det anses som en overgangsperiode inntil et land oppfyller konvergenskriteriene. Noen land har vedtatt å holde seg utenfor, men

forpliktelsene om å søke å samordne den økonomiske politikken gjelder også dem (ØMU etappe 1 og 2).

Deltagelse i den økonomiske og monetære union innebærer at EU-landene samordner sin økonomiske politikk for å oppnå felles mål som bærekraftig vekst, høy sysselsetting og høyere levestandard. EU-samarbeidet om økonomisk politikk bygger ikke minst på regler om sunne offentlige finanser. Budsjett disiplin anses av EU-landene å styrke forutsetningene for prisstabilitet, og i neste omgang være en forutsetning for langsiktig økonomisk vekst og sysselsetting. Den konkrete forpliktelsen som utgjør stabilitetspakten er som angitt i konvergenskriteriene; landene får ikke ha et budsjettunderskudd som overstiger 3 %, og heller ikke en samlet statsgjeld på over 60 % av BNP.

Det er i utgangspunktet ikke enkelt å avgrense hva som utgjør *økonomisk politikk* og som derfor skal samordnes. Alle statlige tiltak og virkemidler påvirker forhold i økonomien. I valutaunionen er det penge- og valutapolitikken som er sentralisert i den europeiske sentralbanken, og målet er prisstabilitet. Resten av den økonomiske politikken er fortsatt et nasjonalt anliggende. Det er en risiko ved euro-prosjektet at et lands politikk trekker i en annen retning enn målet om prisstabilitet for Europa skulle tilsi. Mens forpliktelsen til å samordne politikken gjelder alle land som deltar i det indre marked, og ikke bare de som deltar i valutaunionen, har medlemmene av valutaunionen ikke lenger renten og valutakursen som virkemidler i den økonomiske politikken. Den største faren består derfor i at et euroland pådrar seg store budsjettunderskudd, idet dette ikke speiles i høy rente og høy valutakurs. På sikt blir imidlertid hele euroområdet rente og kurs påvirket, jo flere og større land som fører en slik politikk.

Derfor inneholder stabilitetspakten ris bak speilet. Et land som bryter underskuddsgrensen i pakten tre år på rad, blir først gjenstand for formell kritikk (art. 104, 7). Deretter åpnes det for finansielle sanksjoner i milliardklassen (art 104, 9).

Norsk politikk på området

Hovedmålet for norsk økonomisk politikk er å legge avgjørende vekt på verdiskaping og produktivitet i både offentlig og privat sektor. Regjeringen ønsker å følge retningslinjene for en gradvis innfasing av oljeinntektene. Dette er den såkalte handlingsregelen som innebærer at petroleumsinntektene skal fases gradvis inn i økonomien i takt med utviklingen i forventet realavkastning av petroleumsfondet. Det legges vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre høy kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.

Pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Den har fått en klar rolle med å stabilisere den økonomiske utviklingen. Regjeringen anser moderate lønnsoppgjør som nødvendig for å sikre lav arbeidsledighet og for ikke å svekke rammevilkårene for konkurranseutsatt sektor.

Regjeringens økonomiske politikk innebærer følgende utgangspunkt for den økonomiske politikken:

Ved økende arbeidsledighet kan handlefriheten i budsjettpolitikken som oljeinntektene gir, utnyttes til å stimulere produksjon og sysselsetting. På den annen side mener Regjeringen at det skal strammes til i finanspolitikken i perioder med høy kapasitetsutnyttelse i økonomien.

Regjeringens mål for den økonomiske politikken er å holde den reelle underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter i stortingsperioden lavere enn veksten i BNP for fastlands-Norge.

For Norge kan en ulempe ved euroen være at konjunktursvingninger i Norge ikke alltid er de samme som Europa, og at Norge derfor kan ha fordel av å kunne føre en selvstendig pengepolitikk. På den andre side kan man påpeke at Norge har fulgt EU tett de siste 10 årene. Vi har de samme svingningene, de kommer bare litt etter i tid.

Fordeler ved å knytte seg til euroen er at oljeprisen ikke vil være like avhengig av valutasvingninger, siden euro er mer stabil enn norsk krone. Norske bedrifter vil også få mer stabile rammevilkår med hensyn til valuta. Et annet poeng er at en tilknytning til euroen vil ansvarliggjøre politikerne, fordi man ikke kan operere med uansvarlig økonomisk politikk

FrPs økonomiske politikk

Målet med FrPs økonomiske politikk er økt vekst i innenlandsk produksjon og inntekt på kort og lang sikt. FrP er opptatt av å synliggjøre langsiktige effekter i den økonomiske politikken på en bedre måte og vil derfor innføre langtidsbudsjettering i Norge. Dette vil gjøre det lettere å gjennomføre nødvendige reformer, og skape en langsiktig og forutsigbar økonomisk politikk til beste for næringslivet, organisasjoner og offentlige institusjoner som er avhengige av forutsigbare rammebetingelser.

Fremskrittspartiet er opptatt av å stimulere tilbudssiden i økonomien og vekst i BNP. Tilbudssiden skal ikke stimuleres ved å øke etterspørselen, men ved å skape bedre incentiver for sysselsetting, realinvestering, nyskaping og produksjon. I den grad en omlegging av finanspolitikken vil medføre økt norsk etterspørsel, vil dette i hovedsak skyldes økt norsk produksjon og inntekt.

FrP mener at en forsvarlig og langsiktig forvaltning av oljefondet må fokusere på økonomisk vekst. Oljeinntektene kan dermed i større grad konverteres til real- og humankapital, fremfor finanskapital. Ved bruk av oljeinntekter er det viktig å skille mellom forbruk og investering. FrP ønsker å redusere det statlige forbruket i forhold til dagens situasjon, samtidig vil vi senke skatter og avgifter, og øke de offentlige realinvesteringer.

Vurderinger og konsekvenser

De siste årene har flere av EU landene hatt problemer med å holde kriteriene knyttet til stabilitetspakten. De siste årene har både Tyskland og Frankrike, som er to av lokomotivene i EU, hatt mer enn 3 % underskudd i sine statsbudsjetter. Stabilitetspakten ble i sin tid fremsatt som et av kravene for å få på plass den økonomiske og monetære union fra Tysklands side. Det er derfor et paradoks når det nettopp er Tyskland som er blant landene som synder mot stabilitetspakten. I de store landene som Frankrike og Tyskland støtter man stabilitetskravene prinsipielt, men skylder på at svak vekst gjør det vanskelig å holde budsjettunderskuddet nede. De fleste små land har ført en stram finanspolitikk for å tilfredsstille kravene, og det skaper frustrasjon når de små landene føler en forskjellsbehandling fra Brussels side, når det er de store landene som får problemer med å innfri kravene i Stabilitetspakten. I tillegg har det større konsekvenser når de store landene bryter stabilitetspakten fordi disse landenes økonomi er så betydelig i ØMU- samarbeidet.

Økonomien i de ulike europeiske land er forskjellig, eller kan bli forskjellig. Derfor kan det være behov for ulike virkemidler. Den ene kan ha behov for å sette opp renten mens det andre landet kan ha behov for å sette ned renten for å stimulere til økonomisk vekst. Det kan være behov for særnasjonale rentepolitiske tiltak som følge av landets økonomiske situasjon. Den økonomiske- og monetære unionen, slik den er konstruert i dag, er sårbar, da en er avhengig av at alle medlemslandene følger en lik finanspolitikk. Et av de største problemene med ØMU er at det føres en felles pengepolitikk, mens det er opp til det enkelte land å bestemme finanspolitikken.

Den norske økonomien er enestående i enhver sammenheng, da vi har store overskudd på våre handelsbudsjetter som følge av oljeinntektene. Dette betyr at vi kan ha behov for å bruke de økonomiske styringsinstrumentene, som for eksempel renten, på en annen måte enn EU land som har store underskudd i sine budsjetter. Denne friheten vil vi ikke ha innenfor EU. Ved å tegne medlemskap i dag er det ikke mulig å stå utenfor ØMU-samarbeidet slik det var da Finland og Sverige ble medlem.

Imidlertid vil en felles valuta med våre viktigste handelspartnere være en stor fordel for norsk næringsliv, da dette vil lette transaksjoner. I tillegg vil dette demme opp for valutaspekulasjon som vi er utsatt for med vår egen myntenhet.

12. EU og forskning

EUs politikk og mål for fremtiden

Forskningspolitikken er styrt gjennom rammeprogrammer som fokuserer på spesielle områder. Det syvende rammeprogrammet for forskning gjelder fra 2007 til 2013. Budsjettet er på 5.521 milliarder EUR for perioden 2007-2013 (7.217 milliarder i året).

EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling deles i fire tematiske områder: "Cooperation", "Ideas", "People" og "Capacities". Satsingen på forskning i EU må ses i sammenheng med Lisboa-traktatens mål om å gjøre EU til verdens mest dynamiske og konkurransedyktige kunnskapsbaserte økonomi. Rammeprogrammet skal virke som løftestang for de nasjonale forskningsutgifter, for at EU's forskningsinnsats kan nå de planlagte 3 % av BNP.

Den politiske visjonen er å få til en bedre koordinering og sterkere integrering av forskningsaktivitetene i Europa. ERA (European Research Area) er et uttrykk for et høyere ambisjonsnivå innenfor forskningspolitikken både fra EU-kommisjonen, medlemslandene og EØS-medlemmenes side. ERA er et forsøk på å binde sammen rammeprogrammet og det enkelte lands forskningspolitikk.

Bakgrunnen for ERA er blant annet det faktum at Europa ligger etter USA og Japan når det gjelder forskningsinnsats og innovasjonstakt. Grunntanken i ERA er derfor at arbeidet med å samordne forsknings- og innovasjonspolitikken i Europa må intensiveres, og det må utformes felles rammevilkår for fremtidens kunnskapsintensive næringer.

Norge og EUs forskningsprogram

Norge deltar i rammeprogrammene for forskning og teknologisk utvikling gjennom EØS-avtalen. Deltakere fra Norge har de samme rettigheter og plikter som de fra EU-landene. Som vederlag for deltakelsen betaler Norge en kontingent til EU.

På Forskningsrådets nettside for EU-forskningen:

(<http://www.forskningsradet.no/no/EUforskning/1138785973106>) finner du omtale av rammeprogrammets forskjellige satsingsområder, lenker til utlysninger og arbeidsprogrammer, og ikke minst; siste nytt om informasjonstiltak og arrangementer i forbindelse med 7. Rammeprogram.

Norsk politikk på området

Norges forskningsmål er at vi skal komme opp på et gjennomsnittlig OECD nivå når det gjelder bevilgninger og ressursbruk til forskningsformål innen 2005. I 1999 var norske FOU-utgifter 1,70 % av BNP, mens gjennomsnittet for OECD var 2,21 %. Det viser seg at siden den gang har Norge sakket ytterligere akterut i forhold til OECD-gjennomsnittet. Selv om det har blitt bevilget mer penger til forskning, har andre OECD land bevilget forholdsmessig mer, og gapet har dermed blitt større. I 2007 utgjorde utgifter til forskning og utvikling bare 1,65 % av BNP i Norge. Utgifter til olje- og gassforskning er regnet med i denne prosenten.

Norsk deltagelse i EUs rammeprogram

Norge har deltatt i EUs rammeprogram etter at EØS-avtalen ble inngått 1/1-1994. Evalueringen av det 4. rammeprogrammet ga positivt resultat. 80 % av de norske forskerne som deltok svarte at dette var så nyttig at de ville delta igjen.

Det 5. rammeprogrammet ble avsluttet i 2002 og også her var evalueringen positiv. Rammeprogram 6 og 7 er nå under evaluering. Tall fra det 6. rammeprogrammet viser at Norge var med på 840 ulike prosjekter. I Europakommisjonens oppsummering av resultatene per mai 2005 løftes Norge fram som en av fem "best performers". Til sammen 68 land fra alle deler av verden er deltakere i rammeprogrammet, de fleste selvfølgelig med spesialordninger. Ser en på de områdene vi deltar i, så er det bra uttelling på miljø, innen helse, mat og velferd, samt innen energi og maritim transport.

I 2008 var den norske kontingenten til EUs 7. rammeprogram på om lag 1 milliard norske kroner, et beløp som vil stige til over 1.6 milliarder kroner i 2013.

Artikkel 81 i EØS-avtalen gir Norge status som en likeverdig deltaker i EUs rammeprogrammer som omhandler forskning.

Fremskrittspartiets forskningspolitikk

I FrPs partiprogram er det fastslått at staten skal ha ansvaret for at forskningen har tilstrekkelig gode generelle rammevilkår. Grunnforskningen blir ansett for å være et fellesgode som det offentlige skal sørge for får gode rammevilkår og som det offentlige skal finansiere. FrP ønsker at det skal gis skattefritak dersom privatpersoner eller bedrifter donerer penger til denne type forskning. For å omsette den anvendte forskningen til salgbare produkter, ønsker FrP et tettere samarbeid mellom næringslivet og forskningsinstitusjonene. Den anvendte forskningen må bedriftene i hovedsak finansiere i samarbeid med forskningsinstitusjonene, men FrP åpner for begrenset offentlig støtte til anvendt forskning. Det skal gis skattefritak for de investeringene bedriftene setter av til forskningsformål.

FrP har på Stortinget tatt til orde for en mer ambisiøs satsing på forskning. Norge må satse på å leve av kunnskap og innovasjon i fremtiden og forskningsbudsjettene har derfor blitt kraftig påplussset. Blant annet er det foreslått å bruke penger over Utenlandsbudsjettet til utstyrsinvesteringer i sektoren. FrP har også vært en sterk pådriver for at arbeidskraft innen forskningen må utnyttes på tvers av landegrenser. Internasjonalt samarbeid innen forskningssektoren er positivt.

FrP er opptatt av effektivisering og bedre utnyttelse av ressursene. En bedre koordinering og felles satsing på forskning i Europa bør derfor være positivt.

Vurderinger og konsekvenser

Norge har gjennom EØS avtalen alle rettigheter til å være med på den felles satsingen på forskning i Europa. I den globaliserte verden er det viktig at også forskningssektoren i Norge blir mer internasjonalt orientert. Ved å delta aktivt i utviklingen av ERA kan Norge bli en del av en større forskningsallianse og trekke kunnskap ut av dette.

13. EU og handel, del 1

EØS, det indre marked

Hva er EUs ansvar på det aktuelle samfunnsområde?

Den europeiske konkurransepolitikken forvaltes av Generaldirektoratet for konkurranse (DG-konkurranse). Det skal sikre at det indre marked fungerer og at:

- Det ikke oppstår monopoler og forhindre at selskaper deler markeder mellom seg enten ved hjelp av avtaler eller f.eks. fusjoner
- En eller flere virksomheter ikke misbruker sin økonomiske makt overfor mindre sterke virksomheter (misbruk av dominerende stilling)
- Medlemsstatenes myndigheter ikke omgår konkurransereglene ved å gi offentlig eller privat virksomhet økonomisk støtte eller annen støtte.

Tilsynet med reglene

Det er først og fremst medlemsstatenes nasjonale myndigheter som skal føre tilsyn med anvendelsen av fellesskapsreglene for det indre marked og påse at de EU-direktiver de har gjennomført i nasjonal rett, anvendes korrekt. Kommisjonen og EF-domstolen påser også at fellesskapsretten etterleves, og at direktivene gjennomføres som fastsatt. I denne forbindelse offentliggjør Kommisjonen hvert år en rapport om anvendelsen av fellesskapsretten i medlemsstatene. Dessuten offentliggjør den en resultattavle om det indre marked, hvor den ser på hvor langt medlemsstatene er kommet med å gjennomføre fellesskapsreglene for det indre marked.

Kommisjonens tilsyn er basert på de klager som har blitt innrapportert av enkeltpersoner, virksomheter eller medlemsstater. Konstatere Kommisjonen at det har skjedd en overtredelse, innleder den en overtredelsesprosedyre. Retter den aktuelle medlemsstat seg ikke etter Kommisjonens henstillinger i prosedyren, kan Kommisjonen innbringe saken for Domstolen som den øverste instans. Med ikrafttreddelsen av traktaten om Den Europeiske Union i 1993 har Domstolen også fått mulighet til å treffe sanksjoner i form av tvangsbøter.

Hva er EUs politikk på området, hva er målene for fremtiden?

EUs konkurransepolitikk bygger på fri flyt av varer, kapital, tjenester og arbeidskraft (de fire friheter). EU har blitt en tollunion vedrørende handel med tredjeland. Politikken bygger også på prinsippet om ikke-diskriminering. Konkurransepolitikken omfatter dessuten beskyttelse av forbrukernes interesser ved at forbrukerne kan skaffe seg varer og tjenester på best mulig vilkår. I tillegg skal politikken forhindre konkurransehindrende forhold i næringslivet og hos offentlige myndigheter.

Fri flyt av varer er en konsekvens av at toll og avgifter med tilsvarende virkning, samt kvantitative handelsrestriksjoner og foranstaltninger med tilsvarende virkning, er forbudt i samhandelen mellom medlemslandene. I begge tilfeller fjernes hindringene etter "standstill"-prinsippet, det vil si at medlemslandene ikke på ny må innføre slike foranstaltninger overfor hverandre.

Nettopp avskaffelsen av toll er et kjennetegn for denne tollunionen som har eksistert mellom medlemslandene siden 1. juli 1968. Utad har tollunionen gitt seg utslag i en felles tolltariff

som anvendes på import fra tredjeland. Kvantitative handelsrestriksjoner (kontingenter eller kvoter) ble avskaffet den 31.12.1969, dog ikke for enkelte landbruksprodukter, som da var omfattet av restriksjoner frem til 1974.

Utviklingen av det indre marked er en kontinuerlig prosess. Det legges frem handlingsplaner, lages resultattavler m.m. for å se om alle landene følger med i utviklingen. Norge er, via EØS-avtalen, en del av det indre marked, med de restriksjoner denne avtalen likevel innehar. Dette betyr at Norge må være med på å følge opp planene som vedtas fortløpende. For å forklare dette bedre refereres noen av de viktigste reformene som nå er satt i gang.

Handlingsplaner, mål og strategier for det indre marked

Handlingsplanen for det indre marked ble lagt frem i Dublin 4. juni 1997, fra Kommisjonen til Det Europeiske Råd.

Målet med planen er:

”Å sikre at det indre marked fungerer fullt ut og effektivt, ved detaljerte redegjørelser for de prioriterte tiltak som skal gjennomføres for å forbedre det indre markedes funksjoner”.

Planen har fire strategiske mål, som alle skal likestilles og prioriteres likt:

- Man skal gjøre reglene for det indre marked mer effektive (gjennom ordentlig anvendelse og forenkling både på EU-plan og i medlemslandene)
- Man skal bekjempe konkurransevridende tiltak (skatte- og avgiftsmessige hindringer og konkurransebegrensende adferd)
- Man skal fjerne sektorale hindringer for markedsinntegrasjon (nye lovgivningsmessige initiativer og endringer av de nasjonale myndigheters holdning)
- Man skal stille det indre marked til rådighet for alle borgerne.

Handlingsplanen inneholder differensiert tidsplan for iverksettelse av handlingsplanen for det indre marked. Den er oppbygd i forskjellige faser:

Hurtig vedtakelse og gjennomføring av en rekke foranstaltninger. Innhente alle forsinkelser av gjennomføringen av lovgivningen

Vedtakelse av en rekke allerede fremsatte forslag

Inngåelse av en rekke avtaler; skattepakke, ensartet anvendelse av moms etc.

Cardiff-prosessen

På Det Europeiske Råd i Cardiff i mai 1998 ble det besluttet å styrke arbeidet med økonomiske reformer i EU. Årsaken var et ønske om å få fortgang i de økonomiske reformer, med henblikk på å sikre Den Økonomiske og Monetære Union og Det Indre Marked de best mulige betingelser.

Samtidig ønsket man en sterkere kobling mellom de økonomiske reformer av kapital- og produktmarkedene, og målsettingene på politikkområder som makro, sysselsetting og miljø. På denne måten skulle den nye prosessen understøtte arbeidet med de overordnede økonomisk-politiske retningslinjer. Et av resultatene fra Det Europeiske Råds møte i Cardiff ble et formalisert rapporteringssystem. Dette innebærer at medlemslandene utarbeider årlige rapporter over status for de gjennomførte reformer på produkt- og kapitalmarkedene. Kommisjonene utarbeider deretter en rapport som tar utgangspunkt i landenes innrapportering, samt kommisjonenes egne analyser og iakttagelser. Denne rapporten betegnes som Cardiff-rapporten.

Cardiff-rapporten tjener to formål. Dels er den et viktig utgangspunkt for utarbeidelse av de overordnede økonomisk-politiske retningslinjer, dels er den et utgangspunkt for Den Økonomisk-politiske komité (EPC) årlige rapport om strukturelle reformer som bygger på landenes innrapporteringer og undersøkelser.

Hvert år blir landene eksaminert av EPC. Landene undersøkes da på bakgrunn av tidligere års rapporter, samt et "land-notis" som utarbeides av Kommisjonen. Denne undersøkelsen gjør opp status over oppnådde resultater, utfordringer videre og gjennomføring av fattede vedtak og reformer.

EPCs årlige rapport behandler strukturelle reformer i et bredt perspektiv og behandler dessuten en rekke utvalgte emner, f.eks. reformer av EUs nettverksindustrier og landenes pensjonssystemer. Denne rapporten inngår også i utarbeidelsen av de overordnede økonomisk-politiske retningslinjer. EPCs rapport avleveres til ECOFIN.

Strateginotat fra kommisjonen

24. november 1999 ble det fremlagt et notat om Strategien for EUs indre marked fra Kommisjonen til Europa-Parlamentet og Rådet. Her beskrives Kommisjonens strategi for de neste fem år, frem til 2004. Dette notatet ble deretter tilpasset endringene som kom fra Europaparlamentet, Rådet og andre involverte parter.

På bakgrunn av dette ble det fastsatt en strategi for det indre marked for perioden 2000-2004 med sikte på følgende fire overordnede mål:

- Å forbedre borgernes livskvalitet
- Å effektivisere EUs produkt- og kapitalmarkeder
- Å forbedre ervervs klimaet
- Å utnytte fordelene ved det indre marked i en verden i forandring

For å nå disse målene fastla man en rekke tiltak som i hvert enkelt tilfelle foregikk over en tidsperiode på 18 måneder. Det var i første omgang snakk om 100 målrettede tiltak som med jevne mellomrom ble tatt opp til revurdering, en gang pr. år.

Etableringen av det indre marked og vedtakelsen av de flere hundre direktiver som var nødvendige for å få dette konseptet på plass, var en svært ambisiøs målsetting. Imidlertid har EU langt på vei vært i stand til å vedta det nødvendige regelverket.

Kommisjonen offentliggjør jevnlig rapporter som sammenfatter noen av de resultater som er oppnådd. Ifølge Kommisjonen er resultatene svært gode. Det indre marked har ført til økt sysselsetting, økt velstand og større tilbud, lavere priser og høyere kvalitet på varer og tjenester. EUs indre marked består i dag av nærmere 500 millioner forbrukere i 30 EØS-land. EØS-området består av alle EUs 27 medlemsland pluss de tre EØS-landene, Island, Liechtenstein og Norge.

For næringslivet fremheves fordelene først og fremst ved at regelharmoniseringen og prinsippet om gjensidig godkjenning av nasjonale tester og sertifikater har ført til at samhandelen innenfor det indre marked er blitt mye enklere.

Det vises også til at det indre marked har gjort bedriftene bedre i stand til å konkurrere på det globale marked, og underbygger påstanden med tall som viser økt eksport fra EU til

tredjeland og tilsvarende sterk økning i EUs investeringer i tredjeland. Utenlandske direkte investeringer har også økt betraktelig, noe som skyldes at det indre marked har gjort EU-landene mer attraktive for utenlandske investorer, som ved å investere i et enkelt land får tilgang til hele det europeiske økonomiske samarbeidsområdet.

Grenseoverskridende investeringer utgjør i dag 430 milliarder euro per år og 70 prosent av EUs eksport skjer mellom medlemslandene.

Det indre marked er under stadig utvikling. De fleste finansielle tjenesteydelser ble liberalisert i 2005. I mars 2007 vedtok EUs ministre å samordne de nasjonale betalingsordninger, noe som gjør det enklere å betale med kort etc uavhengig av land.

Hva er nasjonal Norsk politikk på området og hva er de langsiktige målsettingene?

- Er det felles målsettinger eller ligger det an til konflikt?

EØS-avtalen er Norges kobling til EU. Det er den mest omfattende og forpliktende avtale Norge noen gang har inngått og det er ingen tvil om at avtalen for størstedelen av vårt næringsliv har vært en meget god avtale. Med noen viktige unntak sikrer avtalen norsk næringsliv full adgang til EUs indre marked – Norges desidert viktigste marked. Gjennom harmoniserte regler, europeiske standarder, prinsippet om gjensidig godkjenning, samt gjennom felles konkurranse- og statsstøttregelverk, har EØS-avtalen gitt norsk næringsliv tilnærmet like konkurransevilkår som sine konkurrenter innenfor EUs indre marked. EØS-avtalen har derfor stor betydning for Norge og norsk næringsliv.

Hovedprinsippet for EUs indre marked, og dermed for EØS-avtalen, er at det skal være et hjemmemarked der bevegelser av varer, tjenester, personer og kapital skjer på grunnlag av felles normer for helse, miljø og sikkerhet, og der konkurransen utfolder seg under tilnærmet like rammevilkår og regler. Harmonisering av krav og regler og prinsippet om gjensidig godkjenning av produkter og tester skal bidra til å fjerne de såkalte tekniske handelshindringer, som ellers kunne bremse på den frie handel med varer og tjenester over landegrensene.

Hva er FrPs politikk på området?

Fra partiprogrammet 2005-2009:

Det er langt frem før vi får et verdenssamfunn preget av åpenhet, frihet og frihandel og en fri menneskelig utfoldelse/bevegelse, noe som blant annet skyldes store kulturelle barrierer på kloden. På regionalt nivå er verden imidlertid inne i en sterk utvikling mot åpenhet, samarbeid, samhandel og en friere menneskelig bevegelse. En slik utvikling har vokst frem også fordi en rekke politiske spørsmål trenger overnasjonale løsninger på tvers av landegrensene. Viktig i så måte er sikkerhetspolitikk, miljøpolitikk, kriminalpolitikk og politiske områder som i sterk grad relaterer seg til frihandel, felles konkurranseregler og menneskelig frihet. Innenfor stadig flere områder viser det seg at nasjonalstatens tradisjonelle rammer blir for trange, idet mennesker og bedrifter i mange land har felles interesser av ensartede regler, ordninger og retningslinjer. På denne basis bør Norge forholde seg til sine naboer i Europa.

På Stortinget har partiet alltid vært positivt, og stemt for alle rettsakter og forordninger i forhold til EØS-avtalen.

Vurderinger og konsekvenser

Er landet best tjent med å ha full bestemmelsesfrihet på samfunnsområdet?

Med sine rundt 500 millioner forbrukere er det indre marked pr. dags dato det største marked i verden for Norge. I dag har Norge en EØS-avtale der vi nå betaler drøyt 2 milliarder kroner pr år for å ha tilgang til det indre marked.

De nye samarbeidsmetodene som EU nå benytter, representerer en stor utfordring for Norge. Vi er ikke formelt med i disse prosessene og mange vedtak tas derfor ”over hodet” på oss. Som medlem av EØS må vi likevel akseptere, og implementere, vedtak vi ikke har vært med på.

I forhold til konkurranse og handel er det et problem i dag at EU er en tollunion, slik at vi ikke lenger kan ha frihandelsavtale med det enkelte land. Spesielt merkes dette på fiskeeksport der vi møtes med høye tollsatser, for små kvoter etc.

Skal Norge, på sikt, klare å opprettholde denne type næringer, skal vi klare å konkurrere på like premisser, må vi inn som fullverdig medlem i EU for å få det samme utgangspunkt. Så lenge det er så store forskjeller landene i mellom har ikke høykostlandet Norge mulighet til å konkurrere på samme vilkår uten å være medlem.

14. EU og handel, del 2

EFTA og WTO, forholdet til frihandel

Det europeiske frihandelsforbund - EFTA.

EFTA, europeisk økonomisk samarbeidsorganisasjon. Etablert 1960 av Danmark, Norge, Portugal, Storbritannia, Sveits, Sverige og Østerrike («de ytre sju») som en motvekt mot opprettelsen av EEC. Fra 1995 består EFTA av Norge, Sveits, Island og Liechtenstein, der Sveits ikke deltar i EØS-samarbeidet. (Sveits har inngått en rekke bilaterale avtaler med EU). Hovedmålet med frihandelsforbundet var å fjerne skranker for handelen mellom medlemslandene. I første omgang ble det arbeidet for å avvikle tollhindringer for industriprodukter innenfor EFTA-området. Dette målet ble nådd 1966. Jordbruks- og fiskeriprodukter har i det vesentlige vært holdt utenfor avtalebestemmelsene om tollavvikling og kvantitative restriksjoner.

EFTA har sitt hovedsete i Genève. EFTAs Råd er det øverste organ. I rådet er hvert medlemsland representert og har én stemme. Det møtes to ganger i året på ministernivå og har ingen overnasjonal myndighet. EFTAs faste komité er det styrende organ for samarbeidet om EØS-saker. Den daglige ledelse ivaretas av et internasjonalt sekretariat ledet av en generalsekretær. En revidert og sterkt utvidet EFTA-konvensjon trådte i kraft 2002. Samarbeidet mellom EFTA og EF/EU førte 1984 til full frihandel med industrivarer. Arbeidet med EUs indre marked førte til behov for en ny avtale, EØS-avtalen, som ble forhandlet frem fra 1989 og trådte i kraft 1994. Gjennom den fikk EFTA-landene tilgang til EUs indre marked. I forbindelse med EØS-prosessen opprettet EFTA to nye organer: EFTA-domstolen og EFTAs overvåkningsorgan (EFTA Surveillance Authority, ESA). ESA består av ett medlem fra hvert av de tre landene som deltar i EØS og har til oppgave å sikre at EFTA-statene oppfyller sine forpliktelser etter EØS-avtalen. Dersom ESA oppdager brudd på bestemmelsene, skal den påpeke dette og eventuelt bringe saken inn for domstolen. Den består av tre dommere. I tillegg til å behandle sakene fra ESA, avgjør domstolen også saker som gjelder tvisteløsning mellom EFTA-statene i tilknytning til fortolkning og anvendelse av EØS' avtaleverk.

Historikk

EFTA ble grunnlagt i 1960 av flere industriland i Europa, herunder Norge. Disse landene ønsket ikke å slutte seg til de seks grunnleggerne av det daværende europeiske økonomiske fellesskap, det nåværende EU med 15 medlemmer eksperiment mellom land som ikke ønsket å undertegne Romatraktaten.

En av forskjellene mellom EFTA og EU er at EU er en tollunion med felles ytre tollsatser, mens EFTA er et frihandelsforbund hvor hvert medlem beholder sin nasjonale handelspolitikk overfor andre land. EFTA-landene har imidlertid sammen inngått et omfattende regelverk av frihandelsavtaler med land utenfor EFTA og EU.

I løpet av EFTAs levetid har antallet medlemmer variert. Ved undertegningen av EFTA-konvensjonen 4. januar 1960 var det foruten Norge følgende parter: Danmark, Portugal, Storbritannia, Sveits, Sverige og Østerrike. Island sluttet seg til i 1970 og Finland ble fullt medlem i 1986, etter å ha vært assosiert medlem siden 1961. Siden har Danmark og Storbritannia meldt seg ut og sluttet seg til EU (fra 1973). Det samme gjorde Portugal (fra

1986), og senere også Finland, Sverige og Østerrike (fra 1995). Liechtenstein kom til som nytt EFTA-medlem i 1991.

EUs plan fra 1985 om å fullføre det indre marked innen utløpet av 1992 gjorde at det oppsto behov for et nytt arrangement på EFTA-siden. EFTA-landene risikerte da å møte handelshindringer som ikke lenger eksisterte internt mellom medlemslandene i EF. EFTA mente dette ville føre til svekkelse av egne bedrifters konkurranseevne i forhold til konkurrentene i EF. I 1989 ble EF- og EFTA-landene enige om å innlede forhandlinger om et felles indre marked, senere kjent som EØS.

EØS-avtalen trådte i kraft i 1994 og er den mest omfattende internasjonale avtale Norge har inngått. Avtalen skal som nevnt sikre et felles marked i EØS-området og norske bedrifter de samme konkurransevilkår på det europeiske markedet som sine europeiske konkurrenter. Samtidig åpner EØS-avtalen for deltakelse og innflytelse også på andre områder som miljøvern, utdanning, forskning, forbrukerspørsmål og sosiale spørsmål.

EØS-samarbeidet har i over åtte år generelt vist seg å fungere godt. I dag er EØS-avtalen det viktigste virkemiddel i Norges økonomiske forbindelser med EU og er av stor betydning for å sikre Norges næringspolitiske interesser.

Når EU-landene nå i stigende grad samordner seg gjennom bredere, sektorovergrepene initiativ for å styrke samfunnenes verdiskapende evne, får dette også betydning for EU-foretakenes konkurranseevne i det indre marked. Dette skaper nye utfordringer for Norge. Samtidig er det klart at Norge står overfor viktige utfordringer med hensyn til innflytelse og deltakelse i dagens EØS-samarbeid.

EFTA-konvensjonen utgjør rammen for de økonomiske forbindelsene mellom de fire medlemslandene. En fullstendig revidert og sterkt utvidet EFTA-konvensjon trådte i kraft 1. juni 2002. Den sikrer blant annet EFTA-borgere og foretak likebehandling med EU-borgere og –foretak i forhold til et nytt avtaleverk mellom Sveits og EU som trådte i kraft samme dag. Den reviderte EFTA-konvensjonen vil heretter bli holdt løpende oppdatert, i lys av utviklingen i EFTA-landenes forhold til EU.

EFTAs avtaler med tredjeland:

EFTA-landene har sammen inngått verdens nest mest omfattende nettverk av frihandelsavtaler (etter EUs) med land utenfor EFTA og EU, og forhandler stadig avtaler med nye land.

Den første frihandelsavtalen ble inngått med Tyrkia. Man mente det var nødvendig å forhandle frem en frihandelsavtale for å sikre at varer produsert i EFTA-landene skulle få den samme preferansebehandling på det tyrkiske markedet som produkter med opprinnelse i EF-landene fikk i henhold til Tyrkias assosieringsavtale med EF. Det er også inngått samarbeidsærklæringer mellom EFTA og andre land.

EFTAs frihandelsavtaler pr. mars 2009:

	Inngått/ferdigforhandlet
Tyrkia	1991
Israel	1992
Polen	1992
Romania	1992
Bulgaria	1993
Ungarn	1993
Den tsjekkiske republikken	1993
Den slovakiske republikken	1993
Slovenia	1995
Estland	1995
Latvia	1995
Litauen	1995
Den palestinske frigjøringsorganisasjon (PLO)	1996
Makedonia	1996
Marokko	1997
Jordan	1997
Mexico	2000
Kroatia	2000
Singapore	2001
Chile	2004
Tunisia	2005
Sør-Korea	2006
Libanon	2007
Egypt	2007

Det er også startet innledende samtaler og samarbeidserklæringer med Albania, Malta, Ukraina, Sør-Afrika, Mercosur, Algerie og Samarbeidsrådet for de arabiske gulfstater (GCC).

EU og WTO

EU står for 20 % av den samlede import og eksport på verdensplan og er dermed verdens største handelsaktør. Frihandel medlemsstatene imellom var utgangspunktet for den vellykkede start på EU for nesten 50 år siden. EU er således en sentral aktør mht å liberalisere verdenshandelen.

I 1999 sto EU for en femtedel av den totale eksporten og er dermed den største handelspartneren i verden. EU har helt fra starten av lagt spesiell vekt på å fjerne handelsbarrierer mellom de enkelte medlemslandene ut fra betraktningen om at det vil fremme økonomisk vekst og velferd, både for landene som helhet og for den enkelte borger. EU har fulgt samme prinsipper på verdensbasis. Det multilaterale handelssystemet er blitt stadig mer liberalisert takket være de internasjonale forhandlingene som har funnet sted de seneste femti årene. I dette tidsrommet har verdenshandelen økt 17 ganger, verdensproduksjonen er blitt mer enn firedoblet, inntekt pr. innbygger er fordoblet på verdensbasis og industrilandenes gjennomsnittlige tollavgifter er falt fra 40 % i 1940 til under 4 %.

Europakommisjonen offentliggjorde resultatene av to undersøkelser i forkant av Seattle-konferansen. Konklusjonen var at en ytterligere liberalisering av handelen ville kunne medvirke til å skape en bærekraftig utvikling og øke velstanden på verdensbasis med opptil 420 milliarder euro årlig. Dette tilsvarer at det globale BNP hvert år økes med en økonomi tilsvarende Korea eller Nederland. Økonomisk vekst vil være til gagn for sysselsettingen, noe EU selv har vist ved å skape en halv million nye arbeidsplasser etter at EUs egne handelsbarrierer ble avskaffet. Dessverre har ikke EU vært like ivrige til å åpne opp for "resten av verden".

Selv om EU i utgangspunktet er bygd på frihandel, så har EU ofte et noe tvetydig forhold til frihandel og liberalistiske økonomiske prinsipper, noe vi ikke minst ser i deres forhold til WTO-forhandlingene. Denne tvetydigheten ser man godt i teksten under, som er hentet fra hjemmesidene til Europakommisjonen:

Verdens Handelsorganisasjon

EU trakk to konklusjoner av de mislykkede forhandlingene i Seattle. For det første er den tiden forbi da en håndfull større handelsnasjoner innbyrdes kunne inngå avtaler og kreve at den øvrige del av verden overholdt dem. Andre land – spesielt utviklingslandene – krever nå med rette å få større innflytelse i prosessen. For det andre er det behov for en reform av WTO. Organisasjonen bør gjøres mer vidtfavnende, åpen, effektiv og ansvarlig. WTOs regelverk bør skrives om, og det sivile samfunn trekkes inn mer aktivt slik at det ikke kun tas hensyn til handel og utvikling, men også til miljøet og sosiale spørsmål.

En ny runde WTO-forhandlinger bør etter EUs oppfatning inneholde minst fire hovedområder for å være tilstrekkelig omfattende og for å oppnå et tilfredsstillende resultat. EUs målsettinger for runden er:

- Å forbedre markedsadgangen i vid forstand, også innenfor landbruk, tjenesteytelser og produkter som ikke kommer fra landbruket
- Å lage regler for en rekke nye områder, deriblant investeringer, konkurranse og fremme av handelen
- Å fokusere mer på utvikling ved å lette markedsadgangen og særlig forbedre reglene og preferanseordningene som utviklingslandene omfattes av, samt sikre at nye avtaler fremmer utvikling for de fattigste
- Å ta fatt på en rekke samfunnsmessige utfordringer som opptar det sivile samfunn ved å klargjøre WTOs regelverk for handels- og miljøavtaler, merking, folkehelse og bruk av "føre var"-prinsippet. Målet bør være å sikre at reglene er samstemte og at tiltak ikke innebærer vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling mellom landene.

Globaliseringsprosessen kan ikke stanses, og økonomien må tilpasses for å overleve. EU kan imidlertid ikke gå med på at markedskreftene skal kunne diktere folks liv og kultur og til og med kunne true samfunn og grunnleggende verdier. Derfor arbeider EU for å forene måten våre samfunn og verdier forvaltes på og behovet for modernisering og globalisering.

I den forbindelse ser Kommisjonen WTO med sine over 130 medlemsland og ytterligere 30 land på ventelisten som en sentral institusjon som vil kunne bidra til den globale styringen. Den er blant annet viktig når det gjelder fastsettelse av regler og meglings i handelstvister.

WTO bør samarbeide tettere med andre internasjonale organisasjoner for å fremme det overordnede målet om bærekraftig utvikling og medvirke til å redusere forskjellene nasjonalt og internasjonalt. Derfor støtter EU regelmessige drøftelser om forholdet mellom handel og sosial utvikling, inkludert grunnleggende standarder på arbeidsmarkedet. EU støtter positive tiltak som kan fremme arbeidstakernes rettigheter og er mot alle proteksjonistiske og sanksjonsbaserte tilnærminger.

Norge, EU og WTO

Norge har i WTO-forhandlingene inntatt ”verstingrollen” og har dessverre vært blant de landene som har kjempet hardest mot liberalisering av verdenshandelen. Men heller ikke EU har noe å skryte av i så måte. EU har dessverre bidratt sterkt til å bekjempe WTOs avtaleforslag i de siste avtalerundene. FrPs programfestede politikk er langt mer frihandelsvennlig enn gjeldende politikk i både Norge og EU.

15. EU og miljø

Innledning

Nesten all samfunnsaktivitet har miljøeffekter som miljømyndighetene må ha en strategi i forhold til. Det har i lengre tid vært en miljøpolitisk hovedstrategi i både Norge og EU at den enkelte sektor skal ivareta miljøhensynene selv; altså at miljøansvaret skal være en integrert del av andre sektorer. I tillegg omtales bærekraftig utvikling som hovedmål for alle politikkområder. Dette gjør avgrensning av et lands miljøpolitikk vanskelig.

Amsterdam-traktaten slår fast målet om en bærekraftig utvikling og at miljøhensyn skal integreres i alle aktivitetsområdene til EU. Alle nye politiske forslag fra Kommisjonen skal være i tråd med miljømessige hensyn.

Klimamål:

Våren 2007 la EU frem nye, ambisiøse mål for å bekjempe klimaendringene. Med klimamålene ønsker EU å:

- begrense temperaturstigningen til 2 °C i forhold til før-industrielt nivå
- fokusere på miljøvennlig energiproduksjon og oppfordre medlemsland til bruk av forskjellige typer energikilder

Innen 2020 binder EU seg til:

- å kutte sine klimagassutslipp med 20 % fra 1990-nivå
- å kutte klimagasser 30 % hvis andre industrialiserte land setter seg like mål
- at biodrivstoff skal utgjøre 10 % av det totale drivstofforbruket
- at 20 % av all energi skal komme fra fornybare energikilder
- å kutte 20 % av energiforbruket

I tillegg legger EU opp til:

- en grundig gjennomgang av kvotehandelssystemet
- å satse på forskning og teknologiutvikling av blant annet CO₂-fangst og lagring
- å beskytte plante- og dyrearter mot utryddelse og sikre størst mulig biologisk mangfold

EU har en lang rekke med virkemidler for et bedre miljø. For å få ren luft og vann har EU utviklet felles minstestandarder på utslipp av eksos fra biler, blyinnholdet i bensin og mengden av giftstoffer det er lov å slippe ut i luft, jord og vann innen landbruket. Disse reglene blir også stadig skjerpet i takt med den teknologiske utviklingen og økende miljøkrav. I tillegg har EU også virkemidler for å minske søppelmengden og for å bevaring av jordens dyre og plantearter gjennom Habitat-direktivet. Om man skader miljøet, har man et erstatningsansvar; den som forurensar, betaler.

Gjennom Kyoto-avtalen forplikter medlemslandene i EU seg til å redusere utslipp av drivhusgasser med 8 %, fordi disse forårsaker global oppvarming. EU er en pådriver i internasjonale miljø- og klimaforhandlinger.

Norsk miljøpolitikk

Noen hovedpunkter fra Soria Moria-erklæringen:

Miljøpolitikken i Norge skal bygge på føre-var-prinsippet som sier at tvilen skal komme naturen til gode, på prinsippene om at forurenser skal betale og om bruk av best tilgjengelig teknologi.”

Skal vi løse miljøutfordringene, må vi:

- Opprettholde naturmangfold og kulturlandskap.
- Begrense utslipp av ikke-nedbrytbare miljøgifter og klimagasser, og begrense luftforurensingen i særlig utsatte områder.
- Begrense bruk av ikke-fornybare ressurser og unngå overforbruk av fornybare ressurser

Klima:

Regjeringen vil:

- arbeide for en mer omfattende og ambisiøs klimaavtale som skal etterfølge Kyoto-avtalen.
- Internasjonal skips- og luftfart må omfattes av avtalen og den må få et eget tillegg om klimautfordringene i Arktis.
- vedta en generasjonsmålsetning for reduksjon av norske klimautslipp i forbindelse med behandlingen av Lavutslippsutvalgets innstilling.
- sikre at betydelige deler av Norges klimaforpliktelser fra Kyoto-avtalen skjer nasjonalt.
- at ved en eventuell utvidelse av kvotesystemet skal sektorer som i dag er pålagt CO2 avgift, fortsatt kunne ha denne avgiften isteden for kvoter.
- øke klimaforskningen, spesielt forskningen på regionale effekter av klimaendringene i Arktis, og etablere en nasjonal handlingsplan for klimaforskning.
- gjennomføre sektorvise klimahandlingsplaner, hvor det skal settes konkrete mål for hvor mye hver sektor skal bidra til at Norge når klimaforpliktelsene fra Kyoto.
- at hele det norske samfunnet i større grad må forberedes på å leve med klimaendringer.
- økt rasfare som følge av økt nedbør og klimaendringer må kartlegges, og hensynet til å redusere konsekvensene av klimaendringer må ligge til grunn i statlig og kommunal planlegging.

Norges og EUs miljøpolitikk – hvor felles?

I og med forpliktelsen om å implementere alle EØS-relevante EU-direktiver i Norge, er det store områder av miljøpolitikken hvor Norges og EUs politikk er lik. Men det er også store områder av miljøpolitikken som er av lokal eller rent nasjonal karakter, og hvor EU ikke kommer inn i bildet.

Det er et faktum at implementering av et EU-direktiv på miljøområdet må ta utgangspunkt i nasjonale forhold, og at innpassningen av dette i norsk rett og gjennomføring med egnede virkemidler er en vesentlig oppgave for norske miljømyndigheter. Miljøverndepartementet kan selv være med på utformingen av nye EØS-rettsregler ved å prioritere deltagelse i EUs

ekspertgrupper tilstrekkelig høyt, i henhold til en profesjonell strategi om tidlig initiativ og sterkt faglig nivå.

Da forholdet mellom Norges og EUs miljøpolitikk ble kartlagt ved inngåelse av EØS-avtalen, fant man at Norge uten videre kunne ta inn de fleste av EUs miljørelaterte direktiver i norsk lov. Dette skyldes hovedsakelig at forpliktelsene i direktivene allerede var å anse som implementert. EU har i stor utstrekning stilt minimumskrav på miljøområdet som Norge ikke har hatt problemer med å oppfylle. Etter hvert gikk man over til å gi rammelovgivning som beskrev det ønskelige miljøpolitiske resultat (f.eks. grenseverdi for en miljøgift i vann), med ytterligere rom for nasjonale valg av virkemidler.

Det er fortrinnsvis EU-regelverk som skal sikre den frie flyt av tjenester og varer som både er miljøpolitiske interessante og omfattet av EØS. På noen av disse områdene har det vært konflikt mellom Norge og EU. Under EØS-forhandlingene var det særlig kjemikalielovgivning, og lovgivningen som berører gen-modifiserte organismer (GMO) i landbruket samt patentdirektivet, hvor Norge hadde en mer restriktiv holdning. Med Sveriges og Østerrikes inntreden i EU utviklet EUs kjemikalielovgivning seg i positiv retning, og det er i dag på det rene at EØS har gitt Norge forbedret vern mot skadelige kjemikalier (også ifølge SFT og norske miljø-NGOer). Når det gjelder GMO har Norge fortsatt en mer restriktiv holdning enn EU, men til gjengjeld gjør det seg gjeldende et moratorium på utsetting av slike organismer også i EU slik at hele regionen de facto har lik politikk, enn så lenge. Norge har akseptert patentdirektivet og implementert dette i norsk lov.

I dag ligger de vesentligste miljøpolitiske utfordringer mellom Norge og EU på klimapolitikken område og indirekte gjennom EUs valg av strategier på energiområdet. EU har blant annet utviklet et system for handel med klimakvoter som ikke passer Norge, ettersom vi har et annet utslippsmønster enn EU på grunn av tilgangen på vannkraft, men også pga store klimautslipp fra sokkelen.

Det har i det hele tatt skjedd en interessant utvikling i forhold til EØS-avtalens opprinnelse hvor fokus lå på Norges mulighet til å opprettholde strengere regler. EUs regelverk på miljøområdet oppfattes i stigende grad som gjeldende regler snarere enn minimumsregler. Konkurranseshensyn gjør enkeltland stadig mer motvillige til å gå lenger, og EUs ambisjoner på miljøområdet har økt betydelig slik at behovet for strengere tiltak nasjonalt er redusert. I dag befinner Norge seg oftere i rollen som brems i forhold til et nytt EU-forslag på miljøområdet; Norge henviser ofte til at vi som grågrendt land med spesiell geografi og klima finner EUs miljøpolitiske strategier for dyre.

De miljøpolitiske områder som ligger utenfor EØS-avtalen er fortrinnsvis ressurspolitikk i forhold til landbruk og fiskeri. Dette er områder hvor Norge har større nasjonal miljøpolitisk handlefrihet enn for eksempel generelle forurensningsbegrensende tiltak, men hvor andre internasjonale avtaleverk kommer inn i bildet. Men salg av landbruksprodukter og fiskeprodukter til EØS-regionen er regulert i egne protokoller til EØS-avtalen.

Internasjonalt miljør samarbeid

Både Norges og EUs miljøpolitikk er ofte forankret i en internasjonal konvensjon, enten konvensjonen kom først eller mest er en kodifisering av at tilstrekkelig mange land alt har truffet tiltak mot et miljøproblem. Norge er i prinsippet uavhengig av EU i internasjonale forhandlinger (som i FN, WTO etc), og vi fremholder temmelig fritt våre posisjoner. Vi er

ikke forpliktet til å samordne våre synspunkter med EFTA slik et EU-medlemsland må gjøre innen EU. Norge og EU kan i internasjonal forhandlingssammenheng dermed spille litt ulike roller i ulike sammenhenger; oftest på samme parti, noen ganger aktivt samordnet andre ganger som motstandere.

Vi møter imidlertid raskt våre EØS-forpliktelser når vi skal implementere den internasjonale prosessens resultat. EØS legger føringer på våre muligheter til å velge virkemiddel: nye produktspesifikasjoner, miljøsubsidier, miljøavgifter etc må nennsomt utformes, slik at de ikke kan utfordres som diskriminerende eller handelshindrende. Under disse forutsetningene gir EUs traktater rom for å føre en progressiv miljøpolitikk nasjonalt, om det er det norske myndigheter skulle ønske. EØS-avtalen nevnes ofte som snublesten for ny miljøpolitikk når det kanskje snarere er innenrikspolitiske forhold som gjør det lite ønskelig å treffe strengere tiltak.

FrPs politikk på området

Fremskrittspartiet mener at Norge er et land med en unik natur og naturlandskap. Det er viktig at deler av denne naturen også sikres for fremtidige generasjoner. Det er både et privat og et offentlig ansvar å sikre et godt miljø og en forsvarlig utnyttelse og bruk av landets naturressurser. Vi mener at miljøvernlovgivningen må bygge på sentrale prinsipper som likhet for loven og vern av folks liv, helse og eiendom.

Fremskrittspartiet vil stimulere til økonomisk vekst innenfor grenser satt av hensyn til grunnleggende ressurser, som for eksempel jord, luft og vann. En slik bærekraftig vekst er ikke et statisk nivå, men endrer seg over tid avhengig av naturlige endringer og teknologisk utvikling. Fremskrittspartiet vil derfor legge vekt på at myndighetene inntar en forvalterrolle, fremfor å bli en museumsvokter i miljøpolitikken. For oss er det et grunnleggende prinsipp at den eller de som forårsaker påviselig skade ved å forurense også stilles økonomisk ansvarlig for skaden, og at det er folkevalgte myndigheters oppgave å fastsette hvilket forurensingsnivå som er akseptabelt.

I de tilfeller hvor myndighetene vedtar å verne naturområder, mener Fremskrittspartiet at det hovedsakelig bør skje gjennom frivillig vern. Fremfor å møte grunneierne og lokalsamfunnene i rettssystemet, bør ressursene brukes på å sikre økonomisk erstatning og godt samarbeid. Ved opprettelse av verneområder vil Fremskrittspartiet legge til grunn prinsippet "Vern gjennom bruk". Restriksjoner på atferden i for eksempel nasjonalparkene, må kun være for å hindre ødeleggelse av naturgrunlaget. M.a.o. må det ikke legges restriksjoner på aktivitet som har til hensikt å øke tilgjengeligheten og bruken av naturparkene, men som ikke påfører naturen varig skade.

Norge har en lang kystlinje som gir store muligheter for friluftsliv og ferdsel for alle. De konflikter som de senere år er skapt mellom grunneiere og allmennheten er etter Fremskrittspartiets mening i stor grad fremprovosert av myndigheter og interesseorganisasjoner. Dersom kystkommuner ønsker økt tilgang for allmennheten til sin kyststripe, så må dette i størst mulig grad gjøres ved å tilrettelegge kommunale strandeieendommer eller ved å anskaffe egnet areal.

Fremskrittspartiet mener det er viktig at offentlige midler blir benyttet der pengene gir mest tilbake og der det er reelle miljøproblemer. Sur nedbør er et betydelig forurensningsproblem for store deler av Sør-Norge og medfører fiskedød i mange innsjøer og elver. Det finnes

mange frivillige som gjennom stor dugnadsinnsats bruker fritiden sin til å redde vann og elver for å sikre fiskebestanden, for derved å gi folk flest muligheter til å utøve sportsfiske, samt oppleve levende natur.

Fremskrittspartiet mener at hovedmålsettingen når det gjelder miljøfarlige kjemikalier skal være at de kriterier og virkemidler som utvikles må fremme en trinnvis risikoreduksjon. Dette må skje gjennom produktutvikling, miljøriktig forbruksvalg og en sikker håndtering. Utslippskrav er viktige konkurransevilkår for industrien. Av hensyn til konkurranseforholdene for norsk industri som konkurrerer på verdensmarkedet blant annet med industri fra andre europeiske land, er det viktig at fremtidige utslippskrav i Norge skjer i takt med industrien i Europa, og ikke igjennom forserte nasjonale konsesjonsrunder.

Vurderinger og konsekvenser

På overflaten har offisiell norsk, EUs og Fremskrittspartiets miljøpolitikk en del felles. Straks man ser nærmere på det, viser det seg imidlertid en rekke ulikheter i holdning. På noen områder har vår miljøpolitikk mer til felles med EUs, men det er unntakene.

Den viktigste endringen som har skjedd med EUs miljøpolitikk de senere år, er den dreining i fokus fra setting av minstestandarder til setting av miljøpolitiske mål. Den endringen er også interessant i forhold til hvilken tilknytning Fremskrittspartiet kan og bør ønske seg til EU. Økt frihet for de enkelte land til å velge de virkemidler som er best egnet for den lokale situasjonen er et godt prinsipp også for Fremskrittspartiet. På den annen side viser EU klare tendenser til å sette miljøpolitiske hensyn over hensyn til ”økonomisk vekst innenfor grenser satt av hensyn til grunnleggende ressurser”. Det er også mye som tyder på at EUs klimapolitiske mål er i overkant ambisiøse, og påvirket av tidsånden som fremdeles er ”klimapolitisk korrekt”. Her vil man nok kunne se endringer i årene fremover, ikke minst på grunn av den økonomiske nedgangstiden EU og resten av verden er inne i.

16. EU og næringspolitikk

EUs ansvar

EUs næringspolitikk har som formål å sikre at forholdene på områder som konkurranse og markedsadgang er rimelige og like for alle. Næringspolitikken har ikke til hensikt å velge ut ”vinnere” ved å støtte bestemte virksomheter eller sektorer, men innenfor industrier av strategisk betydning spiller Kommisjonen en viktig rolle for å sikre at lovgivningsmessige rammer og investeringsklimaet er i orden. Strategisk viktige sektorer er romfart, bioteknologi og mer tradisjonelle næringer som tekstil- og bilindustrien som har fordel av å kunne utnytte banebrytende teknologi.

To tredjedeler av alle ansatte i EU er ansatt i små og mellomstore bedrifter. 90 % av alle EUs bedrifter er små og mellomstore bedrifter. Små og mellomstore bedrifter er hovedmålgruppen for EUs proaktive næringspolitikk, med grunnideen å ”tenke smått først” for å stimulere til nyskaping og gründervirksomhet. Det finnes særskilte programmer som har til formål å sikre disse bedriftenes deltakelse i EU-støttede forsknings- og innovasjonsprosjekter.

Europakommisjonen har også opprettet egne nettverk som skal gi juridisk og teknisk bistand slik at bedriftene kan dra fordelene av det indre marked. Euro Info Centre er et eksempel på et slikt nettverk, som også finnes på fem steder i Norge, og som har i oppgave å gi næringslivet rådgivning om rettigheter og muligheter deltakelsen i det indre marked innebærer.

CIP

Det finnes spesielle programmer og former for finansiering for å fremme entreprenørskap og ferdigheter, bedret vekstpotensial og tilgang til markeder (ved å øke sin forskning og innovasjon kapasitet). EUs Competitiveness and Innovation Framework Programme (CIP) fokuserer hovedsakelig på små og mellomstore bedrifter og EU har bevilget 2.17 milliarder Euro (ca 19.5 milliarder kr) for perioden 2007-2013. CIP støtter i hovedsak investeringer i energieffektivitet og fornybare energikilder, miljømessige teknologier og informasjons-og kommunikasjons-teknologi.

Små og mellomstore bedrifter vil også få spesiell oppmerksomhet i EUs viktigste hjelpemiddel for vitenskapelig forskning - det såkalte Seventh Framework Program for Research. EU har bevilget mer enn 53.2 milliarder Euro for perioden 2007-2013, til støtte for vitenskapelig og industriell forskning og utvikling.

Indre marked

Ved siden av forskning og utvikling knyttet til næringsutvikling, er harmonisering og liberalisering av EUs regelverk hovedfokuset for EU. Stikkord: Det indre marked. En av de grunnleggende kriteriene for suksess for disse Det indre marked med fri bevegelse av varer over landegrensene betyr at alle bedrifter har tilgang til flere potensielle kunder, og økt konkurranse. Resultatet er lavere priser, flere valgmuligheter for forbrukerne og økt økonomisk vekst.

Lovgivning for det indre marked går regelmessig etter i sømmene for å holde tritt med den teknologiske utviklingen. Medlemmer som prøver å beskytte sine hjemlige industrier må holdes i ørene, for å sikre at alle EU-selskaper behandles likt. EU har også et uttalt mål om

mindre byråkrati. Kommisjonen har som mål å redusere den administrative byrden med 25 % innen 2012.

EUs politikk og mål for fremtiden

EUs økonomi påvirkes av globaliseringen og veksten i kunnskapsøkonomien. Lisboa-toppmøtet i mars 2000 satte et strategisk mål for EU om å bli den mest dynamiske og kunnskapsdrevne økonomien i verden. Dette målet kan bare nås gjennom økt entreprenørskap og nyskaping.

For å øke konkurransevnen og fostre entreprenørånden i den nye økonomien, må Europa:

- Verdsette dem som er villige til å ta en sjanse og fremme entreprenørånden i utdanningssystemet. EUs lovgivning på dette området er ikke god nok, og virker mot sin hensikt for dem som ønsker en ny sjanse til å opprette en bedrift. De nasjonale utdanningssystemene gir ikke studentene verken god nok kunnskap om næringslivet eller inspirasjon til å starte for seg selv,
- Forbedre næringslivets vilkår. Gjeldende lovgivning er ofte så rigid og så vanskelig at det hindrer nyskaping og nytenkning,
- Stimulere til nye businessmodeller i den elektroniske økonomien. Potensialet i E-handel, internett og informasjon og kommunikasjonsteknologi er generelt sett enormt, men europeiske små og mellomstore bedrifter er fremdeles for forsiktige og for passive i sin bruk av disse mulighetene,
- Få mer igjen fra det indre marked. Det har vært store fremskritt i det indre marked de siste 15 årene, men det er fremdeles for mange hindringer og unødvendige kostnader innen det indre marked. Det er spesielt gjort fremskritt innenfor service.

For å oppnå alt dette må Europa identifisere og utveksle de beste mulighetene og praksisene som finnes, for slik å kunne forbedre nasjonal og fellesskapets næringslivspolitik og lovgivning.

For å nå målene som er satt for økonomien, miljøet og velferden gjennom Lisboa-prosessen, velger medlemslandene ulike veier i tråd med sine nasjonale tradisjoner og systemer. Hver vår rapporterer alle medlemslandene til Kommisjonen og når EUs regjeringssjefer møtes i vårhalvåret, presenterer Kommisjonen resultatene, som så brukes for å lære av hverandres erfaringer og veivalg. Et sett av felles indikatorer som måler innovasjonsevne, sysselsetting osv. blir brukt i denne prosessen, som er en ny måte å samarbeide på, kalt åpen koordinasjonsmetode. Her bruker ikke EU et felles regelverk som metode for å nå felles mål, men i stedet brukes såkalt "benchmarking" og jevnlig sammenligninger av resultater.

Norsk politikk på området

Det overordnede målet for norsk næringspolitikk er å legge til rette for størst mulig verdiskaping i norsk økonomi. Gjennom de siste årene har norsk konkurranseutsatt næringsliv møtt betydelige utfordringer som følge av høy kronekurs, høyt rentenivå og høy lønnsvekst. (Dog har renten det siste året gått kraftig ned, som en følge av den internasjonale finanskrisen.) Regjeringen mener at man gjennom en såkalt ansvarlig finanspolitikk og et vellykket inntektspolitisk samarbeid skal kunne greie å snu den negative utviklingen for norsk konkurranseutsatt industri.

Skal man realisere en høy verdiskaping, må man ha holdbare rammebetingelser, gjennom tilgang på kompetent arbeidskraft, et enklest mulig lov- og regelverk og god infrastruktur. Andre forutsetninger er tilgang på privat kapital som kan investere i norsk næringsliv og et forutsigbart skatte- og avgiftssystem. Det er et mål at Norge skal være et av verdens mest nyskapende land.

Fremskrittspartiets næringslivspolitik

Fremskrittspartiet mener at hovedoppgaven i nærings- og strukturpolitikken må være å øke verdiskapingen i næringslivet. FrP mener at alle på fritt grunnlag skal ha anledning til å etablere en ny bedrift uten tillatelse fra det offentlige eller fra private organisasjoners side. FrP vil arbeide for å fjerne og forenkle byråkratiske lover og forskrifter som står i veien for friere og enklere bedriftsetablering.

I utgangspunktet vil FrP at statens rolle i næringspolitikken skal være å tilrettelegge for verdiskaping gjennom gode rammebetingelser. På grunn av internasjonale konkurranseforhold der vi er et lite land med høye produksjonskostnader, og mangel på privat risikovillig kapital, mener FrP at staten må innta en mer aktiv rolle i næringspolitikken. Dette for å skape en næringsstruktur som kan gi oss nye arbeidsplasser og vekst i økonomien også i fremtiden.

Virkemidler:

- Lavere skatter og avgifter
- Forenkling av lover og forskrifter
- Avvikle offentlige monopoler
- Strukturfond: målrettet investering av deler av nasjonalformuen for å bygge opp noen sterke næringsklynger i Norge.

Vurderinger og konsekvenser

I utformingen av nasjonal norsk næringspolitikk kan Norge lære mye av EU. Grunnen til dette er at vi deler mange viktige mål som en balansert økonomisk utvikling og stabil høy sysselsetting. Andre felles mål er bedring av økonomiens virkemåte gjennom forenkling og strukturpolitisk tiltak, samt økt innovasjon og forskning.

Siden Norge er en del av EØS- samarbeidet, er vi allerede bundet opp av fellesskapsregler som setter stramme rammer for hvilke målrettede tiltak nasjonale regjeringer kan innføre overfor sitt næringsliv. Dette innebærer at næringspolitikk ikke er et avgjørende punkt når det gjelder hvorvidt Norge bør bli medlem av EU eller ikke.

17. EU og distriktspolitikk

EU's ansvar

Levestandard og økonomisk utvikling har lenge ligget på forskjellig nivå, både innenfor medlemsstatene og mellom ulike deler av EU. EU's regionalpolitikk uttrykker solidaritet mellom medlemslandene. Spesielt etter de siste utvidelsene er det store økonomiske og sosiale forskjeller i EU. En av fire regioner har et BNP som er under 75 % av EU's gjennomsnitt. Målet med EU's regionalpolitikk er å utjevne regionale forskjeller i den økonomiske utviklingen. Samtidig er målet å forsterke konkurransevne til den europeiske økonomien i sin helhet. Mer enn 1/3 av EU's budsjett er viet til samholdspolitikk. Dette utgjør 347.4 milliarder euro for perioden 2007-2013.

EU's regionalpolitikk går ut på å overføre midler fra de mer velstående medlemsland til de mindre velstående. Midlene brukes til å hjelpe svakt utviklede regioner, omstille industrien, hjelpe ungdom og langtidsledige, modernisere landbruket osv.

For budsjettet 2007-2013, er det blitt satt tre mål for regionalpolitiske finansielle tiltak:

- **Konvergens:** Målet er å hjelpe de minst utviklede landene og regionene i EU til å innhente EU's gjennomsnitt ved å bedre vilkårene for vekst og sysselsetting. Dette gjøres ved å investere i fysisk og menneskelig kapital, innovasjon, tilpasning til endringer, miljø og en effektiv forvaltning.
- **Regional konkurransedyktighet og sysselsetting:** Målet er å styrke konkurransevne, sysselsetting og attraktivitet også i andre regioner enn de minst utviklede. Dette gjøres ved for eksempel å fremme innovasjon, satse på miljøtiltak, forbedre tilgjengelighet, bedre muligheten til å forutsi økonomiske endringer, gjøre arbeidsmarkedene mer inkluderende.
- **Europeisk territorielt samarbeid:** Dette målet skal forsterke grenseregionalt og interregionalt samarbeid. Hensikten er å fremme felles løsninger på spørsmål som nabokommuner eller naboregioner jobber med. Det kan for eksempel være byutvikling og utvikling av kystområdet, utbygging av økonomiske forbindelser og nettverksamarbeidet mellom små og mellomstore bedrifter.

Disse målene finansieres gjennom tre fond fra EU's budsjett:

- Det europeiske fond for regional utvikling, som støtter den regionale utvikling, bedring av konkurransevnen og territorielt samarbeid i hele EU.
- Samholdsfondet fokuserer på transport- og miljøinfrastruktur, energieffektivisering og fornybar energi i medlemsland som har et BNP under 90 % av EU's gjennomsnitt.
- Det europeiske sosialfond investerer i mennesker og støtter den europeiske sysselsettingsstrategien.

I følge EU er fondene nødvendige for gjennomføringen av store reformer i EU, som innføring av det indre marked eller ØMU - for å dempe uønskede konsekvenser av disse for EU's fattigste regioner.

Norge og de regionale programmene

Norge deltar i INTERREG, programmet for territorielt samarbeid. Norge deltar også i URBACT, et nettverks-samarbeid mellom byer i Europa. I disse programmene deltar Norge som tilgrensende tredjeland og må selv finansiere sine kostnader.

Nasjonal norsk politikk på området

Norsk distriktspolitikk bygger på en satsing på distriktsnæringer som landbruk og fiske. Det er et viktig mål med spredt bosetting og det er etablert støtteordninger og reguleringer for å opprettholde dette og skape levedyktige lokalsamfunn.

Hovedlinjene i regional- og distriktspolitikken er:

- Bedre rammevilkår for verdiskapning
- Innsats for økt innovasjon og nyskaping
- Utvikling av vekstkraftige regioner
- Desentralisering av virkemidler til regionalt nivå

Målsettingen er i følge regjeringen å *oppretholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og ha likeverdige levekår i hele landet*. Den praktiske oppfølgingen av disse målene må forstås i lys av regionale utviklingstrekk. Tilgang på arbeidsplasser er fortsatt den viktigste forutsetningen for bosettingen. Utviklingen de siste årene har imidlertid vist at folk i større grad enn før bosetter seg mer i tettbygde strøk, noe som fører til økt befolkningskonsentrasjon. Bostedsønskene påvirkes også mer enn tidligere av det samlede bolig-, tjeneste-, fritids- og arbeidsplassstilbud.

Fremskrittspartiets distriktspolitikk

Fremskrittspartiet mener at den beste form for distriktspolitikk vil være at bedriftene får beholde en større del av egen verdiskapning. Fremskrittspartiet vil gjøre alle distriktpolitiske virkemidler generelle. Vi vil bygge ut samferdselsnettet basert på kost-/nyttevurderinger, slik at kostnadsnivået for næringslivet reduseres. Fremskrittspartiet vil endre jordvernreglene slik at virksomheter og bosetting som ikke er jord- eller skogorienterte lettere kan etableres. FrP ser det ikke som et mål i seg selv og fastfryse bosettingsmønsteret, man må ta hensyn til endringer i næringsgrunnlaget.

Vurdering og konsekvens

Norge vil som Sverige og Finland innenfor EU kunne nyte godt av regionaltiltak for arktisk og subarktisk landbruk. Siden EUs regionalpolitikk er i kontinuerlig utvikling for å tilpasse seg ulike situasjoner, er det ikke utenkelig at Norge kan nyte godt av også andre regionaltiltak og andre ordninger.

Distriktspolitikk henger i Norge nøye sammen med nærings- og skattepolitikk og her vil nasjonale myndigheters muligheter til å lage særordninger bli redusert som følge av et EU-medlemskap. Skal prinsippet om frihandel og ikke diskriminering innenfor EU-markedet fungere, kan ikke nasjonale myndigheter gis mulighet til å lage sære nasjonale støtteordninger for næringsvirksomhet for å fastfryse et bosettingsmønster som ikke lenger samsvarer med næringsgrunnlaget. Et EU-medlemskap vil i noen grad føre til en politikk i Norge som er med i tråd med Fremskrittspartiets distriktspolitikk.

18. EU, skatter og avgifter

EUs ansvar

Skattepolitikken er et kjennetegn på nasjonal suverenitet. Den bidrar til finansiering av offentlige utgifter og til omfordeling av inntekter. Innenfor rammene av EU bestemmer medlemsstatene i hovedsak over egen skattepolitikk. Det er ikke et mål å skape et enhetlig system for skatter og avgifter i Europa, målet er å gjøre disse forenlige.

Det er ulike kategorier av obligatoriske skatter og avgifter:

- **Direkte skatter:** Belaster som regel den skatteskyldige som betaler den. Eksempler er inntektsskatt og formuesskatt
- **Indirekte skatter:** Tas ut på produksjon og forbruk. Skatten belastes ikke den som er pliktig å betale den inn, men den veltes over på forbruker. Eksempel her er merverdiavgift.
- **Sosiale avgifter:** Betales av lønnstakere og arbeidsgivere for å sikre en erstatningsinntekt ved sykdom, ulykke, arbeidsledighet og pensjon.

EU har selv ingen rett til å innføre skatter. Det er imidlertid innenfor rammen av dagens system mulig å føre kontroll med om medlemsstatenes avgjørelser på skatteområdet kan hindre fri bevegelse av varer, tjenester og kapital.

Harmonisering av indirekte skatter har vært ansett som viktig, skal det være et fungerende fritt marked. Det er forbudt med skattemessig diskriminering som direkte eller indirekte gir innlandske produkter en fordel i forhold til produkter fra andre medlemsland. Det er et mål å harmonisere omsetningsavgifter, særavgifter og andre indirekte skatter i så stor grad som ansees nødvendig sett hen til målet om et friest mulig indre marked. I 1977 ble den første skatten harmonisert, dette var merverdiavgiften. Det er ikke det samme behovet for en samordning av de direkte skatter. Saken stiller seg annerledes dersom et lands skattelovgivning påvirker utøvelsen av de fire friheter, da må særbestemmelsene vike. Når det gjelder de sosiale avgiftene, er det ingen planer om å samordne lovgivningen på dette området. Dette er ikke en del av det vanlige skattesystemet.

EUs medlemsland står i utgangspunktet fritt til å velge det skattesystemet de ønsker ut fra nasjonale forhold, så lenge de respekterer fellesskapsreglene. På visse områder har det imidlertid vært nødvendig med harmonisering av skatte- og avgiftsreglene for å sikre et velfungerende indre marked.

Bakgrunn og prioriteringer i EUs politikk

EUs skattepolitikk skal støtte opp om EUs generelle målsetninger slik de er etablert i Lisboa-strategien. Full harmonisering av nasjonale skatte- og avgiftsregler har ikke vært ansett nødvendig. Men når nasjonale regler skaper skattemessige hindringer for å drive grenseoverskridende økonomisk virksomhet og å bekjempe skadelig skattekonkurranse i det indre markedet, har regulering av skatte- og avgiftsområdet vært nødvendig.

For å treffe vedtak om harmonisering av regler på skatte- og avgiftsområdet kreves det enstemmighet, noe som har gjort det vanskelig å få gjennomført nødvendig samordning av skatte- og avgiftsreglene. Harmoniseringsarbeidet har kommet lengst når det gjelder indirekte

skatter. På dette området er det vedtatt en rekke direktiver og forordninger (sekundær-lovgivning). Når det gjelder direkte skatter har det vist seg vanskelig å oppnå enighet mellom medlemslandene. Det finnes derfor bare noen få vedtatte direktiver på dette området. Kommisjonen har derfor den siste tiden valgt å fremme ikke-bindende forslag i håp om at dette kan få medlemsstatene til å forbedre samarbeidet også når det gjelder direkte skatt.

Uavhengig av om det finnes sekundærlovgivning eller ikke, må medlemslandenes skattesystemer være i overensstemmelse med de grunnleggende prinsippene i EF-traktaten om fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital, om etableringsfrihet og om ikke-diskriminering. Skattereglene må også være i overensstemmelse med reglene om statsstøtte. Europakommisjonen påser at medlemsstatene overholder fellesskapsreglene. Dersom medlemsstatenes nasjonale lovgivning eller forvaltningspraksis ikke er i overensstemmelse med fellesskapsreglene, vil Kommisjonen kunne ta rettslige skritt. En rekke saker er brakt inn for EF-domstolen, som gjennom sine avgjørelser har bidratt til rettsutviklingen på skatteområdet.

Norges deltagelse

EØS-avtalen inneholder ikke regler om samordning av direkte og indirekte skatter. EUs sekundærlovgivning legger derfor ingen bindinger på norske skatteregler. EØS-avtalen pålegger imidlertid Norge å gjennomføre samme regelverk som EU med hensyn til de fire frihetene, ikke-diskriminering og statsstøtte. Dette legger begrensninger på utformingen av det norske skattesystemet. Det er EFTAs overvåkingsorgan, ESA, som skal sikre at EFTA-statene respekterer sine plikter etter EØS-avtalen. ESA er i denne sammenheng gitt samme kompetanse som Kommisjonen har i forhold til EU-medlemsstatene.

EUs politikk og mål for fremtiden

Totalstørrelsen på de indirekte skattene i unionen har vært relativt stabil over tid. Hvis man går inn på de enkelte økonomier, kan man konstatere et visst avvik fra det europeiske gjennomsnittsnivået. Merverdiavgiften ble innført i det Europeiske Fellesskap i 1970 og medførte da den kom en betydelig forenkling av det daværende system med forskjellige produksjons- og forbruksskatter som var et hinder for eksport og import mellom landene.

Et felles særavgiftssystem ble gjennomført i 1993 i forbindelse med opprettelsen av det indre marked. Det brukes på tre hovedkategorier av produkter som er tobakksvarer, alkohol og olje. Begrunnelser for at man valgte nettopp disse produktene, er å finne i folkehelse, miljøhensyn og energisparing. Medlemslandene har frihet til å beholde andre nasjonale særavgifter på disse varene. Andre eksempler på særavgifter landene har i behold er bilavgifter og andre avgifter såfremt de ikke tas ut på omsetning eller utgjør handelshindringer. Hva gjelder nivået på særavgiftene, er det fastsatt minstestandarder, noe som gir den enkelte medlemsstat et visst handlingsrom.

Når det gjelder direkte beskatningen, har det ikke vært gjennomført noen harmonisering. Her har det kun vært oppnådd delresultater i bestemte tilfeller av dobbeltbeskatning eller ved grenseoverskridende økonomisk virksomhet. Det har helt siden 60-tallet pågått arbeid med å se på bedriftsbeskatning for å skape en større grad av likhet, men dette har foreløpig ikke gitt resultater.

Den viktigste kategorien av skatter og avgifter i størrelse er sosiale avgifter.

Skal man kunne videreutvikle ideen om det indre, frie marked, er det viktig å nedbygge barrierer som skillet i beskatningen mellom medlemslandene utgjør. Det er et viktig politisk mål å øke de europeiske næringsaktørers internasjonale konkurransekraft og dessuten å skape et utvidet grunnlag for vekst og sysselsetting innenfor unionen.

Utviklingen har gått i retning av høyere skatt på arbeid, noe som medvirker negativt til sysselsettingen. Noe av grunnlaget for dette er at andre skattegrunnlag har blitt forringet. Det er et mål å motvirke denne utviklingen med høyere skatt på arbeid, dette må skje gradvis og det er et mål å særlig avhjelpe problemer for folk med lave inntekter.

Skillet mellom medlemsstatenes skattesystemer har blitt tydeligere etter at Euroen ble innført, noe som hevdes å hindre en videreutvikling av det frie marked og en optimal utnyttelse av ressursene. De nasjonale systemene har en rekke andre mål enn et velfungerende marked og derfor blir det hevdet at det er nødvendig med et mer samordnet system som skal kunne oppnå en likestilling mellom nasjonale- og fellesskapsmål.

Hva er norsk politikk på området og hva er de langsiktige målsettingene?

De viktigste målene for norsk skattepolitikk er å bidra til offentlige inntekter, utjevning og en effektiv ressursutnyttelse. I 1992 ble det gjennomført en gjennomgripende skattereform av inntektsbeskatningen, særlig innenfor bedrifts- og kapitalbeskatningen. Senere er deler av skattesystemet endret en rekke ganger. Det er et mål å videreføre de prinsipper som fulgte av skattereformen av 1992 om en mest mulig effektiv ressursbruk, som innebærer at man i minst mulig grad bør vri ressursbruken der det ikke er økonomisk grunnlag for det. Det er også et mål å følge et prinsipp om næringsnøytralitet. Det er et fremtidig mål å oppnå økt stabilitet og forutsigbarhet i skattepolitikken, samt skape et system som i større grad er administrativt håndterbart. Noe av det spesielle ved dagens norske skatte- og avgiftspolitik, er de veldig høye særavgifter knyttet til bil, tobakk og alkohol som har en usosial virkning.

Hva er FRPs politikk på området?

Fremskrittspartiet vil arbeide for et lavest mulig skattetrykk. Skatte- og avgiftslovgivningen skal utformes på en slik måte at man unngår skattemotiverte disposisjoner. Skattesystemet skal være enkelt å etterleve for den enkelte skattebetaler. Fremskrittspartiet ønsker gradvis å fjerne formueskatt, eiendomsskatt og arveavgift. Fremskrittspartiet vil at kommunene på lang sikt skal gis en fri beskatningsrett for å finansiere de få oppgavene kommunene har tilbake etter at de grunnleggende velferdstjenestene er gjort til et statlig ansvar. Fremskrittspartiet mener at særavgifter bør begrenses og ha en særskilt begrunnelse. Det er nødvendig å tilpasse avgiftsnivået til et gjennomsnitt i Europa, fordi avgiftene ellers kan virke konkurransevridende og inflasjonsdrivende.

Vurderinger og konsekvenser

Innenfor rammene av dagens EU bestemmer medlemslandene i hovedsak selv over egen skattepolitikk. På de områder der det har vært en samordning, har dette å gjøre med muligheten for å gjennomføre det frie marked. Det foreligger planer og målsettinger om en tettere integrasjon også på området knyttet til den direkte beskatningen, men det er foreløpig ikke aktuelt. Norge har gjennom EØS-avtalen forpliktet seg til å følge EUs regelverk om

statsstøtte, noe som innebærer at det i utgangspunktet ikke er tillatt med selektiv støtte til utvalgte næringer og bedrifter.

Siden skatte- og avgiftspolitikken i stor grad er overlatt til den enkelte medlemsstat, er ikke denne noe avgjørende argument for eller mot medlemskap.

19. EU og sosialpolitikk

EUs ansvar

Den europeiske unions sosialpolitiske engasjement har tradisjonelt vært særlig rettet mot arbeidslivet. Tiltak for å bekjempe arbeidsløshet står øverst på EUs sosialpolitiske dagsorden. Høyt oppe står også en rekke tiltak for å fremme likestilling mellom kjønnene og for å bekjempe rasisme. I tillegg omfatter sosialpolitikken helse og forbrukerbeskyttelse. For at fri bevegelse av arbeidskraft skal være mest mulig effektivt innenfor det frie marked må en kunne ta med seg trygderettigheter når man flytter fra et land til et annet. For å heve det generelle nivået på levestandarden i Europa har EU innført en rekke minstestandarder for sosial velferd og beskyttelse for arbeidstakere. Dette er også viktig for at land med lav sosial beskyttelse av arbeidstakere ikke skal utkonkurrere land der den sosiale beskyttelsen er bedre. En minstestandard innebærer at land som ønsker det kan ha strengere lover eller bedre betingelser for arbeiderne enn det EU har satt som minstestandard, men ingen land kan gå under disse.

Den sosiale protokoll regner opp en rekke sosialpolitiske satsingsområder som omfatter blant annet minstestandarder for helse og sikkerhet på arbeidsplassen, arbeidsvilkår forøvrig og retten til informasjon og konsultasjon for arbeidstagerne.

Det er fortsatt store forskjeller mellom medlemslandene i forhold til hvordan de organiserer sine velferdssystemer. EUs toppmøte vedtok i desember 2000 en europeisk sosial agenda som setter konkrete prioriteringer for fem år fremover. Gjennom et sett indikatorer kan man måle og sammenligne landenes resultater. Dette gjør det mulig for landene å se hvilke løsninger som gir best resultater og gir samtidig en pekepinn på om landene oppnår målsettingene. Prosessen er en del av Lisboa-strategien som har som mål å gjøre Europa så konkurransedyktig, bærekraftig og sosialt rettferdig som mulig. Dette er et kontroversielt område i EU, der særlig Storbritannia har vært kritisk. Dog, velferdspolitikken i EU er fremdeles, i hovedsak, et nasjonalt ansvar.

Norge og EUs sysselsettings- og sosialpolitikk

Innenfor EØS-rammen finnes lovgiving på blant annet følgende områder: Helse og sikkerhet på arbeidsplassen, arbeidsrett, informasjon og konsultasjon i arbeidslivet, forbrukerbeskyttelse, likestilling, tiltak innen yrkesopplæring og tiltak med sikte på utjevning mellom grupper og regioner. Regelverket har form av minimumskrav, det vil si at Norge står fritt til å innføre strengere krav hvis det er ønskelig. Som EØS-land er Norge invitert til å delta i EUs handlingsprogram for å fremme samarbeid mellom medlemsstatene til bekjempelse av sosial utstøtning

Norge deltar i EUs rammeprogram for bekjempelse av fattigdom og den norske regjeringen har også lagt frem forslag til Stortinget om å delta i EUs antidiskrimineringsprogram.

EUs politikk og mål for fremtiden?

Det Europeiske fellesskaps politikk dreide seg i starten først og fremst om økonomiske spørsmål. Fra 1970 tallet av har det også vært et mål å utvikle større grad av likhet også på det sosialpolitiske felt. Eksempler er her trygghet for pensjoner, utdanningsmuligheter, arbeidstakers rettigheter, likestilling og forslag om felles minstestandarder på det

sosialpolitiske området. Felles lovgivning eller rigid harmonisering har aldri vært noe aktuelt alternativ her.

Det er ikke et mål i seg selv å fullstendig samordne de sosiale reglene i medlemsstatene. EU ser sin sosialpolitiske rolle mer som en formidler av målsettinger og en aktør som kan søke å skape felles holdninger på det sosiale området. Det får så være opp til hver enkelt medlemsstat å bestemme nivået på de sosiale tjenester utover de enkelte minstestandarder. Det Europeiske Sosialfondet (ESF) er det viktigste instrumentet i europeisk sosialpolitikk. Dette er et fond som skal finansiere prosjekter i medlemslandene. Det viktigste formålet er å bekjempe langtidsløshet og ungdomsløshet.

Siste utviklingstrinn er Den Europeiske Sosialpolitiske agenda, som videreføres i Lisboa-traktaten. Denne bygger på et utgangspunkt om en allerede eksisterende felles Europeisk sosialpolitikk. Det er ikke nødvendig med en samordning, det vil kun være et mål om videreutvikling og sammenlikningsgrunnlag og hovedkonkurrent er USA. Dokumentet er del av en strategi for å gjøre Europa til verdens mest konkurransedyktige og kunnskapsbaserte økonomi.

Norsk politikk

De skandinaviske land har godt utbygde sosiale systemer som dessverre også er tungt byråkratiske og derfor meget kostnadskrevenne. Klare sosiale minstestandarder på europeisk nivå vil sannsynligvis ikke få store konsekvenser for Norge med vårt sosiale system. Et mulig problem kan være rettsikkerhet for den enkelte med dagens ansvarsordninger i Norge med hensyn til sosiale tjenester. Det fremtidige målet for Norge sosialpolitisk er å søke å opprettholde et høyt velferdsnivå. Dette kommer ikke i konflikt med hva man har tenkt seg på europeisk nivå. Det vil være opp til den enkelte stat å fastsette nivået på sosialområdet bare man ikke kommer i konflikt med de vedtatte minstestandarder.

Fremskrittspartiets politikk

Fremskrittspartiet mener at det enkelte menneske har et hovedansvar for å sørge for seg og sine nærmeste. Samfunnet må sørge for et sikkerhetsnett for de som ikke kan greie seg selv. Fremskrittspartiet vil ha klare ansvarsforhold og presise lovbestemmelser på området for å styrke den enkeltes rettsikkerhet på bekostning av byråkratiets makt. Denne grunnholdningen kommer ikke i konflikt med felles europeiske minstestandarder på sosialområdet.

Vurderinger og konsekvenser

Utvikling av enkelte sosialpolitiske standarder på europeisk nivå vil mest sannsynlig ikke få praktiske konsekvenser for Norge. Formålet med disse er å få alle medlemslandene opp på en vesteuropeisk standard. Utover disse minstestandardene vil det være opp til hvert enkelt land hvordan en nærmere vil utforme sin sosialpolitikk. Felles europeiske regler for arbeidsliv og en felles forståelse i arbeidsmarkedspolitikken må kunne sees på som en fordel skal det kunne være et effektivt virkende felles arbeidsmarked der det også vil være praktisk for norske arbeidstakere å kunne finne seg arbeid i det felles markedet.

Et spesielt problem i denne sammenheng er trygde- og pensjonssystemer og det enkelte lands samordnings- eller avkortningsregler. Skal det felles arbeidsmarked fungere etter intensjonen,

bør det nok være visse rettssikkerhetsgarantier på dette området slik at den enkelte arbeidstaker ikke taper pensjonsrettigheter ved å gjøre bruk av det frie arbeidsmarked.

Det er forskjeller mellom de europeiske landenes velferdssystemer, og felles oppfatning innad i EU er at dette er greit. Dersom man skulle prøve på felles regulering på dette området, vil mulighetene for en konflikt være ganske store. Da er det en langt mer fornuftig linje som er valgt med felles mål, men der iverksetting er opp til nasjonalstaten. Det ville vært meget betenkelig dersom nasjonalstaten skulle fratras sin styringsrett på dette området ettersom landene sliter med forskjellige sosialpolitiske problemer.

20. EU og utdanning

EUs ansvar

EUs overordnede mål er å bli den mest konkurransedyktige og dynamisk vitenbaserte økonomien i verden, en økonomi som skal skape en holdbar vekst med flere og bedre jobber, samt sosial tilhørighet. EU har videre som mål at alle europeiske borgere skal få muligheten til å delta i det nye vitenbaserte samfunnet.

Utdanningspolitikk er hovedsaklig et nasjonalt ansvar, men EU støtter tiltak som for eksempel utveksling for lærere og studenter, videreutdanning og gjensidig godkjenning av vitnemål.

Hovedmålsetting for EUs utdanningspolitikk er å fremme samarbeid over landegrensene ved å blant annet styrke kontakten mellom læresteder, øke studenters og læreres mobilitet, godta andre lands eksamensbevis, bedre undervisningen av andre språk.

Utdanning er et av de viktigste satsningsområdene for alle europeiske land, men strukturen på utdanningssystemene varierer i stor grad fra land til land. For å fremme viktige fastsatte mål som å skape et europeisk samarbeid mellom skoler og utdanningsinstitusjoner, samt utvikle en europeisk dimensjon på utdanningsområdet, finnes det en rekke felleskapstiltak.

Disse er:

- Utvekslingsprogrammer og muligheter for utenlandsstudier
- Nyskapende utdanningsprosjekter
- Nettverk av eksperter fra utdanningsinstitusjoner
- En plattform for dialog og samarbeid med henblikk på å forta sammenlikninger og utføre benchmarking.

EU har et godt utbygd system av utvekslingsprogrammer i undervisningssektoren som mer enn 100 000 EU-borgere gjør bruk av hvert år. Disse programmene er ikke bare forbeholdt de helt unge, men det er viktige mål å legge til rette for livslang læring og å bygge opp et europeisk kunnskapssamfunn uavhengig av aldersgrupper.

"Livslang læring" ("Lifelong Learning") er rammeprogrammet for utdanning, og videreutdanning i perioden 2007-13. Programmet erstatter Sokrates-programmet, som utløp i 2006. Programmet dekker fire satsingsområder:

- Skoleungdom: Comenius
- Høyere utdanning: Erasmus
- Yrkesutdanning: Leonardo da Vinci
- Voksenopplæring: Grundtvig

Tittelen "livslang læring" gjenspeiler EUs ønske om fokus på ideen om at man aldri er ferdig utlært, og at man må være fleksibel for å takle nye utfordringer på arbeidsmarkedet. Livslang læring er med andre ord mottoet til EU for å ruste Europa for framtidens arbeidsmarkedsutfordringer i tillegg til at programmet skal bidra til å bygge et europeisk kunnskapssamfunn. Programmet er dermed en del av "Growth and Jobs"-strategien (etterfølger av Lisboa-strategien) som skal sikre vekst og sysselsetting i Europa, som igjen skal bidra til et konkurransedyktig Europa.

Norges deltakelse i EUs utdanningsprogrammer

Norge tar del i utdanningsprogrammene gjennom EØS-avtalen. Det betyr i praksis at lærere, elever, studenter, yrkesutdannede kan delta på programmene og søke om midler til å støtte prosjekter. Forutsetningen er at kravene oppfylles, som blant annet samarbeid på tvers av landegrensene i Europa. Men siden Norge ikke er medlem i EU, har norske studenter den ulempen at de må betale mer for studieplasser i utlandet enn EU-borgere.

Det er ikke et ønske på EU-nivå å tvinge de europeiske utdanningssystemer til ensretting. Men det er en erkjennelse av at man står overfor fellesutfordringer. Her kan nevnes vekst og forandring hva gjelder høyere utdanning og kandidaters jobbmuligheter etter endt utdanning.

Norsk Politikk

Den norske skole er sterkt preget av Gudmund Hernes' reform 94 for den videregående skole og reform 97 for grunnskolen. Dette var en videreføring av enhetsskolen. Prinsippet om lik rett til utdanning ligger til grunn for det norske skolesystemet. I Norge går under 2 % av elevene i private skoler, mens de resterende benytter seg av det offentlige tilbudet. Alle barn har en plikt til å gå ti år på skolen. I tillegg har alle rett til tre års videregående utdanning. Ulike undersøkelser som har blitt offentliggjort de siste årene, viser at norske elever presterer middelmådig sammenlignet med elever i andre land når det gjelder basisferdigheter som lesing, skriving, matematikk og naturfag. I tillegg avslører flere PISA- undersøkelser at det er store disiplinproblemer i norske klasserom, noe som er svært ødeleggende for elevenes læringsprosess. Den norske grunnskolen er styrt av et regelverk som er forholdsvis detaljorientert gjennom opplæringsloven og Læreplan -97.

Når det gjelder høyere utdanning er kapasiteten svært bra, og det er mulig for de fleste å komme inn på en utdanningsretning, enten gjennom generell studiekompetanse eller på bakgrunn av alder og yrkeserfaring. Kvaliteten på norsk høyere utdanning er svært variert fra lærested til lærested, blant annet fordi vi har en desentralisert høyere utdanningsstruktur.

FrPs politikk

- FrP ønsker å erstatte enhetsskolen med en kunnskapsskole, der kunnskapen skal stå i sentrum. Skolen skal ikke lenger fremstå som en oppbevaringsplass for en del elever.
- FrP vil ha en individ-orientert skole hvor hver enkelt elev fullt ut kan nytte sine evner og anlegg og hvor disiplin og orden gjør dette mulig.
- FrP vil slippe lærerne til i utformingen av pedagogikk og pensum.
- FrP vil ha en 12-årig skole hvor skolene er selvstendige enheter og får utvidet ansvar, med driftstyre hvor foreldrene deltar
- FrP vil at pengene skal følge elevene, slik at de blir en inntektskilde
- FrP vil ha en kvalitetssikring av skolens innhold og herunder også en evaluering av lærerne
- FrP vil øke bevilgningene til bøker og utstyr for å sikre en tilfredsstillende undervisning, samt bidra til at skolebygningene opprustes for å sikre inn klimaet.

Vurderinger og konsekvenser

EU har ingen intensjon om å tvinge de europeiske utdanningssystemer til ensretting, men ønsker å koordinere landenes måter å håndtere felles utfordringer på. Eksempler på dette er veksten i høyere utdanning, kandidaters jobbmuligheter etter endt utdanning og fremveksten

av private og tverrnasjonale utdanninger. Som en konsekvens av dette arbeider EU og 17 andre land, deriblant Norge, for å fremme sammenlignbare kvalifikasjoner innenfor høyere utdanning. EU-medlemskap har ikke den store betydning for norsk utdanning. Norge kan utvilsomt ha stor nytte av å følge med på det som skjer på utdanningsfronten i europeisk sammenheng, og der hente inspirasjon til reell fornyelse og forbedring. I og med at EU ikke skal ha en felles utdanningspolitikk, er det ikke en forutsetning at Norge blir medlem av EU for å delta i dagens europeiske utdanningspolitiske samarbeid.

21. EØS

Kort om EØS- og Schengen-avtalen

Avtalens formål er formulert i artikkel 1 hvor det heter at den skal ”fremme en vedvarende og balansert styrking av handel og økonomiske forbindelser mellom avtalepartene med like konkurransevilkår og overholdelse av de samme regler”. Det fremgår videre at samarbeidet gjelder innenfor de fire friheter, og da mer konkret fri bevegelse av de to innsatsfaktorer: personer og kapital, og av de to produktfaktorer: varer og tjenester. For å sikre et enhetlig regelverk i hele EØS-området er EF-traktatens grunnbestemmelser for disse fire friheter og konkurransereglene fastlagt i EØS-avtalens hoveddel.

EØS-avtalen omfatter både EUs 27 medlemsland og tre av EFTA-landene (Norge, Island og Liechtenstein). Avtalen kom i stand etter forhandlinger mellom EF og de sju daværende EFTA-landene Sveits, Østerrike, Sverige, Finland, Norge, Island og Liechtenstein. Avtalen ble undertegnet i mai 1992 og trådte i kraft 1. januar 1994. I en folkeavstemning sa sveitserne nei til EØS-medlemskap, og tre andre EFTA-land (Østerrike, Sverige og Finland) ble EU-medlemmer 1. januar 1995. EØS-avtalen ble likevel opprettholdt.

EØS-avtalen utvider det indre marked til Norge, Island og Liechtenstein. I praksis betyr det at varer, personer, tjenester og kapital kan sirkulere fritt i hele EØS-området. For å sikre bedrifter like vilkår, omfatter EØS-avtalen også felles konkurranse- og statsstøtteregler. Avtalen inkluderer dessuten samarbeid på en rekke andre områder som forskning og teknologisk utvikling, IKT, utdanning, selskapsrett, forbrukerrettigheter, entreprenørskap og sivil beredskap. Gjennom EØS-avtalen kan Norge, Island og Liechtenstein delta i en rekke av EUs programmer og bidrar til finansieringen av disse.

Avtalen omhandler ikke fiskeri og landbruk, utenriks og sikkerhetspolitikk, justissamarbeid, handelspolitikk og pengeunionen.

EØS-avtalen beskrives ofte som en dynamisk avtale. Med det menes det at nye EU-lover fortløpende tas inn i avtalen og gjøres gjeldende i Norge, Island og Liechtenstein på lik linje med EUs medlemsland. Det er EØS-komiteen som tar de formelle beslutningene om å innlemme nytt regelverk i avtalen. Her representerer Kommissjonen EU, og avgjørelsene blir tatt ved enstemmighet mellom EU og EFTA-landene. Når en slik avgjørelse er tatt, blir lovene deretter gjennomført i den nasjonale lovgivningen. I mai 2004 ble de ti nye EU-landene inkludert i EØS-samarbeidet etter en reforhandling av avtalen. I 2007 ble også Romania og Bulgaria inkludert i EØS-samarbeidet. EFTAs overvåkningsorgan (ESA) har som oppgave å overvåke at EØS-avtalen fungerer etter hensikten og at EFTA/EØS-landene oppfyller sine forpliktelser. Landene er pålagt å informere ESA om hvordan EØS-reglene gjennomføres i det nasjonale lovverket. Hvis dette ikke skjer på en korrekt måte vil ESA ta affære, og saken kan ende opp i EFTA-domstolen.

Hva omfatter EØS-avtalen?

- fri handel med varer og fri bevegelse for kapital, tjenester og personer
- felles konkurranseregler (konkurranseregulerende samarbeid, statsstøtte, offentlige monopoler), harmonisering av selskapsretten
- adgang til markedene for offentlige anskaffelser i de andre EØS-landene

- et nært samarbeid om transportpolitikken
- sikring av sosiale rettigheter ved opphold i andre EØS-land
- felles veterinært regelverk
- felles godkjenningsordning for legemidler
- samarbeid om miljøvern, mattrygghet, folkehelse, utdanning, forskning, forbrukerspørsmål og sosiale spørsmål
- gjensidig godkjenning av utdanning og kvalifikasjoner
- konsultasjonsordninger slik at EFTA-landene blir konsultert om fremtidig EU-regelverk som kan bli EØS-regelverk.
- felles beslutningsprosess hvor nye EØS-regler vedtas ved enstemmighet
- egne EFTA-institusjoner (overvåkningsorgan og domstol) for overvåkning av EØS-regelverket
- en låne- og tilskuddsordning for støtte til økonomisk utjevning i EU
- felles produktstandarder og dokumentasjons-, godkjennings- og kontrollordninger
- Hva omfatter EØS-avtalen *ikke*?
- Deltakelse i EUs felles institusjoner som Det europeiske råd (EUs toppmøte), Rådet, Europakommisjonen, Europaparlamentet og EF-domstolen. Det medfører at EFTA-landene ikke er med i de EU-organer der vedtak om fremtidige EU-regelverk treffes.
- EUs felles handelspolitikk overfor ikke-medlemsland samt et utvidet samarbeid om bistandspolitikken
- EUs felles landbrukspolitik
- EUs felles fiskeripolitikk (fortsett toll på slike produkter)
- det regionalpolitiske samarbeidet
- nærmere samordning av økonomisk og monetær politikk
- det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet
- EUs Habitat-direktiv

Ensartet utvikling i regelverk og domspraksis

Det er en forutsetning at de endringer som skjer i regelverket i EU, innenfor de områder som EØS-avtalen omfatter, også blir en del av denne avtalen. Derfor bestemmer avtalen at ny EU-lovgivning som er relevant for EØS så raskt som mulig tas opp i avtalen.

Dette gjelder ikke bare nye rettsregler, men også rettspraksis. Artikkel 6 i avtalen slår fast at ved gjennomføring og anvendelse av bestemmelser i avtalen, skal disse, når det materielle innholdet er identisk, tolkes i samsvar med rettsavgjørelser ved EF-domstolen. Artikkelen tar forbehold for de rettsavgjørelser som kommer etter at avtalen ble inngått. I kommentar til denne bestemmelsen fremgår det imidlertid at det reelt sett ”er liten grunn til å gjøre særlig forskjell på rettspraksis før og etter undertegning”. Dette fordi både EFTAs overvåkningsorgan og EFTA-domstolen er pålagt å ta behørig hensyn til de prinsipper som EF-domstolen fastlegger også i senere avgjørelser.

Dette er uttrykk for behovet for ensartede rettsregler og ensartet rettanvendelse innenfor hele EØS-området. Kommisjonen og EF-domstolen har ansvaret for å påse at EU-landene overholder sine EØS-forpliktelser, mens EFTA-landene er satt under tilsvarende kontroll av EFTAs overvåkingsorgan ESA og av EFTA-domstolen.

Schengen-avtalen

Norge er assosiert medlem av Schengensamarbeidet, som trådte i kraft i mars 1995. Storbritannia og Irland har valgt å stå utenfor den delen av samarbeidet som omfatter opphevelse av grensekontroll. Noen av de nyeste medlemslandene deltar ikke fullt ut i samarbeidet ennå. Norge og Island sluttet seg til Schengen-samarbeidet i mars 2001.

Kjernen i Schengen-samarbeidet er å fjerne kontrollen ved de indre grensene – mellom Schengen-land – og styrke kontrollen av de ytre grensene. Folk trenger ikke lenger å vise passet ved de indre grensene, men må likevel ha med seg gyldige identifikasjonspapirer for å kunne legitimere seg. Ved passering av den ytre grensen skal de nasjonale myndighetene foreta en identitetskontroll av alle som passerer. Det skal foretas en grundigere kontroll av tredjelandborgere, det vil si personer som ikke er statsborgere i Schengen-land. Personer som tilfredsstillere innreisevilkårene og som har fått innvilget et Schengen-visum, har rett til å oppholde seg innenfor Schengen-området i inntil tre måneder.

I motsetning til hva som gjelder for den nordiske passunionen, gjelder avskaffelsen av passkontrollen også for innbyggere av tredjeland. Dette betyr for eksempel at en amerikansk statsborger som kommer til EU via Island vil bli passkontrollert på Keflavik. Deretter kan vedkommende reise fritt i hele Schengen-området.

Schengen er mer enn bare passkontroll. Landene samarbeider i visumsaker og i kampen mot internasjonal kriminalitet. Dessuten samarbeider utlendingsmyndighetene på enkelte områder. I tillegg samarbeider EUs medlemsland om asyl- og innvandringspolitikken.

FrPs politikk på området

I partiprogrammet trekkes frihandel, nedbygging av handelsbarrierer og likebehandling av andre land frem som prinsipper for Fremskrittspartiets utenrikspolitikk. I forhold til EØS-avtalen er dette delvis støttende og delvis motstridende prinsipper. EØS-avtalens uttalte hensikt er en utvidelse av et indre marked. Et indre marked støtter opp under frihandel, nedbygging av handelsbarrierer og likebehandling av andre land *for de land som er innenfor det indre marked*. I samkvem med de land som står utenfor det indre marked gjør vår deltagelse i EØS samarbeidet potensielt vanskeligere. Det operative spørsmål i forhold til Fremskrittspartiets tre prinsipper blir i hvilken grad de positive effekter ved EØS-samarbeidet oppveier og eventuelt går ut over de negative effekter.

Vurderinger og konsekvenser

I en vurdering av hvordan EØS-samarbeidet passer inn i Fremskrittspartiets politikk, blir et av spørsmålene: Er vår deltagelse i EØS-samarbeidet en naturlig videreføring av våre prinsipper om frihandel, nedbygging av handelsbarrierer og likebehandling av andre land?

En rimelig tolkning av hvordan EØS har fungert hittil er at det har fungert godt for norsk næringsliv og norske forbrukere. Samtidig er det i liten grad forsket på eller vurdert om norsk deltagelse i EØS har virket hindrende i forhold til tredjeparts land. Slike effekter er svært vanskelig å isolere. Det er også slik at vår deltagelse i EØS faktisk kan ha bidratt til at vårt forhold til tredjeparts land har blitt bedre enn ellers.

22. "Sveitsisk løsning"

I den norske EU-debatten er det tre forslag til løsning som kan diskuteres, bortsett fra "ingen avtale". Alternativene er medlemskap, EØS eller "sveitsisk løsning".

Det meste av opplysningene er hentet fra Norsk Utenrikspolitisk institutt, NUPI, heftene "Norge og EU" og "Sveitsisk løsning" utgitt i 2003.

Norge og Sveits

Begge landene er små og meget rike land med markert nasjonalfølelse. I begge land er det et utbredt ønske om å bevare dagens nasjonale folkestyre og det er en uvilje mot at andre folk skal gripe inn i landets styre og stell. Sveits er et viktig transittland i hjertet av Europa. Norge er et utkantland på Europas nordvestre kyststripe. I Sveits finner man ofte et ønske om å holde en avstand til utenrikspolitiske spørsmål som ikke direkte berører sveitsiske interesser. I Norge er store deler av befolkningen opptatt av et bredt spekter av utenrikspolitiske spørsmål.

De bilaterale avtalene som Sveits har inngått med EU per i dag, berører ikke utenrikspolitikken. Det er vanskelig å sammenligne det nøytrale Sveits med det NATO-allierte Norge.

EFTA og EØS-avtalen

Sveits ble medlem av EFTA i 1960, et medlemskap som passet landet godt. Forholdet til EU ble regulert med frihandelsavtalen i 1972. Gjennom dette avtaleverket ble handelshindringene mellom Sveits og EU stort sett ryddet av veien.

EU-saken kom sent på den politiske agendaen i Sveits. Den første rapporten forelå i 1988. På det tidspunktet var EUs indre marked, med felles regelverk, i ferd med å gjennomføres. Sveitserne innså da at de også måtte gjøre noe i forhold til EU. Rapporten i 1988 avviste medlemskap som løsning. Sveits ønsket allerede da en særavtale, men EU krevde at landet skulle forhandle om en felles EFTA-avtale, EU ønsket en standardisert avtale med alle EFTA-landene.

Det var flere grunner til at EU-landene gjerne ville ha Sveits inn i en EFTA-gruppe. Sveits var kjent for å ha drevne forhandlere som en rekke ganger hadde fått til gunstige særordninger for Sveits. Avtalene var ofte så gunstige for Sveits at sveitserne fikk ord på seg for å være "rosinplukkere". De plukket bare ut rosine av kaka og lot resten være. De ønsker å bruke de delene av EU-samarbeidet som de liker og forkaste resten. Dette ville EU-landene sette en stopper for og vedtok prinsippet om at alle avtaler med europeiske tredjeland måtte være balanserte.

Sveits gikk inn i forhandlingene om en EØS-avtale sammen med de andre EFTA-landene. De fikk snart ord på seg for å være vanskelige. De hadde særlig vanskelig med å forplikte seg til å godta fremtidige EU-lover uten samtidig å være med på å forme og vedta slike lover.

EØS-avtalen ble avvist i en folkeavstemming i Sveits i 1992. Etter dette ble det forhandlinger om annen tilknytning.

Avtalene

Forhandlingene viste tidlig at det var uenighet om hva slags avtale man skulle nå frem til. Sveitserne ønsket her en rekke avtaler på ulike områder som de så kunne legge ut til folket i flere folkeavstemninger. I det lå i seg selv et forhandlingspress på EU fordi det var lite sannsynlig at det ville bli ja-flertall for avtaler som ikke tok hensyn til sveitsisk opinion. I denne sammenheng var det viktig at nei-siden fra EØS-debatten hadde lovet at de skulle kreve folkeavstemninger dersom regjeringen gikk for langt i å gi innrømmelser til EU.

EUs forhandlere var ikke interessert i å gå i forhandlinger med Sveits dersom de kunne risikere at store deler av det avtaleverket man ble enige om ble forkastet i folkeavstemninger. De var også på vakt mot at sveitserne kun skulle plukke ut de deler av EU-samarbeidet som var gunstige for Sveits.

EU-forhandlerne krevde at alle avtalene som ble fremforhandlet skulle behandles som en enhet.

"Sveitsisk løsning" består foreløpig av én pakke tosidige sektoravtaler som regulerer forholdet mellom Sveits og EU. Sveitserne selv mener at avtalene dekker omlag 80 prosent av substansen i EØS, men da uten at Sveits har måttet godta de innslag av overnasjonalitet som ligger i EØS-avtalen og de institusjoner som ble etablert i tilknytning til EØS.

Første bilaterale avtalepakke (B-1)

I 1998 ble partene enige om sju sektoravtaler. Det var også enighet om at de skulle inngå i en samlet pakke. Den omtales gjerne som den første bilaterale avtalepakke (B-1). Sveits har gitt en rekke innrømmelser for at det skulle bli enighet. Det gjaldt særlig på feltet fri bevegelse for personer. Her ble man enige om en tekst der den inngåtte avtale skal kunne prøves etter en periode, og da muligens ved ny folkeavstemning. Man ble enige om tilsvarende tidsavhengige ordninger for transitt-transporten.

B-1: Avtalen trådte i kraft 1. juni 2002. Sveits og EU har inngått bilaterale avtaler for sju sektorer:

Forskningsavtalen

Avtalen åpner for at sveitsiske forskningsinstitusjoner, universiteter og selskaper kan delta på lik linje i EUs forskningsprosesser. For å oppnå dette måtte imidlertid sveitserne gå med på å åpne sine nasjonale forskningsprogrammer for deltakelse fra EU. Noen tilsvarende ordning som åpne nasjonale forskningsprogrammer for andre finnes ikke i EØS-avtalen. Den sveitsiske avtalen åpner ikke for deltakelse i det andre programarbeidet i EU slik EØS-avtalen gjør.

Avtalen om offentlige innkjøp

Avtalen gir sveitsiske selskaper lik adgang til EUs marked for offentlige oppdrag på felt som er knyttet til vann-, transport- og energisektoren. Sveits må med dette overholde WTO-regelverket med anbud og inngåelse av kontrakter for varer, tjenester og anleggsprosjekter. EU-foretak får samme rettigheter til å gi anbud i Sveits, inklusive kommunale oppdrag.

Avtalen om tekniske handelshindringer

Avtalen medfører gjensidig godkjenning av tester, sertifikater og like kvalitetsstandarder for et stort flertall av industriprodukter. Det legges opp til å bygge ned handelshindringer på

viktige felt som farmasøytisk industri, maskinbygging og telekommunikasjoner. Det trengs ikke lenger noen dobbeltprøving av sveitsiske produkter som skal eksporteres til EU.

Avtalen om handel med bearbeidede jordbruksprodukter

Avtalen åpner for økt gjensidig handel gjennom redusert toll og fjerning av tekniske handelshindre, men innebærer ikke generell fri adgang. Avtalen åpner EU-markedet for noen av de mest konkurransedyktige sveitsiske produktene som f. eks. ost, frukt og grønnsaker. Avtalen mellom Sveits og EU har en målsetning om full frihandel, men det betyr ikke at en har oppgitt å beskytte sveitsisk landbruk.

Avtalen om lufttrafikk

Gjennom denne avtalen får Sveits adgang til det liberaliserte europeiske luftfartsmarkedet. Sveits har akseptert å overta EUs regelverk på området. Det innebærer at sveitsiske selskaper etter en periode får nye trafikkrettigheter, og vil ikke lenger trenge godkjenning for sine tariffene og flyruter i EU.

Avtalen om landveistransport

EU-landene ønsket denne avtalen for å sikre sine transittbehov gjennom Sveits. Avtalen innebærer at Sveits gradvis skal åpne sine veier og sitt jernbanenett for både person- og godstransport.

Avtalen om fri bevegelse av personer

Avtalen åpner for at borgere i EU-land og Sveits skal kunne slå seg ned i hverandres områder og nyte de samme rettigheter etter en overgangsperiode. Avtalen omfatter alle typer arbeidere både i Sveits og EU - både selvstendige næringsdrivende og personer uten fast arbeid, men disse må ha tilstrekkelig økonomiske midler. Sveitsiske statsborgere vil kunne benytte seg av denne rettigheten to år etter avtalens ikrafttredelse. Etter fem år skal det innføres rett til fri bevegelse.

Ingen av disse avtalene, med unntak for avtalen om lufttrafikk, innebærer overføring av suverenitet til et overnasjonalt organ. Samtlige avtaler overvåkes av felleskomiteer. Sveits og EU er hver for seg ansvarlig for at avtalen blir korrekt anvendt på sine respektive territorier.

Avtalene inneholder ingen bestemmelser om at Sveits skal overta relevant EU-lovgivning, slik det er fastlagt i EØS-avtalen. Sveits har, på såkalt frivillig grunnlag, påtatt seg å tilpasse relevant lovgivning, som kan ha virkning på forhold utenfor landets grenser, med EUs lovgivning. Dette er viktig ettersom EU i forhandlinger med tredjeland ikke aksepterer at det inngås avtaler med bestemmelser som på en eller annen måte avviker fra EUs avtale- og regelverk.

Den andre bilaterale avtalepakke (B-2)

Det var viktig for sveitserne å få avsluttet forhandlingene forut for øst-utvidelsen. Derfor ble en rekke kompliserte spørsmål rett og slett lagt til side av EU, såkalte "leftovers", med tanke på at man skulle komme tilbake til dem i en neste runde. På denne måten kunne man dessuten øke sjansen for at avtalepakken ble vedtatt i den folkeavstemning som var nødvendig i Sveits. Det dreier seg om vanskelige spørsmål som går på deltakelse i nye EU-programmer, handel med bearbeidede landbruksprodukter og handel med tjenester. Dette er tema som kom opp i den forhandlingsrunden som startet våren 2002. Resultatet av disse forhandlingene skal etter planen resultere i en andre bilaterale pakke (B-2).

Den andre bilaterale avtalepakke (B-2) omfatter:

Deltakelse i nye EU-programmer

Det utvikles stadig nye programmer og Sveits ønsker å delta i flere av dem. Det gjelder det europeiske ungdomssamarbeidet, mediasamarbeidet og samarbeidet om miljøspørsmål.

Handel med bearbeidede jordbruksprodukter og handel med tjenester

Sveits ønsker bedre tilgang til EU for sine bearbeidede jordbruksprodukter og mer liberalisering når det gjelder handel med tjenester. Dette siste er særlig viktig for sveitsisk finans- og forsikringsvesen. EU har motkrav.

Tilknytning til Schengen-samarbeidet og Dublin-konvensjonen

Sveits ønsker en tilknytning til Schengen-samarbeidet og Dublin-konvensjonen og viser til den ordningen Norge og Island har.

Høsten 2002 oppsto de første problemer i forhandlingene. De gjaldt de delene av samarbeidet om indre sikkerhet og som berører rettsbistand, det vil si den støtten myndighetene i et EU-land er forpliktet til å gi myndigheter i andre EU-land.

I det nye forhandlingsmandatet som Europakommisjonen fikk i mars 2003, tar man høyde for tilpasning til utvidelsen med nye medlemsland fra 1. mai 2004. Det bilaterale avtaleverket Sveits har med EU, åpner for at sveitserne kan gis fortrinnsrett på arbeidsmarkedet til 2014. Deretter kan Sveits innføre et kvotesystem for arbeidskraft fra EU-land frem til 2007. Det kan til nød forlenges til 2014. Årskvotene for arbeidskraft ligger i dag på 15 000 for varig opphold og 150 000 for kortere arbeidsopphold. I forbindelse med østutvidelsen krever forhandlingsmandatet at kvotene skal øke med 20 prosent.

Den bastante forhandlingslinjen fra EUs side har ført til at krefter i Sveits mener landet bør nøye seg med den første bilaterale avtalepakken. Det gjelder ikke minst grupper i finansverdenen som frykter at et for nært samarbeid med EU skal føre til at loven om bankkundefremmeligheter blir utvannet og at sveitsiske skatteregler blir mindre liberale.

Mens næringslivet i de fleste europeiske land har vært pådrivere for EU-medlemskap, har bildet i Sveits vært motsatt. Sveitsisk NHO er fornøyd med den første pakken og mener de kan klare seg uten pakke nummer to. Sveitsisk næringsliv er gjennomgående mer positiv til "sveitsisk løsning" enn EØS-avtalen.

"Sveitsisk løsning" og EØS

Hovedforskjellen ligger ikke i selve innholdet, men i måten tilpasningen til EUs relevante rettsregler skjer på. EØS-avtalen er en assosieringsavtale som gir EU den ledende rolle. Avtalen har bestemmelser om automatisk tilpasning til EUs rettsregler. Det betyr at når EU-landene foretar en endring i rettsreglene blir de automatisk gjort gjeldende for alle medlemsland og de land som har EØS-avtale.

Den sveitsiske avtalen inneholder ingen forpliktelse til å tilpasse relevant lovgivning i Sveits til EUs lovgivning. Sveits kan derfor i prinsippet la være å overta en relevant EU-lov innenfor et av de sju avtaleområdene

Man må derfor kunne si at hovedforskjellen mellom EØS og den sveitsiske avtalen er at Sveits gjennomfører EU-regelverket på frivillig basis og på en uformell måte, mens EØS-landene er mer bundet av EU-lovgivningen, deltar i noen fellesskapsinstitusjoner (men ikke Rådet der beslutningene tas), bidrar økonomisk og er underlagt overvåking (ESA) og sanksjoner ved brudd på forpliktelsene.

En "sveitsisk løsning" for Norge?

Det er ikke avklart om Norge vil kunne få en tilsvarende avtale. Men historien viser at EU har en evne til å finne pragmatiske samarbeidsløsninger. Fra EUs side er det også antydning at denne løsningen kan være en modell for land som Ukraina og Israel. Det kan derfor være en mulighet for at Norge også kan få til en slik løsning dersom norske myndigheter skulle ønske en "svakere" tilknytning enn dagens EØS-avtale. Selv om det nok er en teoretisk mulighet for en "sveitsisk løsning", regnes dette som urealistisk av de fleste.

23. Lisboa-traktaten

I denne sammenheng må vi ta for oss Lisboa-traktatens innhold. Den skulle etter planen trådt i kraft 1. januar 2009. Dette har ikke skjedd, i og med at Irland sa nei til Lisboa-traktaten i folkeavstemningen i 2008. Traktaten må nemlig godkjennes av alle 27 medlemsland før den kan tre i kraft. Dette innebærer at traktaten slik den lyder i dag nok vil gjennomgå en del endringer innen den blir ratifisert. Hovedretningen vil nok likevel beholdes.

Da franske og nederlandske velgere ved folkeavstemninger i 2005 avviste Traktaten om en forfatning for Europa, tok EU en «tenkepause». Tenkepausen ble erklært avsluttet da Tyskland i 2007 overtok formannskapet.

Under feiringen av Roma-traktatens 50-års jubileum den 25. mars 2007 signerte EUs ledere Berlin-erklæringen, og ble enige om å plassere EU på en «fornytt felles plattform før valgene til Europaparlamentet i 2009». Berlin-erklæringen ble starten på en prosess som munnet ut i Lisboa-traktaten.

Møtet i Europarådet 21.– 23 juni 2007

Tysklands kansler Angela Merkel, som under landets EU-formannskap første halvår 2007 iherdig arbeidet for reformtraktaten. Den 21. juni 2007 møttes det europeiske råd i Brussel for å bli enige om grunnlaget til en ny traktat som skulle erstatte Traktaten om en forfatning for Europa. Møtet fant sted under Tysklands formannskap, og forbundskansler Angela Merkel ledet forhandlingene i egenskap av fungerende president for det europeiske råd.

Etter å ha behandlet en rekke andre emner, deriblant beslutningen om å innlemme Kypros og Malta i Eurosonen den 1. januar 2008, startet forhandlingene om den nye traktaten. Den vanskeligste delen av forhandlingene skyldtes Polens insisterende krav om et «kvadratsystem» som utjevner vekten av stemmer mellom de største og minste landene. Forhandlingene var en stund såpass fastlåste at Angela Merkel truet med å fortsette forhandlingene uten Polens deltagelse, men man kom likevel til slutt frem til et kompromiss.

Det 16 sider lange utkastet som fikk navnet «reform-traktaten». Møtet endte opp med et 16-siders utkast, som skulle danne grunnlaget for forhandlingene om en ny traktat.

Regjeringslederne ble enige om å innkalle til en regjeringskonferanse - det eneste organ som kan endre EU-traktater. Regjeringskonferansens beslutninger må ratifiseres av alle medlemsstatene. Tidligere regjeringskonferanser fant sted i Nice (Nice-traktaten) i 2001, i Amsterdam i 1997 (Amsterdamtraktaten) og i Maastricht i 1992 (Maastricht-traktaten). Dette utkastet fikk navnet «Reform-traktaten», for å klargjøre at den nye traktaten ikke skulle erstatte tidligere EU-traktater, var ment å forandre Roma-traktaten og Maastricht-traktaten ved å tilføye store deler av innholdet i Traktaten om en forfatning for Europa. Etter press fra Storbritannia og Polen, ble man også enige om en tilleggsprotokoll der disse landene fikk unntak fra EUs Charter for grunnleggende menneskelige rettigheter.

Regjeringskonferansen 21. – 24. juli 2007

Portugal hadde overtatt presidentskapet i EU den 1. juli 2007, og fikk støtte fra blant annet Tyskland om at regjeringskonferansen skulle finne sted i løpet av Portugals presidentskapsperiode. Regjeringskonferansen for Lisboa-traktaten fant derfor sted mellom 21. og 24. juli 2007 i Portugal.

I tillegg til regjeringsmedlemmer og jurister fra hver medlemsstat, deltok tre representanter fra Europaparlamentet: Den konservative Elmar Brok, sosialdemokraten Enrique Baron Crespo og den liberale Andrew Duff. Etter forhandlingene i juni 2007, hvor man ble enige om et 16-siders rammeverk for den nye traktaten, fant utarbeidelsen av den nye traktaten sted den 23. juli 2007.

Det portugisiske presidentskapet presenterte et 145 siders dokument (med 132 ekstra sider bestående av 12 protokoller og 51 erklæringer) med tittelen «Utkast til avtale som endrer Traktaten om den Europeiske Union og Traktaten om etablering av det Europeiske Fellesskap». Dette dokumentet dannet utgangspunktet for forhandlingene.

Under forhandlingene skal Polen, i likhet med Storbritannia, ha krevd unntak fra EUs Charter for grunnleggende rettigheter i form av regler som gjør det mulig for medlemsland å forsinke lovgivningen. Et lignende krav om unntak fra Irlands side ble til slutt trukket tilbake. I motsetning til forfatningstraktaten vil Lisboa-traktaten endre de eksisterende traktater og ikke erstatte dem. Traktaten følger rådene fra Amato-gruppen om å erstatte Maastricht-traktaten med forfatningstraktatens første kapittel, samt å endre Roma-traktaten slik at den rommer det meste av forfatningstraktatens tredje kapittel. I tillegg vil Roma-traktaten bli omdøpt til «Traktaten for etableringen av det Europeiske Fellesskap». Lisboa-traktaten består av kryss-referanser som erstatter eksisterende avtaler, og er ikke ment å være en traktat i seg selv. Dette er i tråd med tradisjonelle prosedyrer for endring av EU-traktater.

Møtet i Europarådet den 18. og 19. oktober 2007

Som fungerende president av Det europeiske råd, ledet José Sócrates forhandlingene under møtet i Lisboa i oktober 2007. Den 18. oktober og 19. oktober 2007 møttes ledende jurister fra alle EUs medlemsland i Lisboa. De ble enige om navnet Lisboa-traktaten, ettersom signeringen ville finne sted i Lisboa i Portugal. Toppmøtet ble ledet av José Sócrates, fungerende president av det europeiske råd, og vedtok følgende justeringer:

Bulgaria fikk medhold i at den kyrilliske transkripsjonen av Euro (eɥpo) skulle uttales «evro» i stedet for «eypo» (slik den europeiske sentralbanken hittil hadde gjort)

EU frafalt kravet om rettslige sanksjoner mot Østerrike, på grunn av kontroversielle utsagn om utenlandske studenter ved landets universiteter.

Italia fikk et ekstra medlem av Europaparlamentet, samtidig som Europaparlamentets president ville telles som et ekstra medlem.

Polen fikk medhold i en sterkere vektlegging av Ioannina-kompromisset fra 1994. I tillegg fikk Polen en ekstra talsmann i EF-domstolen.

Signeringen av traktaten den 13. desember 2007

Lisboa-traktaten ble signert den 13. desember 2007 av statslederne for de 27 EU-landene under en høytidelig seremoni i Jerónimos klosteret i Lisboa, Portugal. Her ble det brukt store ord:

Europakommisjonens president José Manuel Durão Barroso kommenterte hendelsen slik: «Fra dette gamle kontinentet, er et nytt Europa født. For første gang er de landene som en gang var splittet av et totalitært gardin, nå forent i støtten av en felles avtale som de selv

hadde forhandlet frem». Frankrikes president Nicolas Sarkozy sa til reportere at «Europa var blokkert, uten å vite hvordan vi skulle bevege oss fremover, og vi fant løsningen gjennom denne traktaten». Storbritannias statsminister Gordon Brown møtte ikke frem, og traktaten ble i hans sted signert av David Miliband. «Dette er en dag for Europa å se fremover», sa han. Under sin tale sa Portugals statsminister José Sócrates at «dette var det europeiske prosjekt som mange generasjoner drømte om og andre før oss kjempet for, med en visjon for fremtiden».

Traktaten ratifiseres av 15 EU-land

Angela Merkel fikk i juni 2007 medhold i at Lisboa-traktaten må ratifiseres før midten av 2009. Etter å ha blitt signert i Lisboa, må Lisboa-traktaten i tillegg bli ratifisert av hvert enkelt medlemsland i EU, enten gjennom folkeavstemning eller gjennom flertall i de nasjonale parlamentene.

Under toppmøtet i juni 2007 fikk Tyskland medhold i at alle 27 EU-land må ratifisere avtalen forut for Europaparlamentsvalget i midten av 2009.

EAP i Sverige demonstrerer mot at Lisboa-traktaten ikke ratifiseres gjennom folkeavstemning. Statslederne i de fleste EU-landene ønsket ikke folkeavstemninger om traktaten. I Østerrike, Finland, Ungarn, Polen og Slovenia var kravet for parlamentarisk ratifisering et kvalifisert flertall fra 2/3 av nasjonalforsamlingene. I Tsjekkia og Slovakia er det nødvendig med et kvalifisert flertall på 3/5 av representantene. I de øvrige EU-landene kreves et simpelt flertall.

Kun Irland var ifølge landets grunnlov forpliktet til å holde en folkeavstemning om traktaten.

Beslutningene om å ratifisere traktaten gjennom de nasjonale parlamentene, har ikke skjedd uten motstand. I flere EU-land har diverse politiske grupperinger presset på for at politikerne skal legge traktaten ut til folkeavstemning. I Tyskland og Tsjekkia fikk motstandere av traktaten medhold i sine krav om at forfatningsdomstolene skulle avgjøre hvorvidt det er i strid med landenes grunnlov å ratifisere Lisboa-traktaten uten folkeavstemninger.

Den 11. juni 2008 hadde 15 EU-land ratifisert traktaten.

Irsk folkeavstemning

Folkeavstemningen i Irland fant sted den 12. juni 2008, med 3.051.278 stemmeberettigede. Valglokalene var åpne mellom kl 7 og kl 22, lokal tid, og opptellingen begynte kl 9 den 13. juni. Resultatet av avstemningen ble offentliggjort senere på ettermiddagen, og viste et nei-flertall på 53.4 %. Oppmøtet ved folkeavstemningen var 53.1%

Dermed hadde nettopp dét inntruffet som EU-kommisjonen fryktet, nemlig en «reprise» av konstitusjonstraktaten, hvor to EU-land blokkerte ratifiseringen i alle 27 medlemslandene.

Traktaten ratifiseres av 25 EU-land

Den 13. juni 2008 oppfordret EU-kommisjonens president José Manuel Durão Barroso de resterende EU-landene til å fortsette ratifiseringen av Lisboa-traktaten. Barosso fikk støtte av Frankrikes statssekretær for Europeiske spørsmål, Jean-Pierre Jouyet, og Italias utenriksminister Franco Frattini. Den 14. juni 2008 oppfordret også Frankrikes president Nicolas Sarkozy om å fortsette ratifiseringsprosessen, og tilføyde at Irlands nei «ikke skal få

lov til å utvikle seg til å bli en krise». Storbritannias Europa-minister Jim Murphy insisterte på at folkeavstemningen i Irland «ikke betyr at traktaten er død».

Under et møte i EU-kommisjonen den 19. juni 2008, ble Irland gitt en frist til oktober 2008 til å løse problemene som utfallet av folkeavstemningen hadde medført. Den 12. desember 2008 erklærte Brian Cowen at en ny folkeavstemning ville bli avholdt i oktober 2009.

Den 10. desember 2008 hadde 25 EU-land ratifisert traktaten.

Den 18. februar 2009 ble traktaten ratifisert av Tsjekkias underhus, og det forventes en avstemning i senatet i april 2009. Før traktaten kan tre i kraft må for det første både Tyskland og Polen lagre ratifiseringsdokumentene i Roma. For Tysklands vedkommende har dette ennå ikke skjedd fordi forfatningsdomstolen den 10. februar 2009 startet en ny høring for å avgjøre om traktaten er grunnlovsstridig. Den 20. februar 2009 uttalte Polens president Lech Kaczynski at han ikke ville lagre dokumentene i Roma før Irland hadde sagt ja til traktaten i en ny avstemning.

I Tsjekkia må ikke bare senatet si ja til traktaten; den må også undertegnes av landets president for å bli ratifisert av landet. I tillegg må også presidenten lagre ratifiseringsinstrumentet i Roma.

I tillegg må altså Irland si ja til traktaten i en ny folkeavstemning. Dette må videre godkjennes av begge kamre i Irland og signeres av presidenten før traktaten er ratifisert i Irland. Irlands president må også lagre ratifiseringsinstrumentet i Roma, før traktaten kan tre i kraft.

Traktatens innhold

Lisboa-traktaten beholder de fleste institusjonelle delene av forfatningstraktaten: En fast EU-president, en EU-utenriksminister, samme fordeling av plassene i parlamentet, et redusert antall kommissærer og en setning om utmeldelse av EU.

På den annen side inneholder ikke Lisboa-traktaten statslignende trekk som navnet «forfatning». Referanser til EU-symboler som hymne, flagg, nasjonalsang og motto er også fraværende. Traktaten rommer heller ingen formulering om at EU-lovgivningen har forrang fremfor nasjonal lovgivning. Det ble tidligere foreslått å erstatte de nåværende regulativer og direktiver med betegnelsen lov.

Traktaten gir landene en mulighet for å stå utenfor EU-samarbeidet på områder som politi og kriminallovgivning, etter ønske fra Storbritannia. Maktfordelingen mellom medlemsstatene og unionen er gjort klarere ved å fastslå at der er snakk om en toveisprosess, og at det også kan bli fjernet suverenitet fra unionen og tilbake til nasjonalstatene.

Stemmevekt

Et kvalifisert eller dobbelt flertall utgjør, ifølge den gjeldende Nice-traktaten, støtte fra 258 av 345 stemmer i EUs ministerråd.

Dette flertallet tilsvarer stemmer fra 74 % av medlemslandene, men representerer bare 62 % av EUs borgere. De fire landene med flest innbyggere, Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Italia har 29 stemmer, mens Spania og Polen har 27 stemmer.

I Forfatningstraktaten ble det kvalifiserte flertallet forsøkt endret til å utgjøre stemmer fra 55 % av medlemslandene, som representerer 65 % av EUs borgere. Alle 27 EU-land, bortsett fra Polen, ønsket også en slik endring i Lisboa-traktaten. [90] Polen ønsket i stedet et kvadratrotssystem som utjevner vekten av stemmer mellom de største og minste landene. Den tyske regjeringen gikk til slutt med på å forhandle med Polen, og toppmøtet endte i et kompromiss den 23. juni 2007. [91] De nåværende stemmereglene fra Nice-traktaten beholdes fram til 2014. I overgangsperioden 2014–2017 gjelder de nye reglene med flertall fra 55 % av medlemslandene og 65 % av EUs befolkning, men åpner for unntak. Unntakene opphører i 2017.

I 2014 trer også en ny versjon av Ioannina-kompromisset fra 1994 i kraft. Det vil gi små land muligheten til å gjenoppta drøftelser av EU-avgjørelser, som landet misliker.

EUs charter for grunnleggende menneskerettigheter

Det 54 artikler lange Charter for grunnleggende rettigheter omtaler EU-borgernes politiske, sosiale og økonomiske rettigheter. I Forfatningstraktaten var disse rettighetene integrerte i traktaten, og var juridisk bindende. Lisboa-traktaten refererer til dette charter, uten at EF-domstolen kan tvinge EU-land til å endre deres lovgivning. Storbritannia nektet å akseptere at dette charter skulle påvirke eller overprøve britisk lovgivning. Polen fikk tilføyd en setning om at det ikke vil påvirke de nasjonale regjeringers makt innenfor «offentlig moral og familien».

EU-kommisjonen

Det nåværende antallet på 27 EU-kommissærer kuttes ned til 15 fra 2014. En rotasjonsordning mellom landene skal fylle kommissærpostene.

Fast formann

Framover ledes EU-toppmøtene av en fast formann som sitter i 2 1/2 år. Alle øvrige EU-ministermøter ledes fortsatt av en minister fra det landet som har formannskapet for EU. Formannskapet skal fortsatt roteres hvert halve år.

Utenrikspolitikk

Traktaten innfører en fast «utenriksminister», kalt Unionens høye representant for utenriks- og sikkerhetspolitikk. Representanten skal lede utenriksministermøter og vil også bli nestformann for EU-kommisjonen.

Storbritannia var motstander av å utvide EUs innflytelse i utenrikspolitikken. EF-domstolen vil nå ikke ha jurisdiksjon på dette område. EU-kommisjonen og Europaparlamentet får heller ikke den utenrikspolitiske makt, som de var tiltenkt gjennom forfatningstraktaten. Storbritannia ønsker dessuten at den felles utenriksministerens diplomatiske betjening skal bestå av nasjonale og ikke EUs embedsmenn.

Traktaten fastslår således flere steder, at den ikke gir EU større utenrikspolitisk makt.

Justispolitikk og politi

Storbritannia vil ikke delta i EU-samarbeidet på det justispolitiske området og heller ikke delta i politisamarbeidet. Storbritannia har dermed fått et forbehold som minner om det danske rettsforbeholdet. Storbritannia bestemmer selv om landet på et senere tidspunkt vil tilslutte seg EU-lovgivningen på dette området.

EU som juridisk person

I øyeblikket er ikke EU en juridisk person. Dette betyr at EU ikke kan underskrive internasjonale avtaler. Forfatningstraktaten ville tildele unionen denne status, men dette er fortsatt oppe til diskusjon.

Nasjonalforsamlingene

Lisboa-traktaten ønsker å styrke de nasjonale parlamentenes rolle i EUs beslutningsprosess noe ved å gi dem åtte, ikke som tidligere seks, uker til å gjennomgå Europakommisjonens lovforslag før behandlingen av disse fortsetter i EUs lovgivende forsamlinger.

Tyskland har foreslått at hvis en tredjedel av de nasjonale parlamentene er imot et forslag, så skal kommisjonen fremsette en begrunnet uttalelse om hvorfor den likevel ønsker å fremsette det, men uten å være tvunget til å trekke forslaget tilbake.

Mer makt til befolkningene

Som noe nytt får 1 million borgere i EU mulighet til å tvinge EU-kommisjonen til å fremsette et lovforslag ved å skrive under på en erklæring.

Utvidelse

Den nye traktaten inneholder formuleringer om at kommende medlemsland skal overholde EU-samarbeidets verdier dersom de ønsker å være medlem av unionen. Et nederlandsk forslag om å bevare kriterier for ytterligere utvidelser i den nye traktaten har ikke blitt fullt ut implementert siden man fryktet at forslaget ville føre til dommer hos EF-domstolen, som dermed vil få det siste ordet om hvem som vil kunne innlemmes i EU, og ikke politikerne.

Under toppmøtet i juni 2007 lyktes det den nederlandske statsminister Jan Peter Balkenende å sikre visse opptagelseskriterier i traktaten. Kriteriene gjør det vanskeligere for land som gjerne ønsker å være medlemmer å få sine søknader godkjent, siden de gir mer makt til de nasjonale parlamentene fremfor kommende EU-lovgivning.